

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ

ΚΑΙ

ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΜΑΥΡΟΜΑΤΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ

ΑΜ: 7113Μ038

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ ΚΑΙ Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΟΡΩΝ
ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Κ. ΕΛ. ΒΟΓΚΛΗΣ

ΠΙΜΣ « ΝΟΜΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ »

ΑΘΗΝΑ 2015

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ	11
ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ..	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'	12
1.Πρώιμα Στάδια και Εξέλιξη των Γ.Ο.Σ.....	12
1.1 Προστασία καταναλωτή και Ευρωπαϊκή Ένωση.....	12
1.2 Χρήση και αντιμετώπιση των Γ.Ο.Σ στην Ελλάδα.	15
1.3 Το δικαίο των συμβάσεων στον Αστικό Κώδικα.....	16
1.4 Η Αρχή της Ελευθερίας των Συμβάσεων.....	16
1.5 Σύμβαση προσχώρησης.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'	21
1.Νομολογία Γ.Ο.Σ - Νόμος 2251/1994	21
1.1 Νόμος 1961/1991	21
1.2 Οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 1993.	23
1.3 Νόμος 3587/2007	27
2. Ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις - Νόμος 2251/1994	29
2.1 Γενικά.....	29
2.2 Ορισμοί.....	29
3. Έννοια Γ.Ο.Σ.....	32
3.1 Χαρακτηριστικά των Γ.Ο.Σ.....	32
3.2 Δικαστικός έλεγχος των Γ.Ο.Σ.....	34
4. Καταχρηστική ρήτρα.....	38
5. Νομικό Πλαίσιο Προστασίας Καταναλωτή.....	45
6. Φορείς και Ανεξάρτητες Αρχές στην προστασία του καταναλωτή.....	47
6.1 Ενώσεις καταναλωτών.....	47

6.2 Γενική Γραμματεία Καταναλωτή (Υπουργείο Ανάπτυξης)	52
6.3 Συνήγορος του Καταναλωτή.....	53
6.4 Ευρωπαίος Διαμεσολαβητής	53
6.5 Δίκτυο των Ευρωπαϊκών Κέντρων Καταναλωτή (ECC- Net)	53
6.6 Ευρωπαϊκό Κέντρο Καταναλωτή	54
6.7 Δίκτυο FIN- NET	54
7. Απόπειρες αυτορρύθμισης.....	55
7.1 Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας	55
7.2 Εθελοντικός Κώδικας Συμπεριφοράς	55
7.3 Μεσολαβητής Τραπεζικών - Επενδυτικών Υπηρεσιών	56
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ	58
ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ & ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ.....	58
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ	58
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'	59
1.Τραπεζικές Συμβάσεις	59
1.1 Εισαγωγή.....	59
1.2 Τραπεζικό δίκαιο και δίκαιο των τραπεζικών συμβάσεων.	60
1.3 Φύση, Ερμηνεία και Έλεγχος των Γ.Ο.Σ.	60
1.3 Γ.Ο.Σ. σε Τραπεζικές Συμβάσεις	61
2. Ορισμοί.....	63
2.1 Τράπεζα – Πιστωτικό Ίδρυμα	63
2.2 Κατάθεση.....	63
2.3 Πιστοδότηση	64
2.4 Κάρτα- Πιστωτική Κάρτα.....	64
2.5 Δάνειο	65
2.6 Καταναλωτική Πίστη	65
2.7 Στεγαστικό Δάνειο	67

2.8 Τόκος.....	67
3. Εφαρμογή του Ν.2251/94 στους Γ.Ο.Σ. των Τραπεζών	68
3.1 Η έννοια του «καταναλωτή» χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών	69
3.2 Διατάξεις που διέπουν Τραπεζικούς Γ.Ο.Σ	75
3.3 Καταχρηστικές Ρήτρες.....	76
3.4 Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας	79
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ	80
ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ	80
1.Υπουργικές Αποφάσεις	81
2. Αποφάσεις Αρείου Πάγου	86
3. Αποφάσεις λοιπών δικαστηρίων	98
Συμπέρασμα.....	119
Βιβλιογραφία.....	122

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι Γ.Ο.Σ είναι ένα διαχρονικά ενδιαφέρον θέμα αν αναλογιστεί κανείς την ταχύτατη εξέλιξη των κοινωνιών και των απαιτήσεων που ανάλογα διαμορφώνουν και τη νομολογία. Υπό αυτές τις συνεχώς μεταβαλλόμενες συνθήκες οι Γ.Ο.Σ είναι πάντα επίκαιρο θέμα άξιο έρευνας και ανάλυσης αλλά και πνευματικής αναζήτησης. Ένα θέμα τα βασικά στοιχεία του οποίου θα πρέπει να ξέρουν όχι μόνο άνθρωποι σχετικοί με το αντικείμενο αλλά και όλοι οι απλοί πολίτες καθώς τους συναντούν ακόμα και στις πιο απλές καθημερινές τους συναλλαγές. Αυτοί είναι και οι λόγοι που επέλεξα να ασχοληθώ με το συγκεκριμένο θέμα. Τόσο για προσωπική χρήση στην καθημερινότητά μου όσο και για την σωστή ερμηνεία και εκμετάλλευσή τους στον τομέα της απασχόλησής μου.

Στην παρούσα εργασία γίνεται εκτενής αναφορά στο περιεχόμενο, την εφαρμογή καθώς και στον έλεγχο των Γ.Ο.Σ. Γίνεται ανάλυση του δικαίου της προστασίας του καταναλωτή στη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα έως και σήμερα, στην Ευρώπη αλλά και την Ελλάδα όπως επίσης και του ισχύοντος νομικού πλαισίου γενικά και για τις τραπεζικές συμβάσεις ειδικότερα.

Παράλληλα αναλύουμε τα ιστορικά και οικονομικά αίτια της εισαγωγής της χρήσης των Γ.Ο.Σ στις συναλλαγές, τις συνέπειες εις βάρος των καταναλωτών και την σημασία τους στην ομαλή λειτουργία της ελεύθερης αγοράς και στην ρύθμιση του ελεύθερου ανταγωνισμού. Κλείνουμε παρουσιάζοντας Γ.Ο.Σ Ελληνικών δικαστηρίων που εξεδόθηκαν μετά από άσκηση αγωγής κατά τραπεζών, για την κήρυξη χρησιμοποιούμενων Γ.Ο.Σ ως καταχρηστικών.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Λόγος για εμπορικό δίκαιο γίνεται ήδη από την αρχαιότητα αν αναλογιστεί κανείς τις διάφορες ανταλλακτικές δραστηριότητες που λάμβαναν χώρο εκείνη την περίοδο. Έχουμε λοιπόν από τότε εμφάνιση κανόνων που ρυθμίζουν τη συμπεριφορά και τις σχέσεις εμπόρων και καταναλωτών¹. Με το πέρασμα των χρόνων, μαζί με την εξέλιξη των κοινωνιών αναπτύσσονται και διαμορφώνονται ανάλογα τα διάφορα δίκαια. Η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων κάνει την εμφάνισή της για πρώτη φορά στο Ρωμαϊκό δίκαιο. Σύμφωνα με αυτή οι εκάστοτε συμβαλλόμενοι μπορούν να συμπεριλάβουν στο κείμενο της σύμβασης που καταρτίζουν οτιδήποτε επιθυμούν μετά από τυχόν σχετική μεταξύ τους διαπραγμάτευση².

Τις περισσότερες φορές όμως ο ένας από τους δύο συναλλασσόμενους βρίσκεται σε δυσχερέστερη θέση από τον άλλον και δεν μπορεί να διαπραγματευτεί εύκολα τους όρους της σύμβασης. Αυτό δημιουργούσε πολλά προβλήματα στις συναλλαγές αλλά οι λύσεις που έδιναν τα δικαστήρια δεν ήταν ικανοποιητικές. Η ευρεία εμφάνιση των Γ.Ο.Σ χρονολογείται περί τον 19^ο αιώνα στις προηγμένες βιομηχανικά χώρες και κυρίως στους τομείς της ασφάλισης, των τραπεζικών υπηρεσιών και της μεταφοράς. Η δημιουργία μεγάλων επιχειρήσεων και η εμφάνιση τυποποιημένων αγαθών ευρείας κατανάλωσης έφεραν επανάσταση στην οικονομία του 19^{ου} και 20^{ου} αιώνα. Η οικονομική αυτή εξέλιξη οδήγησε στην εμφάνιση των προδιατυπωμένων συμβατικών όρων, η χρήση των οποίων αποσκοπεί στην αποφυγή εξόδων και απώλειας διαπραγματευτικού χρόνου ενώ παράλληλα στοχεύουν στην ενότητα της νομικής ρύθμισης. Οι όροι αυτοί –που αργότερα ονομάστηκαν γενικοί όροι συναλλαγών (Γ.Ο.Σ)- ήταν ενιαίοι και βασιζόνταν σε προδιατυπωμένα σχέδια, χωρίς να παρέχεται η δυνατότητα τροποποίησής τους κατά το στάδιο των διαπραγματεύσεων. Στις περιπτώσεις αυτές δεν γίνονταν καν διαπραγματεύσεις, αλλά οι συναλλασσόμενοι αναγκαστικά αποδέχονταν το

¹ Ιωάννου Τριανταφυλλοπούλου, Ελληνικά Δίκαια 1, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, σελ.3

² Βλ. σχετικά Σταθοπούλου, Η αρχή της ισότητας στο δίκαιο των συμβάσεων, ΚριτΕ 1999/1, 13.

περιεχόμενο της σύμβασης που τους προτεινόταν, με όλους τους παρατιθέμενους στερεότυπους όρους, οι οποίοι εξασφάλιζαν τα συμφέροντα της εταιρίας.

Για τον επιχειρηματία η χρήση στερεότυπων όρων σημαίνει εξοικονόμηση δαπανών και αποφυγή μακρών διαπραγματεύσεων και άσκοπων αντιδικιών. Επιπλέον, ο προμηθευτής έχει έξτρα όφελος αφού με την επιβολή της ομοιόμορφης χρήσης συγκεκριμένων όρων πετυχαίνει τον περιορισμό των διαπραγματευτικών ευχερειών των προστηθέντων ή εκπροσώπων, μειώνει τον κίνδυνο ενδεχόμενων αυθαιρεσιών και έτσι μειώνει τον επιχειρηματικό κίνδυνο. Έτσι, ο προμηθευτής πετυχαίνει χαμηλότερο κόστος λειτουργίας και ταυτόχρονα μεγαλύτερη ταχύτητα στη διεκπεραίωση των συναλλαγών του.

Όφελος όμως υπάρχει και για τους καταναλωτές καθώς εξυπηρετούνται πιο γρήγορα ενώ παράλληλα αποκτούν προϊόντα και υπηρεσίες σε χαμηλότερες τιμές. Επιπλέον, ο προμηθευτής δε δύναται να εκμεταλλευτεί περιστασιακά μια τυχόν ιδιαίτερη ανάγκη ή μειονεξία ενός συγκεκριμένου πελάτη.

Στα μειονεκτήματα τώρα έχουμε την εκμετάλλευση που γίνεται από τον προμηθευτή όταν αυτός προσπαθεί να μεταθέσει κινδύνους και βάρη -που σύμφωνα με το ενδοτικό δίκαιο του ΑΚ θα έπρεπε να ανήκουν σε αυτόν- στους πελάτες του, διατυπώνοντας κατάλληλα τους Γ.Ο.Σ. Έτσι, πολλές φορές συναντάμε Γ.Ο.Σ στις οποίες περιλαμβάνονται ρήτρες αποκλεισμού ή περιορισμού της ευθύνης του προμηθευτή από συμβατικό ή και από αδικοπρακτικό πταίσμα του ίδιου ή του προσωπικού του καθώς και ρήτρες επίτασης της ευθύνης ή περιορισμού των δικαιωμάτων και ευχερειών του αντισυμβαλλομένου. Επιπλέον, με τους Γ.Ο.Σ επιβάλλονται συστηματικά σε βάρος του πελάτη πρόσθετες συμφωνίες, οι οποίες δεν προβλέπονται από το ενδοτικό δίκαιο ή προβλέπονται μόνον ως δυνητικές ευχέρειες και όχι ως σύνηθες και τακτικό δικαίωμα ενός συμβαλλομένου (π.χ. παρακράτηση

κυριότητας ή ποινική ρήτρα)³. Έτσι η στερεότυπη ρήτρα από μέσο ταχύτητας και απλοποίησης μετατράπηκε σε μέσο επιβολής επαχθών όρων του ισχυρότερου συμβαλλομένου επί του ασθενέστερου συμβαλλόμενου.

Μέσα από τη συστηματική αυτή και μεθοδευμένη καθιέρωση στερεότυπων συμβατικών αποκλίσεων από το ενδοτικό δίκαιο σε συνδυασμό με την αποκλειστική αξιοποίηση των ευχερειών σε βάρος του αντισυμβαλλόμενου αλλά και με την μη ύπαρξη και την περιορισμένη δυνατότητα διαπραγμάτευσης του, καταστούν σχεδόν αδύνατο το τεκμήριο αυτοδιάθεσης και ισόρροπης ρύθμισης που συνοδεύει κανονικά την ατομική σύμβαση. Συμπερασματικά, δεν μπορούμε πλέον να υποστηρίξουμε πως αυτό που συμφωνήθηκε με τους Γ.Ο.Σ παρέχει τα εχέγγυα ότι αποτελεί προϊόν γνήσιου δικαιοπρακτικού αυτοκαθορισμού του πελάτη της προμηθεύτριας επιχείρησης⁴.

Σ' αυτά ήρθε να προστεθεί και η δημιουργία ενός υπερεθνικού κεφαλαίου αφού δημιουργήθηκαν πολυεθνικές εταιρίες, οι οποίες μπορούν να έχουν την έδρα τους, τη διοίκησή τους αλλά και τις μονάδες παραγωγής τους σε διαφορετικές χώρες σε όλο τον κόσμο και να προσφέρουν τα αγαθά τους σε κατοίκους διαφόρων πόλεων⁵. Το φαινόμενο αυτό έκανε ακόμη πιο δύσκολες τις συναλλαγές. Αναγνωρίστηκε λοιπόν από το νόμο αυτή η νέα τάξη που δημιουργήθηκε μετά τις παραπάνω εξελίξεις, η λεγόμενη τάξη των καταναλωτών, η οποία αποτελεί σαφώς μια παγκόσμια οικονομική μονάδα στην οποία τα διεθνή αλλά και τα εθνικά δίκαια αναγνώρισαν δικαιώματα.

Με την αλλαγή των δεδομένων επήλθε διατάραξη της διαπραγματευτικής ελευθερίας των πολιτών. Ο ενδοτικός χαρακτήρας απώλεσε πλέον την αξία του και έγινε επιτακτική η ανάγκη επέμβασης του εφαρμοστή του δικαίου σε κάποιες περιπτώσεις μέσω των γενικών ρητρών συμβατικής δικαιοσύνης είτε

³Βλ. ΑΠ 296/2001, ΔΕΕ 2001, 1112' ΑΠ 1219/2001, 1128 (1130): «Με τους Γ.Ο.Σ είτε επιχειρείται απόκλιση από ρυθμίσεις του ενδοτικού δικαίου είτε ρυθμίζονται πρόσθετα στοιχεία που δεν αντιμετωπίζονται από διατάξεις ενδοτικού δικαίου».

⁴ Βλ. Δέλλιο, Προστασία των καταναλωτών και σύστημα ιδιωτικού δικαίου ΙΙ, σελ. 12-23.

⁵ Βλ. Δέλλιο, Γενικοί όροι συναλλαγών, ατομική και συλλογική προστασία των καταναλωτών από την έλλειψη ουσιαστικής διαπραγμάτευσης των όρων της σύμβασης, 2^η έκδοση, Σάκκουλας, 2013.

του νομοθέτη με ειδικές διατάξεις προς διόρθωση της μονομερούς, άδικης συμβατικής ρύθμισης. Αποτέλεσμα όλων αυτών είναι η μείωση του ενδοτικού δικαίου σε τέτοια βαθμό που σε κάποιες περιπτώσεις φτάνει να το αντικαθιστά το αναγκαστικό.

Επιστρέφοντας στην αρχική μας θέση, το γεγονός της ραγδαίας οικονομικής εξέλιξης στον τομέα κατάρτισης των τοποποιημένων συμβάσεων ανάδειξε ως τεράστια αναγκαιότητα την θέσπιση μέτρων που θα περιορίζουν και θα ελέγχουν τη νομική και οικονομική ισχύ των προμηθευτών έτσι ώστε να μην καταπατώνται τα δικαιώματα των καταναλωτών και να αποφευχθεί η κατάφορη εκμετάλλευσή τους ως ασθενέστερους συμβαλλόμενους.

Με βάση τα προαναφερθέντα, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως είναι πλέον επιτακτική η ανάγκη ελέγχου των Γ.Ο.Σ, στις συμβάσεις καταναλωτικές ή μη. Η ανάγκη αυτή δεν θα ανέκυπτε αν ο προμηθευτής - χρήστης των Γ.Ο.Σ αντιμετώπιζε αξιόλογο ανταγωνισμό όρων από άλλους προμηθευτές και αν είχε απέναντί του έναν καλά ενημερωμένο αντισυμβαλλόμενο, ο οποίος θα μπορούσε να προστατευτεί στρεφόμενος σε προτάσεις με καλύτερους όρους. Στις περισσότερες περιπτώσεις όμως, ο χρήστης τον Γ.Ο.Σ δεν έχει λόγους να πιστεύει πως θα υπάρξει μεγάλος κίνδυνος αντίδρασης των πελατών, και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να χάνει το κίνητρό του για δίκαιη διαμόρφωσή τους. Σ' αυτή την περίπτωση υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να διατυπωθούν όροι με αποκλειστική επικράτηση των δικών του οικονομικών συμφερόντων⁶. Ποιοι είναι όμως οι λόγοι που πείθουν τον τον χρήστη των Γ.Ο.Σ ότι μπορεί να κυριαρχήσει έναντι των συμβαλλομένων του; Οι λόγοι αυτοί στηρίζονται κυρίως στην μη ορθή ενημέρωση των μερών και στην αδυναμία αποτίμησης του κινδύνου ανώμαλης εξέλιξης της ενοχής.

Οι χρήστες των Γ.Ο.Σ επομένως με τη βοήθεια νομικών, οικονομικών και τεχνικών συμβούλων καταφέρνουν να υπερτερούν έναντι μεμονωμένων πελατών ατομικής σύμβασης. Οι πελάτες απ τη μεριά τους δεν μπορούν να

⁶ Βλ. Σταθόπουλο, Η αρχή της ισότητας στο δίκαιο των συμβάσεων, ΚριτΕ 1991/1, 13 (23, 48)

διαθέσουν ούτε τον απαραίτητο χρόνο αλλά ούτε και το απαιτούμενο κεφάλαιο για μια αντίστοιχη προετοιμασία αλλά ούτε για έλεγχο και αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων.

Έτσι, οι πελάτες καταλήγουν να προσωρούν σε Γ.Ο.Σ που κάθε άλλο παρά ευνοϊκές είναι γι' αυτούς και συμβιβάζοντα με το καθεστώς του προμηθευτή. Το «έλλειμα» αυτό του αποδέκτη των Γ.Ο.Σ μπορεί να διακριθεί σε γνωσιολογικό, οργανωτικό, εναλλακτικών λύσεων και ορθολογικής συμπεριφοράς⁷. Όταν συνδράμουν όλα ή μερικά από τα παραπάνω σύνηθες αποτέλεσμα είναι η εκμετάλλευση της εμπιστοσύνης του καταναλωτή και η διάψευση των προσδοκιών του και έτσι αυτός καθίσταται πηγή ωφελειών για τον προμηθευτή⁸.

Η νομική θεωρία κατέληξε λοιπόν στο συμπέρασμα πως οι συμβάσεις που συνάπτονται με Γ.Ο.Σ δεν μπορούν να επιτελέσουν το σκοπό τους ως μέσα εξασφάλισης ίσων και πραγματικών δυνατοτήτων στα συμβαλλόμενα μέρη για την αναζήτηση μιας δίκαιης εξισορρόπησης των εκατέρωθεν συμφερόντων τους. Έτσι τέτοιου είδους συμφωνίες όπου το ένα από τα δύο μέρη δεν δύναται να διαπραγματευτεί δεν ισοδυναμούν με την ιδέα της συμβατικής δικαιοσύνης. Ανέκυψε έτσι η ανάγκη προστασίας του αδύναμου μέρους η οποία στο πέρασμα των χρόνων προστατεύεται τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο με ισχυρή και αποτελεσματική νομολογία αλλά και μέσω οργανώσεων πολιτών και προσαρμόζεται ανάλογα με τις τρέχουσες εξελίξεις.

⁷ Για την αρχή της αντικειμενικής καλής πίστης και τη συμπεριφορά των συναλλασσομένων βλ. Δέλλιος, Καλή πίστη και Γ.Ο.Σ, ΝοΒ 2003, 220.

⁸ Βλ. αναλυτικά Δέλλιο, Προστασία ΙΙ, Σάκκουλας, 2001, σελ.22, για «οικονομική και διανοητική κατωτερότητα» του καταναλωτή έναντι του προμηθευτή.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

**ΓΕΝΙΚΟΙ ΟΡΟΙ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ
ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

1.Πρώιμα Στάδια και Εξέλιξη των Γ.Ο.Σ.

1.1 Προστασία καταναλωτή και Ευρωπαϊκή Ένωση

Το κάθε κράτος-μέλος της ΕΕ είχε θεσπίσει κατά τον 20^ο αιώνα αλλά και νωρίτερα διάφορους τρόπους προστασίας και προάσπισης των δικαιωμάτων των καταναλωτών, στους οποίους είχε αναγνωρίσει πρωταρχικό ρόλο στην κοινωνία. Τα κράτη αναγνώρισαν στους καταναλωτές ορισμένα θεμελιώδη δικαιώματα και προσπάθησαν με διάφορους τρόπους να εξαλείψουν τυχόν ανισότητες και αθέμιτες πρακτικές. Το κάθε κράτος αντιμετώπισε την προστασία των καταναλωτών με τον δικό του τρόπο. Έτσι έχουμε τα κράτη που πρωταρχικός τους στόχος ήταν η αυτορύθμιση, σε κάποιο βαθμό, των αγορών ή των κλάδων ενώ άλλα επικεντρώθηκαν υιοθετώντας μια κανονιστική προσέγγιση σε μια ολοκληρωμένη διοικητική δομή για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που αφορούν στους καταναλωτές. Άλλες κυβερνήσεις έδωσαν προτεραιότητα στη νομοθεσία για τα τρόφιμα ενώ άλλες προτίμησαν να επικεντρωθούν στις εμπορικές επωνυμίες ή την παροχή αγαθών και υπηρεσιών.

Αποτέλεσμα αυτής της διαφοροποίησης ανάμεσα στη νομοθεσία των κρατών ήταν η ανάγκη δημιουργίας ενός ενιαίου πλαισίου αναφοράς ούτως ώστε οι καταναλωτές να έχουν επαρκή εμπιστοσύνη για να διαδραματίσουν ενεργό ρόλο στην ενιαία αγορά, απολαμβάνοντας ταυτόχρονα ένα υψηλό επίπεδο προστασίας.

Η πρώτη φορά που γίνεται μια στοιχειώδης προσπάθεια για να οργανωθεί μια πολιτική γύρω από την κατανάλωση είναι στα μέσα της δεκαετίας του '70 και ειδικότερα στη διάσκεψη κορυφής στο Παρίσι το 1972. Λίγο μετά, η Επιτροπή υπέβαλε το πρώτο πρόγραμμα δράσης σχετικά με την προστασία των

καταναλωτών⁹. Εκεί παρουσιάζονται κατηγορίες θεμελιωδών δικαιωμάτων, πέντε στον αριθμό, οι οποίες αποτέλεσαν και τη βάση της κοινοτικής νομοθεσίας πάνω στην οποία πάτησε και εξελίχθηκε η κοινοτική νομοθεσία. Μεταξύ των κατηγοριών αυτών βλέπουμε και για πρώτη φορά να συμπεριλαμβάνεται το δικαίωμα στην προστασία των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών¹⁰. Ακολούθησαν διάφορα προγράμματα δράσης που περιελάμβαναν δράσεις σχετικά με ορισμένο αριθμό θεμελιωδών δικαιωμάτων και αρχών. Η διάφορα όμως δεν έγινε πριν την Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη.

Στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, που τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1987, επιτεύχθηκε η εισαγωγή της έννοιας του καταναλωτή στη Συνθήκη και με το άρθρο 100Α αυτής, τέθηκαν οι βάσεις για τη νομική αναγνώριση της πολιτικής για τους καταναλωτές. Μετά το 1993 και σε συνδυασμό με την κατάργηση των συνόρων ήταν εμφανές πως έπρεπε η απόφαση αυτή να συμπληρωθεί και με συνοδευτικούς κανόνες. Επιπλέον έγινε συνειδητό ότι η εμπιστοσύνη των καταναλωτών είναι απαραίτητη για την καλή λειτουργία της αγοράς. Κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής ελήφθησαν μέτρα σε πολλούς τομείς, μεταξύ των οποίων και σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις¹¹. Οι προσπάθειες στο κομμάτι αυτό βοήθησαν στη δημιουργία μιας γερής βάσης πάνω στην οποία αναπτύχθηκε και εξελίχθηκε το κοινοτικό δικαίο που αφορούσε την προστασία των καταναλωτών. Η συνθήκη του Μάαστριχτ έρχεται να επισφραγίσει την εξέλιξη αυτή με την οποία αναγνωρίστηκε η προστασία των καταναλωτών ως πραγματική κοινωνική πολιτική. Όχι μόνο δηλώνεται ρητώς στους γενικούς στόχους ότι η Κοινότητα οφείλει να

⁹ Κάθε ένωση καταναλωτών νομιμοποιείται να ζητεί για τα δικαιώματα των μελών της ως καταναλωτών έννομη προστασία, δικαστικώς ή διοικητικώς, οποιασδήποτε μορφής. Ιδίως νομιμοποιείται να ασκεί αγωγή, αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, αίτηση ακύρωσης ή προσφυγή κατά διοικητικών πράξεων και παράσταση πολιτικής αγωγής. Κάθε ένωση καταναλωτών δικαιούται να παρεμβαίνει προσθέτως σε εκκρεμείς δίκες μελών της για την υποστήριξη των δικαιωμάτων τους ως καταναλωτών.

¹⁰ Ενώσεις καταναλωτών που έχουν τουλάχιστον πεντακόσια ενεργά μέλη και έχουν εγγραφεί στο μητρώο ενώσεων καταναλωτών πριν από δύο τουλάχιστον έτη μπορούν να ασκούν κάθε είδους αγωγή για την προστασία των γενικότερων συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού (συλλογική αγωγή).

¹¹ Επίσης στην ασφάλεια των παιχνιδιών και γενική ασφάλεια των προϊόντων, διασυνοριακές πληρωμές, εξ αποστάσεων πωλήσεις, χρονομεριστική μίσθωση.

«συμβάλει στην ενίσχυση της προστασίας των καταναλωτών» αλλά δομείται το αναντίρρητο νομικό πλαίσιο που επιτρέπει τη διεξαγωγή της πολιτικής των καταναλωτών.

Η συνθήκη του Άμστερνταμ με τη σειρά της. Στόχος της σύμφωνα με το άρθρο 129 Α¹² είναι η προστασία της υγείας, της ασφάλειας και των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών αλλά και η προώθηση του δικαιώματός τους σε πληροφόρηση, εκπαίδευση και οργάνωσή τους με σκοπό την προάσπιση των συμφερόντων τους. έδωσε νέα ώθηση στην πολιτική για τους καταναλωτές. Τα οικονομικά συμφέροντα των καταναλωτών έπρεπε να λαμβάνονται πλέον υπόψη κατά τη διαμόρφωση και την εφαρμογή και των άλλων κοινοτικών πολιτικών, ενώ και άλλες διατάξεις της συνθήκης, κυρίως αυτές που αφορούν τη δημόσια υγεία, αποσκοπούν στην ενίσχυση της προστασίας και του αισθήματος εμπιστοσύνης των καταναλωτών.

Η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την είσοδο δέκα νέων χωρών, το 2004, δύο το 2007 και μίας (Κροατία) το 2013 δημιούργησε μία νέα Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία αριθμεί πλέον 490 εκατομμύρια καταναλωτές¹³. Για την Ευρωπαϊκή Ένωση όλοι οι πολίτες είναι καταναλωτές. Μια πολιτική για αυτούς σε επίπεδο Ε.Ε, θεωρήθηκε ως απαραίτητο συμπλήρωμα της εσωτερικής αγοράς. Εάν η ενιαία αγορά λειτουργήσει σωστά, θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη του καταναλωτή στις διασυννοριακές συναλλαγές και θα έχει θετικό αντίκτυπο στον ανταγωνισμό και στις τιμές προς όφελος όλων των πολιτών της ΕΕ και της αγοράς.

¹² Άρθρο 806 Α.Κ, Σπ.Δ.Ψυχομάνη, Τραπεζικό Δίκαιο, 1998 σελ.48,238.

¹³ Ιστοσελίδα Ε.Ε. http://europa.eu/about-eu/index_el.htm

1.2 Χρήση και αντιμετώπιση των Γ.Ο.Σ στην Ελλάδα.

Η Ελλάδα είναι μία χώρα που λόγω της καίριας γεωγραφικής της θέσης αποτέλεσε κέντρο και σημείο συνάντησης ανθρώπων από όλο τον κόσμο. Ήδη από τα αρχαία χρόνια όπου κυριαρχούσε στο θαλάσσιο εμπόριο έχουμε ενδείξεις για προφορικές συμφωνίες μεταξύ των εμπόρων και αργότερα για έντυπα ναυλοσύμφωνα κ.α. σχετικά έγγραφα μεταφοράς¹⁴. Η πραγματική, όμως, διάδοση της χρήσης Γενικών Όρων Συναλλαγών (Γ.Ο.Σ) γίνεται τον 20^ο αιώνα και οφείλεται στη μεταβολή του τρόπου παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων και προσφοράς των υπηρεσιών αφού πλέον εισάγεται η τυποποιημένη παραγωγή. Η ενασχόληση της Ελληνικής θεωρίας με τους Γ.Ο.Σ πολλαπλασιάζεται, ιδίως τη δεκαετία του 1970¹⁵, δεκαετία κατά την οποία αρχίζουν διεθνώς να ισχύουν οι πρώτοι ειδικοί νόμοι περί Γ.Ο.Σ. και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αλλά και άλλες διεθνείς οργανώσεις¹⁶ αναλαμβάνουν πρωτοβουλία στον τομέα αυτόν. Ο Γερμανικός Αστικός Κώδικας ο οποίος περιέχει διατάξεις για την ενσωμάτωση, την ερμηνεία των Γ.Ο.Σ και τον έλεγχο του περιεχομένου τους μέσω μιας γενικής ρήτρας, καθώς και μέσω ενδεικτικών καταλόγων καταχρηστικών ρητρών, αποτέλεσε το νομοθετικό πρότυπο πάνω στο οποίο βάδισαν οι υπόλοιπες Ευρωπαϊκές χώρες. Το πρότυπο αυτό φαίνεται να ακολούθησε με μερικές αποκλίσεις και η Οδηγία 93/13 ΕΟΚ «Σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές», η οποία ισχύει για τα κράτη-μέλη από 31.12.94.

¹⁴ Αναφέρεται η κατοχή ασφαλιστηρίων θαλασσιών κινδύνων εκδοθέντων στη Σύρο το έτος 1846.

¹⁵ Παπαντωνίου, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση γ', σελ.325

¹⁶ Ιστοσελίδα του Ο.Ο.Σ.Α. <http://www.oecd.org/>

1.3 Το δικαίο των συμβάσεων στον Αστικό Κώδικα

Πριν από την θέσπιση ειδικών νόμων και πριν από τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Κοινότητας για τον καταναλωτή, στην Ελλάδα εφαρμόζονταν –και εξακολουθεί βεβαίως να εφαρμόζεται– για την ερμηνεία των (ιδιωτικών) συμβάσεων, ο Αστικός Κώδικας, ο οποίος στο τέταρτο κεφάλαιο του ενοχικού δικαίου, περιέχει τους γενικούς κανόνες του δικαίου των συμβάσεων. Στον Αστικό Κώδικα βλέπουμε πως ο νομοθέτης βάζει καταναλωτή και προμηθευτή στην ίδια νομική θέση, πράγμα οξύμωρο αν σκεφτεί κανείς ότι ένας από τους συμβαλλόμενους μπορεί να είναι πολυεθνική επιχείρηση, μονοπωλιακή επιχείρηση¹⁷. κ.λπ. Ξεκινά δηλαδή με τον έναν συμβαλλόμενο σε ασθενέστερη θέση γιατί ιδίως στην περίπτωση που του παρέχονται μονοπωλιακά αγαθά, βρίσκεται εκτεθειμένος σε συναλλακτικούς κινδύνους αφού δεν μπορεί εκαι των πραγμάτων να αμυνθεί αποτελεσματικά ως άτομο απέναντι στον νομικά και οικονομικά οργανωμένο ισχυρό αντισυμβαλλόμενο του.

1.4 Η Αρχή της Ελευθερίας των Συμβάσεων.

Στο άρθρο 361 ΑΚ, με τίτλο « Ενοχή από Σύμβαση» για να συσταθεί ή να αλλοιωθεί ενοχή με δικαιοπραξία πρέπει να υπάρξει σύμβαση, εφόσον ο νόμος δεν ορίζει κάτι άλλο. Με την διάταξη αυτή καθιερώνεται αφενός η αναγκαιότητα των συμβάσεων για την γέννηση ενοχών με δικαιοπραξία και αφετέρου η ελευθερία των συμβάσεων. Η ελευθερία των συμβάσεων περιλαμβάνει αφενός την ελευθερία συνάψεως ή όχι μίας σύμβασης και αφετέρου την ελευθερία καθορισμού του περιεχομένου της σύμβασης¹⁸. Η πρώτη αναφέρεται στο εάν θα συναφθεί μία σύμβαση τόσο γενικά όσο και με ένα συγκεκριμένο πρόσωπο (ελευθερία επιλογής του αντισυμβαλλομένου). Η δεύτερη αναφέρεται στο τι θα συμφωνηθεί, δηλαδή στους όρους υπό τους οποίους θα ισχύσει η σύμβαση. Αυτό που θα αποφασίσουν τα συμβαλλόμενα ως περιεχόμενο της σύμβασης του από κοινό, είναι και το ισχύον και

¹⁷ Γεωργιάδης, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, Σάκκουλας, σελ 18.

¹⁸ Δαγτόγλου, Ατομικά δικαιώματα, Β', 1991, σελ. 998.

δεσμευτικό γι' αυτούς. Η αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων συνεπάγεται και τη δεσμευτικότητα κάθε σύμβασης. Αυτονομία και αυτοδιάθεση σημαίνει κατ' ανάγκη και αυτοδέσμευση. Η ελευθερία των συμβάσεων βρίσκει την θεμελίωση και δικαιολόγηση της στην αυτονομία και αυτοδέσμευση του ατόμου και κατοχυρώνεται συνταγματικά στο άρθρο 5 παράγραφος 1 του Συντάγματος¹⁹. Δια ταύτα, προϋπόθεση για την ηθική αυτή θεμελίωση, είναι η ισότητα των συμβαλλομένων. Όσον περνούν τα χρόνια όμως ερχόμαστε όλο και πιο συχνά αντιμέτωποι με την έλλειψη αυτής της προϋπόθεσης που οδήγησε με τη σειρά του στην κρίση του δόγματος της ελευθερίας των συμβάσεων. Υπάρχει και η - ηθικής και πρακτικής αξίας - ανάγκη για δικαιοσύνη στις συμβάσεις, χάριν τόσο του ασθενέστερου συμβαλλόμενου όσο και των κοινωνικών επιπτώσεων κάθε ιδιωτικής συναλλαγής. Τα δύο αυτά αγαθά, που αξίζουν εξίσου της προστασίας από την έννομη τάξη δεν συμβαδίζουν αναγκαίως. Χωρίς μέριμνα για δίκαιο περιεχόμενο της σύμβασης, η ελευθερία μπορεί να σημαίνει ελευθερία εκμεταλλεύσεως του αντισυμβαλλόμενου και ελευθερία καταπίψεως της συμμετοχής του στην κοινωνικοοικονομική ζωή.

Όταν αναφερόμαστε σήμερα στην ελευθερία των συμβάσεων χωρίς περιορισμούς, εννοούμε ελευθερία του ισχυρότερου συμβαλλόμενου. Εκδήλωση του φαινομένου αυτού είναι οι κίνδυνοι που προκύπτουν από τις συμβάσεις προσχωρήσεως και από τους Γ.Ο.Σ. Ο Αστικός Κώδικας στηρίχθηκε μονομερώς στην ελευθερία των συμβάσεων. Μόνες ρητές, γενικές διατάξεις, που σκοπό έχουν να αποτρέψουν μεγάλη αδικία από τη χρήση και εφαρμογή της ελευθερίας αυτής, είναι οι διατάξεις των άρθρων 178 (Δικαιοπραξία αντίθετη στα χρηστά ήθη) και 179 (Καταπλεονεκτικές δικαιοπραξίες). Οι αυστηρές τους όμως προϋποθέσεις, στενεύουν το πεδίο εφαρμογής τους. Προστασία του οικονομικά ασθενέστερου μπόρεσε επίσης να επιτευχθεί μέσω των γενικών ρητρών των άρθρων 178 (Δικαιοπραξία αντίθετη στα χρηστά ήθη), 281 (Απαγόρευση ασκήσεως δικαιώματος εάν υπερβαίνει προφανώς τα όρια

¹⁹ Το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος ορίζει: «Καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη».

που επιβάλλουν η καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη ή ο κοινωνικός ή οικονομικός σκοπός του δικαιώματος), και 288 (Ο οφειλέτης έχει υποχρέωση να εκπληρώσει την παροχή όπως απαιτεί η καλή πίστη αφού ληφθούν υπ' όψιν και τα συναλλακτικά ήθη) καθώς και των άρθρων γενικού δικαίου των συμβάσεων.

1.5 Σύμβαση προσχώρησης

Όταν μιλάμε για σύμβαση προσχώρησης εννοούμε μία σύμβαση, το περιεχόμενο της οποίας καθορίζεται αποκλειστικά από τον ένα συμβαλλόμενο ενώ ο άλλος μπορεί είτε να δεχθεί τη σύμβαση είτε να την απορρίψει συνολικά.

Στη σύμβαση αυτή χαρακτηριστική είναι η απουσία κοινής διαπραγμάτευσης των συμβαλλομένων για το περιεχόμενό της, το οποίο καθορίζεται από τον έναν, τον ισχυρότερο, ο οποίος κατά πάσα πιθανότητα είναι μεγάλος οικονομικός οργανισμός, ενίοτε δε, κάποιος που παρέχει στο κοινό μονοπωλιακής ή προνομιακής παραχώρησης υπηρεσίες ιδιωτικής ανάγκης ή χρησιμότητας, π.χ. επιχειρήσεις υδροληψίας, αεριοφωτός, ηλεκτρικού ρεύματος, συγκοινωνίας, τηλεφωνίας, ασφαλιστικές εταιρίες, τράπεζες ή άλλες επιχειρήσεις δημόσιες ή ιδιωτικές. Σε μια τέτοια περίπτωση τα ισχυρά συμβαλλόμενα μέρη απλά υποβάλλουν στον ιδιώτη μια έτοιμη σύμβαση και ο ιδιώτης ενεργώντας είτε εξ εμπιστοσύνης, είτε τις περισσότερες φορές αναγκαστικά προσχωρεί στο περιεχόμενό της σύμβασης. Δηλαδή, ουσιαστικά, η μόνη επιλογή που απομένει στον ασθενέστερο συμβαλλόμενο είναι αν θα προσχωρήσει ή όχι στη σύμβαση, ενώ η αναγνωρισμένη σε όλους ελευθερία καθορισμού του περιεχομένου της σύμβασης εξαφανίζεται. Ακόμη όμως και στις περιπτώσεις που μπορεί να επέμβει κάνοντας μικρές αλλαγές στη διαμόρφωση μερικών όρων το μεγαλύτερο μέρος αυτών ισχύει όπως είχε διαμορφωθεί αρχικά από τον ισχυρότερο. Αυτοί είναι, λοιπόν, οι γενικοί όροι συναλλαγών. Όροι που ακόμη κι αν προσδιορίζονται μονομερώς από τον έναν συμβαλλόμενο, ενσωματώνονται στη σύμβαση, με δεσμευτική και για τον έτερο συμβαλλόμενο ισχύ.

Στις συμβάσεις αυτές όπως έχουμε αναφέρει και στην εισαγωγή διακρίνουμε πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Στα πλεονεκτήματα έχουμε την εξοικονόμηση χρόνου και εργασίας που συνεπάγεται ταχύτερες συναλλαγές ενώ παράλληλα παρέχονται και ενιαίες λύσεις, μελετημένες, ορθολογιστικές και από επαγγελματική άποψη σωστά σταθμισμένες. Το μεγαλύτερο όμως

μειονέκτημα είναι η κατάφορη εκμετάλλευση που υπόκεινται το ασθενέστερο μέλος, μέσω των επαχθών γι αυτόν όρων.

Τέτοιοι όροι είναι συνήθως απαλλακτικές ρήτρες υπέρ του τελευταίου, ρήτρες μετάθεσης της ευθύνης, αυξημένης ευθύνης του ασθενέστερου συμβαλλόμενου κ.ο.κ.²⁰Οι όροι αυτοί κατέστησα αναγκαία την παροχή έννομης προστασίας στον ασθενέστερο συμβαλλόμενο, παρέχοντας του το δικαστικό έλεγχο της ισχύος τους. Ο δικαστής δηλαδή, είχε τη δυνατότητα να δεχθεί την ακυρότητα συγκεκριμένου όρου, βάσει των διατάξεων του Αστικού Κώδικα.

Όπως έχουμε προαναφέρει οι Γ.Ο.Σ υπόκεινταν πάντα σε δικαστικό έλεγχο αλλά με την προϋπόθεση της προφανούς και ακραίας παραβίασης των αρχών δικαίου, μεμονωμένα για κάθε ατομική περίπτωση και με δεδομένο ότι ο συμβαλλόμενος του οποίου τα συμφέροντα θίγονταν θα διέθετε την υποδομή, την παιδεία, την απαιτούμενη πρόσβαση σε πληροφόρηση και βεβαίως την ικανότητα να αναλάβει το ψυχολογικό και οικονομικό βάρος μίας δικαστικής διένεξης με ένα σαφώς ισχυρότερο αντίδικο, προκειμένου να υπερασπίσει τα ατομικά του συμφέροντα.

²⁰ π.χ. Δικαίωμα μονομερούς τροποποίησης των όρων της σύμβασης από την τράπεζα, μη αποζημίωση του καταναλωτή σε περίπτωση παύσης παροχής ηλεκτρικού ρεύματος ή νερού, μη επιστροφή του τιμήματος εισιτηρίου σε περίπτωση μη πραγματοποίησης μεταφοράς από λόγους για τους οποίους ο ίδιος δεν ευθύνεται. κατάπτωση ποινικής ρήτρας σε περίπτωση υπαναχώρησης, ή καταγγελίας της σύμβασης από τον ασθενέστερο συμβαλλόμενο κ.ο.κ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

1. Νομολογία Γ.Ο.Σ - Νόμος 2251/1994

1.1 Νόμος 1961/1991²¹

Μέχρι το έτος 1991 ειδικός νόμος για τους Γ.Ο.Σ δεν υπήρχε. Ο Έλληνας νομοθέτης θέσπιζε ενόψει του σχεδίου της Οδηγίας 93/13 αλλά και άλλων οδηγιών για την προστασία του καταναλωτή, έναν γενικό νόμο, ένα κεφάλαιο του οποίου ρύθμιζε το δικαίω των Γ.Ο.Σ.

Για πρώτη φορά ο Ν.1961/91 δίνει μια λύση στο πρόβλημα ανεπάρκειας που έχει δημιουργηθεί από τη μη παρέμβαση του κράτους στην προστασία των συναλλασσομένων και της μη ύπαρξης ενός κατάλληλου θεσμικού πλαισίου ώστε να γίνεται ορθολογική αντιμετώπιση του προβλήματος. Ήδη μάλιστα, στην εισηγητική έκθεση του νόμου αναγνωρίζεται η μειονεκτική θέση του καταναλωτή έναντι του προμηθευτή, γεγονός που προκλήθηκε από τη σύγχρονη οικονομική πραγματικότητα σε συνδυασμό με το πως έχει διαμορφωθεί και λειτουργεί πλέον η αγορά. Σε ειδικό, επίσης, κεφάλαιο απαγορεύει την παραπλανητική και την αθέμιτη διαφήμιση και προσδιορίζει αναλυτικά ποια είναι τα είδη διαφήμισης (άρθρα 18-20).

Μονοπωλιακές επιχειρήσεις, έλλειψη διαφάνειας των συνθηκών που επικρατούν στην αγορά, εκμετάλλευση της αλματώδους ανάπτυξης της τεχνολογίας που αποσκοπεί στην αύξηση του κεφαλαίου σε βάρος της ασφάλειας του καταναλωτή και διαστρέβλωση των όρων του ανταγωνισμού είναι μερικά από τα στοιχεία που κατέστησαν επιτακτική την ανάγκη θέσπισης μέτρων ικανών να περιορίσουν την οικονομική και νομική ισχύ του προμηθευτή σε νόμιμα ελέγξιμα όρια, με μέριμνα την προστασία του καταναλωτή από την εκμετάλλευση που υπόκειντο στις συναλλαγές του²². Έτσι, ο νόμος θεσπίζει την υποχρέωση του προμηθευτή να διαθέτει στην αγορά μόνο

²¹ Βλ. αναλυτικά Ε. Αλεξανδρίδου, Αθέμιτος ανταγωνισμός και προστασία του καταναλωτή, μετά την ψηφίση του ν. 1961/91 περί προστασίας του καταναλωτή, Σάκκουλας, σελ.31.

²² Βλ. Ρόκας, Στοιχεία Εμπορικού δικαίου, σελ.245.

ασφαλή προϊόντα (άρθρα 4 έως 6), την αντικειμενική κατ' αρχήν ευθύνη του κατασκευαστή ελαττωματικών προϊόντων (άρθρα 7 έως 17), για τους γενικούς όρους συναλλαγών (άρθρα 22 έως 26), για τη σύναψη συμβάσεως εκτός του εμπορικού καταστήματος (άρθρα 27 έως 320, για την υποχρέωση του προμηθευτή σε εξυπηρέτηση μετά την πώληση (άρθρα 33-34) κ.α.

Τόσο το Ελληνικό Κοινοβούλιο και οι εκάστοτε Ελληνικές κυβερνήσεις αλλά και τα όργανα της Ε.Ε. για την επίλυση του ζητήματος αυτού, αναζητούν μια ισορροπία ανάμεσα στα αντικρουόμενα συμφέροντα. Εν κατακλείδι, η προστασία παρείχεται στους καταναλωτές με την εφαρμογή των διατάξεων του ΑΚ 30.

1.2 Οδηγία 93/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 5ης Απριλίου 1993.

Οδηγία 93/13 ΕΟΚ «Σχετικά με τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με καταναλωτές», ισχύει για τα κράτη-μέλη από 31.12.94.

Στο άρθρο 153 της Συνθήκης για την Ε.Ε., προβλέπεται η προώθηση των συμφερόντων των καταναλωτών και η διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας του καταναλωτή με συμβολή στην προστασία και των οικονομικών συμφερόντων τους και η αναγνώριση και προστασία τους κατά τον καθορισμό και την εφαρμογή των κοινοτικών πολιτικών και δραστηριοτήτων²³.

Την 21^η Απριλίου του 1993 εκδίδεται η οδηγία 93/13/ΕΟΚΑΙ που αφορά τις καταχρηστικές ρήτρες των συμβάσεων που συνάπτονται με τους καταναλωτές. Άμεσος σκοπός της οδηγίας, η προστασία των καταναλωτών από τις καταχρηστικές ρήτρες. Η αρχή αυτή είχε ήδη διατυπωθεί, ωστόσο, στα δύο κοινοτικά προγράμματα σχετικά με την πολιτική προστασίας και ενημέρωσης των καταναλωτών με τίτλο «προστασία των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών», σύμφωνα με την οποία «οι αποκτώντες αγαθά και υπηρεσίες πρέπει να προστατεύονται από τις καταχρήσεις ισχύος εκ μέρους του πωλητή ή του παρέχοντος υπηρεσίες ιδίως από τις συμβάσεις προσχωρήσεως και από τον καταχρηστικό αποκλεισμό βασικών δικαιωμάτων μέσα στις συμβάσεις».

Από την οδηγία αυτή μπορούμε πλέον να εξάγουμε με σαφήνεια τις κυρίαρχες και βασικές έννοιες στο δίκαιο των Γ.Ο.Σ, δηλαδή της καταχρηστικής ρήτρας, του καταναλωτή και του επαγγελματία(προμηθευτή) και να ορίσουμε το πεδίο εφαρμογής της. Στο παράρτημα της παρέθεσε κατάλογο ρητρών - ενδεικτικό και όχι εξαντλητικό- οι οποίες είναι δυνατόν να κηρυχθούν καταχρηστικές.

Η οδηγία αυτή ρητά εξαιρεί από το πεδίο εφαρμογής της, τις συμβάσεις εργασίας, τις συμβάσεις που αφορούν κληρονομικά δικαιώματα, τις συμβάσεις οικογενειακού δικαίου καθώς και τις συμβάσεις, που αφορούν την σύσταση και

²³ Με τη Συνθήκη για την Ε.Ε. το πρωτογενές κοινοτικό δίκαιο απέκτησε ειδική διάταξη για την προστασία του καταναλωτή, στην οποία μεταξύ άλλων ανήκει ρητά και η προστασία των οικονομικών συμφερόντων του καταναλωτή.

το καταστατικό εταιριών. Εξαιρεί ρητά από το ρυθμιστικό της πεδίο, τον έλεγχο καταχρηστικότητας όρων που περιγράφουν:

α) Το κύριο αντικείμενο της σύμβασης και

β) Το ανάλογο ή όχι μεταξύ της τιμής και της αμοιβής αφενός και των αγαθών ή υπηρεσιών, που θα παρασχεθούν ως αντάλλαγμα, για τους οποίους όμως απαιτεί να είναι διατυπωμένοι κατά τρόπο σαφή και κατανοητό.

Αναφέρεται στην αρχή της διαφάνειας (άρθρο 5 εδ.α' Οδηγίας), η οποία συμπεριλήφθηκε κατά την μεταφορά της στο εθνικό δίκαιο με τον Νόμο 2251/94 στο άρθρο 2 παράγραφοι 2 και 3, σύμφωνα με την οποία:

«Οι Γ.Ο.Σ πρέπει να παρουσιάζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών κατά τρόπο ορισμένο, ορθό και σαφή»²⁴.

Όρισε, επίσης, τον κύκλο των ατόμων και ομάδων που σχετίζονται άμεσα άμεσα αναγνωρίζοντάς τους το έννομο συμφέρον άσκησης των αξιώσεων, που απορρέουν από την χρησιμοποίηση καταχρηστικών ρητρών, σε άτομα (καταναλωτές) και σε δημόσιους οργανισμούς και νομικά πρόσωπα που λειτουργούν με την μορφή μη κερδοσκοπικών σωματείων του Α.Κ. (Ενώσεις Καταναλωτών), καθώς και στους ανταγωνιζόμενους επαγγελματίες στην προστασία των οποίων επίσης αποβλέπει η Οδηγία.

Νομιμοποίησε δε παθητικά τους επαγγελματίες από κοινού ανά επαγγελματικό τομέα ή χωριστά τον καθένα, ή και τις ενώσεις τους, που χρησιμοποιούν ή συνιστούν την χρήση αυτών ή παρόμοιων συμβατικών όρων.

²⁴ Στην Κοινοτική Οδηγία 93/13/ΕΟΚΑΙ ρυθμίζεται και η αρχή της διαφάνειας όπου συγκεκριμένα ορίζεται στα άρθρα 4 παρ.2 ότι από τον έλεγχο της διαφάνειας δεν εξαιρούνται ούτε οι όροι που αφορούν την παροχή και το τίμημα (οι οποίοι δεν υπόκεινται σε έλεγχο περιεχομένου) και 5, όπου όμως απουσιάζει πρόβλεψη σχετικά με τις έννομες συνέπειες της παραβίασης της επιταγής για διαφάνεια. Παρά την κοινοτική νομοθετική πρόβλεψη στο άρθρο 2 του ν.2251/1994 δεν ρυθμίζεται το ζήτημα της διαφάνειας των συμβατικών όρων ρητά, αλλά όπως δέχεται ο ΑΠ στις αποφάσεις του 1030/2001 και 1219/2001, η αρχή που πρέπει να χαρακτηρίζει τη διατύπωση των όρων «σαφώς συνάγεται από το όλο περιεχόμενό του».

Η Οδηγία εισήγαγε τεκμήριο, ότι μία ρήτρα σύμβασης δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης εάν:

- α) έχει συνταχθεί εκαι των προτέρων μονομερώς από τον επαγγελματία και
- β) ο καταναλωτής εκαι των πραγμάτων δεν μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενο της ιδίως στο πλαίσιο της σύμβασης προσχωρήσεως. Τα κράτη-μέλη υποχρεώθηκαν να θεσπίσουν «τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέσα προκειμένου να πάψει η χρησιμοποίηση καταχρηστικών ρητρών στις συμβάσεις, που συνάπτονται από έναν επαγγελματία με καταναλωτές²⁵».

Σε επίπεδο Ε.Ε. το ΔΕΚ έχει ασχοληθεί σε κάποιες αποφάσεις του με ζητήματα ερμηνείας των διατάξεων της Οδηγίας 93/13 μετά από προδικαστικά ερωτήματα εθνικών δικαστηρίων ή μετά από προσφυγές της Ε.Ε.

Το ΔΕΚ φαίνεται να ακολουθεί μια συγκεκριμένη τακτική σύμφωνα με την οποία αφήνει στη διακριτική ευχέρεια του εθνικού δικαστή να αποφασίσει για την καταχρηστικότητα ή μη των εκάστοτε επίμαχων όρων. Εξ ου και ο περιορισμένος αριθμός των σχετικών αποφάσεων. Αυτό συμβαίνει διότι ο εθνικός δικαστής είναι αυτός που έχει «πληρέστερη και εγγύτερη» εικόνα των συνθηκών που σχετίζονται με τη σύναψη και την εφαρμογή της σύμβασης στο πλαίσιο της συγκεκριμένης, κάθε φορά εθνικής νομοθεσίας.

Δεν είναι δύσκολο να καταλάβουμε γιατί το ΔΕΚ έχει υιοθετήσει αυτή τη στάση αν αναλογιστούμε τι θα γινόταν σε περίπτωση που εμπλεκόταν στον έλεγχο καταχρηστικότητας συμβατικών ρητρών που αφορούν ιδιωτικές σχέσεις της εσωτερικής δικαιοταξίας των κρατών-μελών. Προδικαστικά ερωτήματα των δικαστηρίων των κρατών-μελών θα στοιβάζονταν προς εξέταση το ένα πίσω από το άλλο -λόγω της συχνής εφαρμογής παρόμοιων ρητρών σε καταναλωτικές συμβάσεις- τα οποία θα απαλλάσσονταν κίολας απ'την

²⁵ Πολλά κράτη-μέλη δεν θέσπισαν νέες διατάξεις ή προέβησαν σε μικρές τροποποιήσεις της ισχύουσας νομοθεσίας τους (Πορτογαλία, Γερμανία, Γαλλία), ενώ σε άλλα εισήγαγαν νέες ρυθμίσεις (πχ. Μεγάλη Βρετανία, Ιρλανδία, Ιταλία).

χρονοβόρα αυτή διαδικασία της εκτίμησης του καταχρηστικού χαρακτήρα μιας συμβατικής ρήτηρας²⁶.

Παρ'όλ' αυτά, οι αποφάσεις του ΔΕΚ, οι σχετικές με την Οδηγία 93/13, δεν παύουν να ασκούν επιρροή στις εσωτερικές έννομες τάξεις των κρατών-μελών. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, κρίνεται απαραίτητη για την αποτίμηση της επιρροής των σχετικών αποφάσεων του ΔΕΚ, στις εθνικές έννομες τάξεις και ειδικότερα στην ελληνική, η επισήμανση ότι η Οδηγία 93/13, σύμφωνα με το άρθρο 8 αυτής αποτελεί δικαίο *ελάχιστης εναρμόνισης, θεσπισμένο στη βάση της αρχής της επικουρικότητας*²⁷. Επομένως, ούτε η θέσπιση της εμποδίζει διευρύνσεις του πεδίου παροχής προστασίας εκαι μέρους της εθνικής νομοθεσίας, ούτε η ερμηνεία της απ' το ΔΕΚ αίρει τη δυνατότητα των εθνικών δικαστηρίων να ερμηνεύουν διασταλτικά το εσωτερικό δικαίο της χώρας τους.

Συμπερασματικά, το ΔΕΚ, αποτιμώντας τον τρόπο απορρόφησης των επιταγών της Οδηγίας 93/13 από τις εθνικές έννομες τάξεις, δίνει μεγάλη βαρύτητα στην ασφάλεια του δικαίου, δηλαδή στο να είναι σε θέση οι καταναλωτές να γνωρίζουν με σαφήνεια και ακρίβεια τα δικαιώματά τους, έτσι ώστε να μπορούν να τα επικαλούνται ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Τέλος, όταν διασφαλίζεται πλήρως το επιδιωκόμενο από την Οδηγία αποτέλεσμα, γίνεται δεκτό ότι ο εθνικός νομοθέτης είναι ελεύθερος να επιλέξει τον τύπο και τον τρόπο μεταφοράς της κοινοτικής ρύθμισης στην εσωτερική του έννομη τάξη (§§ αρ.576).

²⁶ Βλ. Δέλλιο, Έλεγχος των Γενικών Όρων των Συναλλαγών, 2^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2013,σελ.431.

²⁷ Βλ. Δέλλιο, Έλεγχος των Γενικών Όρων των Συναλλαγών, 2^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2013,σελ.432.

1.3 Νόμος 3587/2007²⁸

Ο νόμος 3587/2007 επέφερε κάποιες μεταβολές ως προς την οργάνωση των ενώσεων καταναλωτών. Οι διατάξεις §§1-8 του παλαιού άρθρου 10 Ν.2251/94 αντικαταστάθηκαν από τις §§1-15 του νέου άρθρου 10. Οι νέες διατάξεις καθιέρωσαν την κάθετη οργάνωση των ενώσεων σε δεύτερο και τρίτο βαθμό, αντίστοιχα με τα πρότυπα των συνδικαλιστικών οργανώσεων (§§2,13), όρισαν επιτρεπόμενες πηγές χρηματοδότησης των ενώσεων προς αποφυγή των φαινομένων χειραγώγησης (§§6,10), προβλέφθηκε η δυνατότητα επιχορήγησής τους από το κράτος και τους Ο.Τ.Α. ώστε να λειτουργούν αυτοδύναμα (§§7,12). Τέλος, συστάθηκε και επιτροπή «για την πιστοποίηση της πραγματικής λειτουργίας τους και τη διαπίστωση της τήρησης των κανόνων χρηματοδότησής τους» με στόχο των αποκλεισμό «των αδρανών ενώσεων καταναλωτών» από τις σχετικές επιχορηγήσεις (§12).

Επίσης, μετέφερε τη ρύθμιση της συλλογικής αγωγής από τις §§ 9-15 του παλαιού άρθρου 10 στις §§ 16-24 του νέου άρθρου 10 του Ν. 2251/1994. Εκτός από φραστικές βελτιώσεις επήλθαν και ουσιαστικές μεταβολές οι κυριότερες από τις οποίες είναι:

- 1) Η ελάχιστη διάρκεια εγγραφής της ένωσης καταναλωτών στο σχετικό μητρώο, προκειμένου να νομιμοποιείται αυτή για την άσκηση συλλογικής αγωγής, μειώθηκε από 2 έτη σε ένα τουλάχιστον έτος
- 2) Στη νέα §16 προστέθηκε η διευκρίνιση ότι για την άσκηση συλλογικής αγωγής δεν είναι αναγκαίο να εγκομονούνται κίνδυνοι για το σύνολο του καταναλωτικού κοινού, αλλά αρκεί «η παράνομη συμπεριφορά του προμηθευτή να προσβάλει τα συμφέροντα 30 τουλάχιστον καταναλωτών, οι οποίοι όμως θα πρέπει να αναφέρονται εξατομικευμένα στο σχετικό έγγραφο.
- 3) Στη νέα §16 συμπληρώθηκαν και καταγράφηκαν ενδεικτικά οι διατάξεις των διαφόρων νομοθετημάτων, των οποίων η παράβαση εκαι μέρους

²⁸ Βλ. Δέλλιος, Γενικοί όροι συναλλαγών, Ατομική και συλλογική προστασία των καταναλωτών από την έλλειψη ουσιαστικής διαπραγμάτευσης των όρων της σύμβασης, 2^η έκδοση, Σάκκουλας, σελ. 56.

του προμηθευτή μπορεί να ενεργοποιήσει τη δυνατότητα των ενώσεων καταναλωτών για άσκηση συλλογικής αγωγής με αίτημα την παράλειψη παράνομης συμπεριφοράς του προμηθευτή.

- 4) Στη νέα §17 εδάφ. 2 προστέθηκε η δυνατότητα εμπλοκής στη συλλογική αγωγή «ενώσεων καταναλωτών δευτέρου βαθμού», η σύσταση των οποίων προβλέφθηκε για πρώτη φορά με το Ν.3587/2007.
- 5) Η παλαιά §13 εδ. 2-3, σχετικά με το αίτημα της ένωσης καταναλωτών για χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης, προέβλεπε ότι «το επιδικαζόμενο ποσό διατίθεται για κοινωφελείς σκοπούς σχετικούς με την προστασία του καταναλωτή (κατά τρόπο που θα καθορίζεται) με απόφαση του Υπουργού Εμπορίου». Η νέα διάταξη 22 εδ. 2-3 του άρθρου 10 διατήρησε την πρόβλεψη έκδοσης υπουργικής απόφασης μόνο για τη ρύθμιση λεπτομερειών, ενώ κατά τα λοιπά όρισε ότι το επιδικαζόμενο ποσό «διατίθεται για σκοπούς εκπαίδευσης, ενημέρωσης και εν γένει προστασίας του καταναλωτή, και μετά από αφαίρεση των δικαστικών δαπανών και εξόδων, περιέρχεται.... κατά ποσοστό 35% στην ενάγουσα ένωση καταναλωτών, 35% στις ενώσεις καταναλωτών δευτέρου βαθμού και 30% στον Κρατικό Προϋπολογισμό».
- 6) Θεωπίστηκαν αυστηρότερες προϋποθέσεις για την άσκηση αγωγής αποζημίωσης του προμηθευτή κατά της ένωσης καταναλωτών.
- 7) Η δυνατότητα άσκησης κάθε μορφής συλλογικής αγωγής και από τα διάφορα επαγγελματικά επιμελητήρια που προβλεπόταν από την παλαιά §15, χωρίς όμως να έχει βρει απήχηση στην πράξη, περιορίστηκε πλέον με τη νέα §24 μόνο για την άσκηση αγωγής με αίτημα τη χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.
- 8) Η σπουδαιότερη ίσως μεταβολή που επέφερε στο ζήτημα της συλλογικής προστασίας ο Ν. 3587/2007 είναι «η αναγνώριση του δικαιώματος αποκατάστασης της ζημίας που υφίστανται οι καταναλωτές από την παράνομη συμπεριφορά του προμηθευτή» (άρθρο 10§16 περ, δ' Ν.2251/1994).

2. Ισχύον νομοθετικό πλαίσιο για τις καταχρηστικές ρήτρες στις συμβάσεις - Νόμος 2251/1994

2.1 Γενικά

Ο ν.2251/94, ο οποίος ισχύει από 22.11.94 αντικατέστησε το ν.1961/91. Τέσσερα χρόνια μετά, ο ν.2251/94, τροποποιήθηκε με το άρθρο 10 §24 ν.2741/99, προς συμμόρφωση σε παρατηρήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όσον αφορά στην προσαρμογή του ελληνικού δικαίου προς την Οδηγία 93/13.

Ο νόμος 2251/1994, όπως ισχύει σήμερα στην Ελλάδα, ρυθμίζει το δικαίο των Γενικών Όρων Συναλλαγών, σε δύο άρθρα του (δεύτερο και δέκατο), στα οποία γίνεται λόγος για την προστασία του μεμονωμένου καταναλωτή ατομικά αλλά και των συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού γενικότερα ενώ στόχος του είναι να μειώσει την διαπραγματευτική ανισότητα που παρατηρείται ανάμεσα στα μέλη. Επιπλέον, εξειδικεύει τις γενικές αρχές του ιδιωτικού (αστικού) δικαίου και θέτει κανόνες που εκλογικεύουν την ελευθερία των συμβάσεων κάνοντας ένα σαφές βήμα προς την αποκατάσταση της σχέσης ισορροπίας των συμβαλλομένων στο πεδίο των σχέσεων προμηθευτή-καταναλωτή.²⁹

2.2 Ορισμοί

2.2.1 Ορισμός Καταναλωτή

Ο νέος λοιπόν νόμος διέστειλε και διέυρνε τον κύκλο των προσώπων που εμπίπτουν στην έννοια του καταναλωτή. Σύμφωνα με το νέο ορισμό, σήμερα ως «καταναλωτής» νοείται «Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο για το οποίο προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά ή το οποίο κάνει χρήση τέτοιων προϊόντων ή υπηρεσιών εφόσον αποτελεί τον τελικό αποδέκτη τους. Καταναλωτής είναι και κάθε αποδέκτης του διαφημιστικού

²⁹ Βλ. Δέλλιος, Γενικοί όροι συναλλαγών, Ατομική και συλλογική προστασία των καταναλωτών από την έλλειψη ουσιαστικής διαπραγματεύσεως των όρων της σύμβασης, 2^η έκδοση, Σάκκουλας, σελ. 106.

μηνύματος³⁰». Αναγκαίες προϋποθέσεις προκειμένου να θεωρηθεί ως καταναλωτής το πρόσωπο που επιζητεί την προστασία του νόμου είναι οι εξής:

- A) Να πρόκειται για προϊόντα ή υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά και
- B) Αυτός που προμηθεύεται τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες να είναι και ο τελικός τους αποδέκτης³¹.

Με τον ορισμό αυτό, η έννοια του καταναλωτή, περιλαμβάνει το σύνολο των προσώπων που είναι τελικοί αποδέκτες των αγαθών ή υπηρεσιών. Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ.4^α του νόμου 2251/1994, που αναφέρεται σε πρόσωπα «για τα οποία προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά και τα οποία κάνουν χρήση των προϊόντων ή υπηρεσιών αυτών, εφόσον αποτελούν τον τελικό αποδέκτη τους» συνάγουμε πως για να είναι κάποιος τελικός αποδέκτης των αγαθών, με την έννοια του νόμου, πρέπει τα αγαθά να παραμένουν σ' αυτόν και να αναλίσκονται από αυτόν, ανεξαρτήτως του αν η χρήση τους από αυτόν θα γίνεται για ιδιωτικούς ή για επαγγελματικούς σκοπούς³². Με τον τρόπο όμως αυτό, εξαιρείται από την προστασία του νόμου ο έμπορος, που αποκτά αγαθά ή υπηρεσίες με σκοπό μεταπώλησης ή για να τα επεξεργαστεί και να τα ενσωματώσει στην παραγωγή και προκύπτει το ζήτημα εάν καλύπτεται ο έμπορος ή ο επαγγελματίας που αποκτά μεν αγαθά ή υπηρεσίες κατά την άσκηση του επαγγέλματος του αλλά ως τελικός αποδέκτης αυτών. Αποκτά δηλαδή αγαθά, όπως ταμειακή μηχανή, αναλώσιμα γραφείου, αναψυκτικά, τρόφιμα κ.ο.κ, τα οποία ενδεχομένως προμηθεύεται από ισχυρότερους αντισυμβαλλόμενους προμηθευτές και τα οποία με κάποιο τρόπο εντάσσονται στην εμπορική του δραστηριότητα αλλά δεν προορίζονται για μεταπώληση³³. Η γραμματική ερμηνεία του όρου «τελικού αποδέκτη» σαφώς εντάσσει και τα ανωτέρω στο πεδίο εφαρμογής, ενώ αντίθετα ερμηνεία

³⁰ Άρθρο 2 ν.2251/1994

³¹ Γιάννη Καράκωστα, Προστασία του Καταναλωτή, Ν. 2251/1994, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.37.

³² Βλ. σχετικά Δέλλιο, Προστασία ΙΙ, σάκκουλας, 2001, σελ.244, τον ίδιο, Γενικοί όροι συναλλαγών, Ατομική και συλλογική προστασία των καταναλωτών από την έλλειψη ουσιαστικής διαπραγμάτευσης των όρων της σύμβασης, 2^η έκδοση, Σάκκουλας.

³³ Βλ. Δέλλιος, Γενικοί όροι συναλλαγών, Ατομική και συλλογική προστασία των καταναλωτών από την έλλειψη ουσιαστικής διαπραγμάτευσης των όρων της σύμβασης, 2^η έκδοση, Σάκκουλας, σελ. 107.

προσανατολισμένη στην οικονομική λειτουργία του όρου θα μπορούσε να θεμελιώσει την άποψη ότι ο έμπορος (επαγγελματίας) αποδέκτης υπηρεσιών σχετικών με την άσκηση της επαγγελματικής του δραστηριότητας δεν είναι τελικός αποδέκτης, αφού ουσιαστικά χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες για να υποστηρίξει την παραγωγή αγαθών ή την προσφορά υπηρεσιών, που αυτός με την σειρά του προορίζει για τους πελάτες του, άποψη που σίγουρα θα βρει επιχειρήματα και υποστήριξη στις αρχές της διοικητικής λογιστικής.

2.2.2 Ορισμός Προμηθευτή

Όσον αφορά το ζήτημα της υπαγωγής της τράπεζας στην έννοια του «προμηθευτή» σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ.4 περ.β ν.2251/94 που ορίζει ότι ο «προμηθευτής είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που, κατά την άσκηση της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής του δραστηριότητας προμηθεύει προϊόντα ή παρέχει υπηρεσίες στον καταναλωτή», δεν γεννώνται ιδιαίτερα προβλήματα. Η τράπεζα, όπως προκύπτει τόσο από τις διατάξεις του ν.2076/92, όσο και από τον κώδικα τραπεζικής δεοντολογίας, ο οποίος στον ορισμό που περιέχει για την έννοιά της την προσδιορίζει ως η «επιχείρηση η οποία δέχεται καταθέσεις από το κοινό, χορηγεί πιστώσεις και περιέχει όσες άλλες υπηρεσίες προβλέπονται από την άδεια λειτουργίας της», παρέχει-προμηθεύει στο πλαίσιο της άσκησης της επιχειρηματικής της δραστηριότητας σειρά υπηρεσιών προς τους πελάτες της. Ας σημειωθεί ότι αμφισβητείται αν ορισμένες τραπεζικές εργασίες που αναφέρονται στο άρθρο 24 ν.2076/92 και οι οποίες είναι από τις πλέον συνηθισμένες στις τραπεζικές συναλλαγές (όπως η παροχή πιστώσεων και οι προεξοφλήσεις συναλλαγματικών) αποτελούν παροχή «υπηρεσιών» κατά την έννοια του ν. 2251/94. Τέλος, δεν έχουν διατυπωθεί αμφιβολίες ως προς την προϋπόθεση της «προσφοράς προϊόντων ή υπηρεσιών στην αγορά». Οι παρεχόμενες από τις τραπεζικές υπηρεσίες σαφώς απευθύνονται και αφορούν στο ευρύ καταναλωτικό κοινό, δεν προσφέρονται ούτε σχεδιάζονται για ορισμένο αποδέκτη, αλλά έχουν κατά κανόνα μαζικό χαρακτήρα και έντονο το στοιχείο της τυποποίησης. Η γνωστοποίησή τους στην αγορά γίνεται μέσω διαφημίσεων, ανακοινώσεων, ενημερωτικών

φυλλαδίων, προσφορών και προτάσεων που στοχεύουν στον ανώνυμο πελάτη και υποψήφιο αντισυμβαλλόμενο.

2.2.3 Ορισμός προϊόντων και υπηρεσιών

Ως «προϊόντα» νοούνται τα κεφαλαιουχικά αγαθά, ευρύτατης κατανάλωσης, που προσφέρονται στην αγορά, ενώ με τον όρο «υπηρεσίες», ο νομοθέτης εννοεί κάθε παροχή, αποτιμητή σε χρήμα, που προσφέρεται στην αγορά ή δίνεται στον καταναλωτή, υπό οποιαδήποτε μορφή³⁴.

3. Έννοια Γ.Ο.Σ

Ως Γενικοί Όροι Συναλλαγών (Γ.Ο.Σ), νοούνται οι μονομερώς προδιατυπωμένοι συμβατικοί όροι, οι οποίοι προορίζονται για ομοιόμορφη πολλαπλή χρήση, τους οποίους ο ένας συμβαλλόμενος επιβάλλει κατά την κατάρτιση της σύμβασης στον άλλον, χωρίς ατομική διαπραγμάτευση³⁵.

3.1 Χαρακτηριστικά των Γ.Ο.Σ

Προκειμένου, πιο συγκεκριμένα, να μπορεί να γίνει λόγος για Γ.Ο.Σ, σύμφωνα με το άρθρο 2, παρ. 1 του ν. 2251/1994, πρέπει να πληρούνται ο ακόλουθος ορισμός: «[ό]ροι που έχουν διατυπωθεί εκαι των προτέρων για μελλοντικές συμβάσεις». Με άλλα λόγια, πρέπει να υφίστανται όλα τα κατωτέρω χαρακτηριστικά³⁶:

α) πρέπει να είναι όροι συμβατικοί³⁷. Δηλαδή, δεν πρέπει να πρόκειται για επανάληψη ρυθμίσεων που προβλέπονται από νόμο ή κανονιστική πράξη της Διοίκησης, καθώς η προέλευση αυτών των όρων δεν είναι η βούληση του

³⁴ Όπως για παράδειγμα η παροχή τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών, ύδρευσης, ενέργειας.

³⁵ Βλ. Δέλλιος, Γενικοί όροι συναλλαγών, Ατομική και συλλογική προστασία των καταναλωτών από την έλλειψη ουσιαστικής διαπραγμάτευσης των όρων της σύμβασης, 2^η έκδοση, Σάκκουλας, σελ. 162.

³⁷ Ο ΑΠ κρίνει ορθά ότι η καλή πίστη αποτελεί το σημείο αναφοράς για τη διαμόρφωση της συμβατικής ισορροπίας κατά τρόπο ώστε να εξυπηρετούνται οι επιδιωκόμενοι με την κατάρτιση της σύμβασης σκοποί των μερών. Στις περιπτώσεις όπου απουσιάζει η ρητή νομοθετική ρύθμιση, η καλή πίστη συμβάλλει στον καθορισμό του περιεχομένου των εκατέρωθεν δικαιωμάτων και υποχρεώσεων με αναφορά στο σκοπό και τη φύση της σύμβασης.

προμηθευτή, αλλά οι εκαι του νόμου υποχρεώσεις τόσο του προμηθευτή όσο και του καταναλωτή.

β) πρέπει να έχουν διατυπωθεί εκαι των προτέρων και να αποκλείεται οποιαδήποτε ατομική διαπραγμάτευση. Ωστόσο, δεν αποκλείεται σε μία σύμβαση να υπήρξε διαπραγμάτευση για μερικούς μόνο όρους (οι οποίοι δεν συνιστούν Γ.Ο.Σ), αλλά όχι για τους υπόλοιπους (οι οποίοι αποτελούν Γ.Ο.Σ, πληρουμένων και των υπολοίπων προϋποθέσεων).

γ) πρέπει να προορίζονται για πολλαπλή μελλοντική χρήση. Πρέπει δηλαδή να πρόκειται για όρους που δεν συντάχθηκαν από προμηθευτή με βάση το πρόσωπο συγκεκριμένου καταναλωτή, αλλά να πρόκειται για όρους που θέλησε να διέπουν τις συμβάσεις με όσους καταναλωτές και αν τις κατάρτιζε στο μέλλον. Υπό αυτή την έννοια είναι αδιάφορο αν έχει καταρτιστεί μία μόνο σύμβαση.

Όπως, συνεπώς, ευλόγως προκύπτει, οι Γ.Ο.Σ στερούν σε μεγάλο βαθμό την ελευθερία του καταναλωτή, με αποτέλεσμα να αποδυναμώνουν τη θέση του. Ωστόσο, η ύπαρξή τους είναι απαραίτητη, γιατί διευκολύνει σημαντικό αριθμό συναλλαγών, οι οποίες θα καθίσταντο πολύπλοκες σε περίπτωση που κάθε φορά έπρεπε να καταρτιστούν για πρώτη φορά οι όροι.

Ωστόσο, προκειμένου να υπάρχει εξισορρόπηση των θέσεων προμηθευτή και καταναλωτή, προβλέπονται από το νόμο σημαντικές ρυθμίσεις σε σχέση με τους Γ.Ο.Σ, οι οποίες μπορούν να διακριθούν στις επιμέρους κατηγορίες: στις ρυθμίσεις που αφορούν τις προϋποθέσεις έγκυρης ένταξης των Γ.Ο.Σ σε μία σύμβαση, τις ρυθμίσεις που αφορούν τον τρόπο ερμηνείας των Γ.Ο.Σ και τις ρυθμίσεις που αφορούν την εγκυρότητα του περιεχομένου των Γ.Ο.Σ. Οι κανόνες αυτοί βρίσκουν χρήση, ιδίως όταν ένα θέμα έρχεται ενώπιον της κρίσης δικαστηρίου³⁸ και η ακυρότητά τους ενεργεί μόνο υπέρ του καταναλωτή, χωρίς να πλήττεται το κύρος του συνόλου της σύμβασης.

³⁸ Συχνά, μάλιστα, σε περιπτώσεις ειδικά συμβάσεων που αφορούν το σύνολο της κοινωνίας (π.χ. τραπεζικές συμβάσεις), σε περίπτωση που Γ.Ο.Σ κριθούν αμετάκλητα από δικαστήρια άκυροι (ιδίως οι κριθέντες καταχρηστικοί), εκδίδονται υπουργικές αποφάσεις που ρητώς απαγορεύουν την ενσωμάτωσή

3.2 Δικαστικός έλεγχος των Γ.Ο.Σ

Σύμφωνα με το νόμο 2251/94 διακρίνονται τρεις μορφές δικαστικού ελέγχου των Γ.Ο.Σ:

3.2.1 Ο δικαστικός έλεγχος της ένταξης των Γ.Ο.Σ στην σύμβαση.

Οι Γ.Ο.Σ προκειμένου να ενταχθούν με νόμιμο τρόπο στη σύμβαση και να δεσμεύουν τους καταναλωτές πρέπει να ισχύουν τα εξής:

α. Να τους γνώριζαν με οποιονδήποτε τρόπο, οι καταναλωτές κατά το χρόνο κατάρτισης της σύμβασης³⁹ και

β. ο προμηθευτής να τους έχει υποδείξει σε αυτούς κατά τον ίδιο χρόνο ή να μην τους έχει στερήσει τη δυνατότητα να λάβουν (χωρίς ιδιαίτερη δυσκολία) πραγματική γνώση του περιεχομένου τους εκαι των προτέρων. Επομένως ο προμηθευτής οφείλει να προβαίνει σε ρητή επισήμανση προς τον καταναλωτή κατά τη σύναψη της σύμβασης, ότι η σύμβαση αυτή θα καταρτισθεί και θα διέπεται από τους προτεινόμενους από αυτόν όρους. Πρέπει να εξασφαλίσει στον καταναλωτή τη δυνατότητα, να αποκτήσει γνώση του περιεχομένου των όρων χωρίς σοβαρή δυσκολία, σε αντίθετη περίπτωση ο εν λόγω Γ.Ο.Σ δεν δεσμεύει τον καταναλωτή⁴⁰.

Οι γενικοί όροι συμβάσεων και παρεπόμενων συμφωνιών, που καταρτίζονται στην Ελλάδα, πρέπει να διατυπώνονται στην ελληνική γλώσσα, εξαιρουμένων των γενικών όρων των διεθνών συναλλαγών, να εκτυπώνονται ευανάγνωστα σε εμφανές μέρος του εγγράφου της σύμβασης και να παρουσιάζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών κατά τρόπο ορισμένο, ορθό και σαφή. Αυτό είναι το περιεχόμενο της αρχής της διαφάνειας, η οποία επιβάλλει

τους στις συμβάσεις αυτές. Χαρακτηριστικές είναι εξ αυτών οι υπ' αριθμούς Ζ1- 798/2008, Ζ1-21/2011 και Ζ1-74/2011. Αντίστοιχο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι αποφάσεις των δικαστηρίων ως προς καταχρηστικούς Γ.Ο.Σ σε ασφαλιστικές συμβάσεις και συμβάσεις τηλεπικοινωνιών (βλ. ιστοσελίδες Συνηγόρου του Καταναλωτή, Γενικής Γραμματείας Προστασίας Καταναλωτή και ενώσεων καταναλωτών). Πιο αναλυτικά στη συνέχεια.

³⁹ Ο χρήστης των Γ.Ο.Σ εκτός από το ότι βαρύνεται με την υποχρέωση ενημέρωσης η οποία απορρέει από τη συμβατική σχέση, δεν θα πρέπει να δημιουργεί ασαφή εικόνα ή να παραπλανά τον αντισυμβαλλόμενο του καταναλωτή ως προς το περιεχόμενο των δικαιωμάτων, των υποχρεώσεων και ειδικά των οικονομικών επιβαρύνσεων που ο τελευταίος αναλαμβάνει.

⁴⁰ Ι.Κ. Καρακώστας, Προστασία του καταναλωτή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1997, σελ. 52 επ.

οι Γ.Ο.Σ να δείχνουν τις συνέπειες της συμβατικής δέσμευσης, ώστε ο καταναλωτής να μπορεί να διαγνώσει εκαι των προτέρων την εμπέλεια τους. Έτσι ρήτρες μονομερούς ανακαθορισμού της παροχής, όπως αυτή της μονομερούς αναπροσαρμογής του επιτοκίου πιστωτικής σύμβασης για να είναι έγκυρες πρέπει να υπάρχει λόΓ.Ο.Σ σοβαρός και ορισμένος.

3.2.2 Δικαστικός έλεγχος των Γ.Ο.Σ μέσω ερμηνείας.

Επόμενα βήμα μετά τη νόμιμη ένταξη των Γ.Ο.Σ στη σύμβαση είναι ο δικαστικός έλεγχος μέσω ερμηνείας ακολουθώντας τους κανόνες ερμηνείας των δικαιοπραξιών και έχοντας ως κριτήριο το επίπεδο κατανόησης του μέσου εκπροσώπου του συναλλακτικού κύκλου στο οποίο απευθύνονται (Αντικειμενική μέθοδος) με δύο όμως αποκλίσεις⁴¹:

α) Όροι που συμφωνήθηκαν ύστερα από διαπραγμάτευση μεταξύ των συμβαλλομένων (ειδικοί όροι) είναι επικρατέστεροι από τους αντίστοιχους γενικούς όρους και

β) γενικοί όροι συναλλαγών που διατυπώθηκαν μονομερώς από τον προμηθευτή ή από τρίτο για λογαριασμό του προμηθευτή, σε περίπτωση αμφιβολίας ερμηνεύονται υπέρ του καταναλωτή. Ο κανόνας αυτός, ότι οι ασαφείς ρήτρες Γ.Ο.Σ ερμηνεύονται κατά του προμηθευτή, αποτελεί εξειδίκευση της γενικής αρχής *in dubio contra stipulatorem*. Κατά την ερμηνεία των γενικών όρων συναλλαγών λαμβάνεται υπόψη και η ανάγκη προστασίας του καταναλωτικού κοινού.

3.3.3 Άμεσος Έλεγχος των Γ.Ο.Σ

Ο άμεσος έλεγχος των Γ.Ο.Σ αποτελεί το τρίτο στάδιο ελέγχου και αφορά τον έλεγχο του κύρους του περιεχομένου των Γ.Ο.Σ. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιούνται ορισμένα κριτήρια τα οποία προκύπτουν από το Νόμο 2251/94.

⁴¹ Στις περιπτώσεις δηλαδή αυτές δεν εξετάζεται το εάν και πώς θα μπορούσε να αντιληφθεί και αξιολογήσει του όρους ο μέσος καταναλωτής, αλλά για την αξιολόγηση τους χρησιμοποιούνται οι δύο αυτοί ερμηνευτικοί κανόνες που θέτει ο νόμος.

α) Υπάρχει κατ' αρχήν η γενική ρήτρα της παραγράφου 6 του άρθρου 2, σύμφωνα με την οποία: «Γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι. Ο καταχρηστικός χαρακτήρας γενικού όρου ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψή της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται».

Η ρήτρα αυτή αφορά την απαγόρευση των καταχρηστικών Γ.Ο.Σ, που θεωρούνται εκαι του νόμου (*ex lege*) ως καταχρηστικοί και επομένως άκυροι και απαγορευτέοι. Ο νομοθετικός αυτός ορισμός αποτελεί εξειδίκευση του γενικότερου κανόνα του άρθρου 281 ΑΚ, περί απαγόρευσης καταχρηστικής ασκήσεως δικαιώματος ή θεσμού, εν προκειμένου του θεσμού της συμβατικής ελευθερίας. Το ζητούμενο, προκειμένου να κηρυχθεί συγκεκριμένος όρος ως καταχρηστικός είναι να διαπιστωθεί εάν διαταράσσει την συμβατική ισορροπία. Για να διαγνωσθεί αυτό αφενός εξετάζεται εάν ο ελεγχόμενος όρος, διαταράσσει την καθοδηγητική λειτουργία του ενδοτικού (μη αναγκαστικού) δικαίου, δηλαδή κανόνες αξιολογικούς υπέρ των ουσιαστικών συμφερόντων των συμβαλλομένων, οι οποίοι εκτός από το να προτείνουν ένα τρόπο ρύθμισης της συμβατικής σχέσης, αποτελούν εξειδίκευση της αρχής της εξισωτικής δικαιοσύνης, με την έννοια ότι επιφέρουν μία στοιχειωδώς δίκαιη εξισορρόπηση των εκατέρωθεν τυπικών συμφερόντων. Αφετέρου εξετάζεται εάν ο εισαγόμενος με τους Γ.Ο.Σ περιορισμός θεμελιωδών δικαιωμάτων και υποχρεώσεων, που προκύπτουν από την σύμβαση και διακινδυνεύουν τον σκοπό της, δεν τροποποιούν μεν το ενδοτικό δίκαιο αλλά συνιστούν πρόσθετη αυτοτελή ρύθμιση μη καλυπτόμενη από κανόνες ιδιωτικού δικαίου⁴².

⁴² Γιάννης Καράκωστας, Η προστασία του καταναλωτή, ν.2251/1994, Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ.63.

Εάν το συμπέρασμα, σε μία εκαι των ανωτέρω περιπτώσεων, είναι θετικό ακολουθεί το δεύτερο στάδιο ελέγχου⁴³ της συμβατικής ισορροπίας, που περιλαμβάνει την *in abstracto* αξιολογική στάθμιση των εκατέρωθεν συμφερόντων και την εκτίμηση των ειδικών συνθηκών. Στο στάδιο αυτό λαμβάνονται υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών, στα οποία αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψή της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.

Καταχρηστικός και συνεπώς άκυρος κατά τα παραπάνω, δεν είναι οποιοσδήποτε Γ.Ο.Σ αποκλίνει από κανόνα ενδοτικού δικαίου, αλλά αυτός που χωρίς επαρκή και εύλογη αιτία αποκλίνει, από ουσιώδεις και βασικές αξιολογήσεις του δικαίου⁴⁴.

Ειδικά όταν ελέγχεται το περιεχόμενο του γενικού όρου συναλλαγών στο πλαίσιο των διαδικασιών της παρ. 9 του άρθρου 10 (συλλογική δικαστική προστασία), προτιμάται η δυσμενέστερη για τον καταναλωτή ερμηνευτική εκδοχή, εφόσον αυτή οδηγεί σε απαγόρευση διατύπωσης και χρήσης του σχετικού όρου⁴⁵.

Ως Γ.Ο.Σ μπορούν να θεωρηθούν και οι ομοιόμορφοι κανόνες και συνήθειες που καταγράφονται από το Διεθνές Εμπορικό Επιμελητήριο (ΔΕΕ) για να εφαρμόζονται και να ισχύουν τυποποιημένα σε διάφορες τραπεζικές συναλλαγές, όπως στις εγγυητικές επιστολές, στις πιστώσεις έναντι εγγράφων, στην είσπραξη αξιών. Το ΔΕΕ, με έδρα το Παρίσι, είναι ένας ιδιωτικός οργανισμός που σκοπό έχει την προάσπιση ιδιωτικών επιχειρηματικών συμφερόντων. Επομένως οι κανόνες που διατυπώνει δεν έχουν κάποια νομική

⁴³ Δέλλιος, Γενικοί όροι συναλλαγών, Ατομική και συλλογική προστασία καταναλωτών από την έλλειψη ουσιαστικής διαπραγμάτευσης των όρων της σύμβασης, εκδ. Β' Σάκκουλας, σελ 256-259.

⁴⁴ Προκειμένου να κριθεί αν ένας όρος είναι καταχρηστικός και αν διαταράσσει τη συμβατική ισορροπία, θα πρέπει να εξειδικευτεί και έτσι να προσδιοριστεί σε κάθε συγκεκριμένη συμβατική μορφή το μέτρο εκείνο της ισορροπίας των εκατέρωθεν δικαιωμάτων, υποχρεώσεων και συμφερόντων, με βάση το οποίο θα ελεχθεί ορισμένος όρος. Έτσι η κρίση περί καταχρηστικότητας ορισμένου όρου μπορεί με αυτόν τον τρόπο να ελέγχεται όχι γενικά και αφηρημένα με αναφορά στην αρχή της συμβατικής ισορροπίας, αλλά με μέτρο ειδικότερους κανόνες που θα έχουν διαμορφωθεί νομολογιακά με την εξειδίκευση του γενικού κριτηρίου της παρ.6 του άρθρου 2 ν.2251/1994 κατά κατηγορίες περιπτώσεων.

⁴⁵ Βλ. Δέλλιο, ο.π. σελ.243-244.

ισχύ ή ισχύ διεθνούς συνθήκης και στο μέτρο που εφαρμόζονται στις ελληνικές τράπεζες κρίνονται κατά την ισχύ τους σύμφωνα με τους κανόνες που εφαρμόζονται και στους Γ.Ο.Σ. Ως Γ.Ο.Σ μπορούν επίσης να θεωρηθούν κατά τις περιστάσεις και οι διατάξεις του συνταχθέντος από την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας⁴⁶.

4. Καταχρηστική ρήτρα

Όσον αφορά το περιεχόμενο των Γ.Ο.Σ, από το νόμο θεωρείται ότι δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή οι Γ.Ο.Σ που είναι καταχρηστικοί. Ο ορισμός που τίθεται από τον νόμο έχει ξεκάθαρα προσανατολισμό υπέρ του καταναλωτή: «Γενικοί όροι συναλλαγών που έχουν ως αποτέλεσμα τη σημαντική διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή απαγορεύονται και είναι άκυροι. Ο καταχρηστικός χαρακτήρας γενικού όρου ενσωματωμένου σε σύμβαση κρίνεται αφού ληφθούν υπόψη η φύση των αγαθών ή υπηρεσιών που αφορά η σύμβαση, ο σκοπός της, το σύνολο των ειδικών συνθηκών κατά τη σύναψή της και όλες οι υπόλοιπες ρήτρες της σύμβασης ή άλλης σύμβασης από την οποία αυτή εξαρτάται.» (άρθρο 2, παρ. 6). Πέραν όμως του γενικού ορισμού των Γ.Ο.Σ που είναι καταχρηστικοί, στο νόμο παρατίθεται και ένας εκτενής κατάλογος όρων (31 στον αριθμό) που θεωρούνται καταχρηστικοί. Ο κατάλογος αυτός είναι ενδεικτικός και πέραν των όρων που περιλαμβάνονται σε αυτόν, καταχρηστικοί είναι και άλλοι Γ.Ο.Σ, οι οποίοι εμπίπτουν στον ανωτέρω γενικό ορισμό.

⁴⁶ Βλ. λεπτομέρειες στη συνέχεια.

Ο νόμος 2251/1994 κατά το πρότυπο της Οδηγίας της Ε.Ε, στο άρθρο 2 παρ. 7⁴⁷ απαριθμεί ενδεικτικά τριάντα μία κατηγορίες εκαι του νόμου καταχρηστικών όρων ως κάτωθι⁴⁸:

«Σε κάθε περίπτωση καταχρηστικοί είναι ιδίως οι όροι που:

- α) Παρέχουν στον προμηθευτή, χωρίς εύλογη αιτία, υπερβολικά μεγάλη προθεσμία αποδοχής της πρότασης του καταναλωτή για σύναψη σύμβασης,
- β) Περιορίζουν τις ανειλημμένες συμβατικές υποχρεώσεις και ευθύνες των προμηθευτών,
- γ) προβλέπουν προθεσμία καταγγελίας της σύμβασης υπερβολικά σύντομη για τον καταναλωτή ή υπερβολικά μακρά για τον προμηθευτή,
- δ) συνεπάγονται την παράταση ή ανανέωση της σύμβασης για χρονικό διάστημα υπερβολικά μακρό, αν ο καταναλωτής δεν την καταγγείλει σε ορισμένο χρόνο,
- ε) επιφυλάσσουν στον προμηθευτή το δικαίωμα μονομερούς τροποποίησης ή λύσης της σύμβασης χωρίς ορισμένο ειδικό και σπουδαίο λόγο,
- στ) επιτρέπουν στον προμηθευτή να καταγγείλει σύμβαση αόριστης διάρκειας χωρίς εύλογη προθεσμία,
- ζ) επιφυλάσσουν στον προμηθευτή το δικαίωμα να κρίνει μονομερώς αν η παροχή του είναι σύμφωνη με τη σύμβαση,
- η) επιφυλάσσουν στον προμηθευτή το απεριόριστο δικαίωμα να ορίζει μονομερώς το χρόνο εκπλήρωσης της παροχής του,

⁴⁷ Όσον αφορά τις απαγορεύσεις του 2§7 η νομολογία διακρίνει «τρεις καθοδηγητικές αρχές» α) την αρχή της διαάνειας, β) την αρχή της απαγόρευσης ανάθεσης του προσδιορισμού των εκατέρωθεν παροχών ή άλλων στοιχείων και μεγεθών της σύμβασης στην απόλυτη κρίση του προμηθευτή, και γ) την αρχή της απαγόρευσης της χωρίς σπουδαίο λόγο δέσμευσης του καταναλωτή να μην ασκήσει κατά την εξέλιξη της σύμβασης νόμιμα δικαιώματά του έναντι του προμηθευτή».

⁴⁸ Η απαρίθμηση έχει ενδεικτικό χαρακτήρα όπως προκύπτει από τη διατύπωση του νόμου «σε κάθε περίπτωση καταχρηστικοί είναι **ιδίως** οι όροι...»

θ) ορίζουν ότι η παροχή δεν είναι υποχρεωτικό να ανταποκρίνεται στις ουσιώδεις, για τον καταναλωτή, προδιαγραφές, στο δείγμα, στις ανάγκες της ειδικής χρήσης, για την οποία την προορίζει ο καταναλωτής και την οποία αποδέχεται ο προμηθευτής ή στο συνηθισμένο προορισμό της,

ι) επιτρέπουν στον προμηθευτή να μην εκτελέσει τις υποχρεώσεις του χωρίς σπουδαίο λόγο,

ια) χωρίς σπουδαίο λόγο αφήνουν το τίμημα αόριστο και δεν επιτρέπουν τον προσδιορισμό του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή,

ιβ) περιορίζουν την ευθύνη του προμηθευτή για κρυμμένα ελαττώματα του πράγματος,

ιγ) αποκλείουν ή περιορίζουν υπέρμετρα την ευθύνη του προμηθευτή,

ιδ) προβλέπουν τη μετακύληση της ευθύνης του πωλητή ή του εισαγωγέα αποκλειστικά στον παραγωγό του αγαθού ή σε άλλον,

ιε) περιορίζουν την υποχρέωση του προμηθευτή να τηρεί τις υποχρεώσεις που έχουν αναλάβει οι εντολοδόχοι του ή εξαρτούν την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του από την τήρηση ειδικής τυπικής διαδικασίας.

ιστ) επιτρέπουν στον προμηθευτή να καταγγέλλει τη σύμβαση κατά την κρίση του, αν η ίδια ευχέρεια δεν αναγνωρίζεται στον καταναλωτή, ή να παρακρατεί τα ποσά που έχουν καταβληθεί για παροχές που δεν έχουν ακόμη εκτελεσθεί από αυτόν, όταν τη σύμβαση καταγγέλλει ο ίδιος,

ιζ) συνεπάγονται παραίτηση του καταναλωτή από τα δικαιώματά του σε περίπτωση μη εκπλήρωσης ή πλημμελούς εκπλήρωσης της παροχής του προμηθευτή, ακόμη και αν τον προμηθευτή βαρύνει πταίσμα,

ιη) εμποδίζουν τον καταναλωτή να υπαναχωρήσει (από τη σύμβαση), όταν η αύξηση του τιμήματος σύμφωνα με τους όρους της σύμβασης είναι υπερβολική για αυτόν,

ιθ) αποκλείουν ή περιορίζουν τη νόμιμη ευχέρεια του καταναλωτή να μην εκτελέσει τη σύμβαση,

κ) απαγορεύουν στον καταναλωτή να επισχέσει εν όλω ή εν μέρει την καταβολή του τιμήματος, όταν ο προμηθευτής δεν εκπληρώνει τις υποχρεώσεις του,

κα) επιβάλλουν στον καταναλωτή που πιστώθηκε με το τίμημα των αγαθών ή υπηρεσιών να εκδώσει μεταχρονολογημένη επιταγή,

κβ) συνεπάγονται παραίτηση του καταναλωτή από τις ενστάσεις του κατά τρίτου που διαδέχεται τον προμηθευτή στη σχέση με τον καταναλωτή,

κγ) απαγορεύουν στον καταναλωτή να προτείνει σε συμψηφισμό προς υποχρεώσεις του από τη σύμβαση ομοειδείς απαιτήσεις του κατά του προμηθευτή,

κδ) βεβαιώνουν ότι ο καταναλωτής γνωρίζει ορισμένους όρους της σύμβασης ή την κατάσταση των προμηθευόμενων πραγμάτων ή την ποιότητα των υπηρεσιών, ενώ πραγματικά τα αγνοεί,

κε) υποχρεώνουν τον καταναλωτή να προκαταβάλει υπερβολικά μεγάλο μέρος του τιμήματος πριν αρχίσει η εκτέλεση της σύμβασης από τον προμηθευτή, μολονότι ο προμηθευτής δεν ανέλαβε την υποχρέωση να εκτελέσει παραγγελία του καταναλωτή με βάση συγκεκριμένες προδιαγραφές ή χαρακτηριστικά ούτε η παροχή του προμηθευτή συνιστάται σε υπηρεσίες με κράτηση,

κστ) επιτρέπουν στον προμηθευτή να απαιτήσει από τον καταναλωτή υπέρμετρες εγγυήσεις,

κζ) αναστρέφουν το βάρος της απόδειξης σε βάρος του καταναλωτή ή περιορίζουν υπέρμετρα τα αποδεικτικά του μέσα,

κη) περιορίζουν υπέρμετρα την προθεσμία, μέσα στην οποία ο καταναλωτής οφείλει να υποβάλει στον προμηθευτή τα παράπονα ή να εγείρει τις αξιώσεις του κατά του προμηθευτή,

κθ) αναθέτουν στον προμηθευτή χωρίς σπουδαίο λόγο την αποκλειστικότητα της συντήρησης και των επισκευών του πράγματος και της προμήθειας των ανταλλακτικών,

λ) επιβάλλουν στον καταναλωτή, σε περίπτωση μη εκπλήρωσης της παροχής του, υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση ή

λα) αποκλείουν την υπαγωγή των διαφορών από σύμβαση στο φυσικό τους δικαστή με την πρόβλεψη αποκλειστικής αλλοδαπής δικαιοδοσίας ή διαιτησίας.

Κάθε ρήτρα, που κριθεί ότι αντιστοιχεί σε μία από τις παραπάνω αναφερόμενες, είναι εκαι του νόμου καταχρηστική και άρα άκυρη και απαγορευτέα⁴⁹. Εξετάζεται δηλαδή, εάν ο ελεγχόμενος Γ.Ο.Σ αντίκειται σε κάποια από τις ανωτέρω απαγορευτικές ρήτρες, χωρίς οποιαδήποτε άλλη στάθμιση και εάν αυτό συμβαίνει τότε κηρύσσεται άκυρος. Ο κατάλογος αυτός έχει ενδεικτικό αλλά κυρίως υποχρεωτικό χαρακτήρα για τον δικαστή στον οποίο δίνεται η δυνατότητα να κρίνει και άλλους όρους καταχρηστικούς μέσω της γενικής ρήτρας της §6 δεν επιτρέπεται όμως να προβεί σε διαφορετική εκτίμηση ως προς την δεσμευτικότητα των απαγορεύσεων του καταλόγου της §7. Ο ελληνικός Ν.2251/1994 θεωρεί ως ακαταμάχητο τεκμήριο (*per se*) καταχρηστικούς όλους τους όρους του καταλόγου, δεν αφήνει στον δικαστή κανένα περιθώριο διαφορετικής εκτίμησής τους έστω και με προσφυγή στο πλαίσιο κριτηρίων του άρθρου 2§6. Κατά συνέπεια ούτε ο προμηθευτής μπορεί να αμφισβητήσει, ούτε ο καταναλωτής χρειάζεται να αποδείξει την καταχρηστικότητα των όρων του καταλόγου αυτού.⁵⁰

⁴⁹ Βλ. Καράκωστα, Προστασία του καταναλωτή, Ν.2251/1994, Σάκκουλας, σελ.93.

⁵⁰ Βλ. Δέλλιος, Γενικοί όροι συναλλαγών, Ατομική και συλλογική προστασία των καταναλωτών από την έλλειψη ουσιαστικής διαπραγμάτευσης των όρων της σύμβασης, 2^η έκδοση, Σάκκουλας, σελ. 292.

Στην περίπτωση που ένας κρινόμενος Γ.Ο.Σ δεν ανήκει σε κάποια από τις παραπάνω κατηγορίες τότε ελέγχεται για καταχρηστικότητα σύμφωνα με την γενική ρήτρα.

Οι ρήτρες αυτές μπορούν να διαιρεθούν στις εξής γενικές κατηγορίες:

A. Ρήτρες που αφορούν στην σύναψη, διάρκεια και λήξη της σύμβασης (2 παρ. 7 εδάφια α,γ,δ,ε,στ,ιστ)

B. Ρήτρες που αφορούν στην εκτέλεση της σύμβασης από τον προμηθευτή (άρθρο 2 παρ. 7 εδάφια β.θ.ι.ιβ.ιγ.ιδ.ιε.ιζ.κβ.κγ.κθ).

Γ. Ρήτρες που απονέμουν στον προμηθευτή δικαιώματα μονομερούς καθορισμού στοιχείων της σύμβασης (άρθρο 2 παρ. 7 εδάφια ε,ζ,η,ια,ιη)

Δ) Ρήτρες με άμεσο ή έμμεσο δικονομικό περιεχόμενο (άρθρο 2 παρ. 7 εδάφια κδ,κζ,λα).

Ο προμηθευτής δεν μπορεί να επικαλεσθεί την ακυρότητα ολόκληρης της σύμβασης, για το λόγο ότι ένας ή περισσότεροι γενικοί όροι είναι άκυροι ως καταχρηστικοί. Οι διατάξεις του άρθρου 2 του Νόμου 2251/94, εφαρμόζονται σε κάθε περίπτωση όταν η σύμβαση μεταξύ προμηθευτή και καταναλωτή συνδέεται στενά με την Ελλάδα ή άλλη χώρα του Ε.Ο.Χ., ανεξάρτητα από τη συμβατική επιλογή δικαίου χώρας εκτός Ε.Ο.Χ και για κάθε όρο σύμβασης που δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης. Θεωρείται ότι ο όρος δεν αποτέλεσε αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης, όταν ο καταναλωτής δεν μπόρεσε να επηρεάσει το περιεχόμενό του. Το γεγονός ότι για ορισμένα στοιχεία κάποιου όρου ή για έναν μεμονωμένο όρο υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση δεν αποκλείει την εφαρμογή του νόμου στο υπόλοιπο της σύμβασης, εάν από το σύνολο των περιστάσεων προκύπτει ότι πρόκειται για σύμβαση προσχώρησης. Το βάρος απόδειξης ότι υπήρξε ατομική διαπραγμάτευση το φέρει ο προμηθευτής.

Ο προσδιορισμός της έννοιας του καταναλωτή ως βασικό στοιχείο των κανόνων που συντάσσουν το δίκαιο προστασίας του καταναλωτή έχει κύρια

σημασία. Ο καταναλωτής, ως ενεργό μέλος της αγοράς, έχει συσχετιστεί από την δεκαετία του 1960 με το οικονομικά ασθενέστερο πρόσωπο απέναντι στους φορείς της παραγωγής και του εμπορίου. Η νομική προστασία έγινε αναγκαία και παρουσιάστηκε ως κοινωνική ανάγκη εδώ και δεκαετίες, σήμερα όμως έχει γίνει συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα απέναντι στη πολιτεία. Συνεπώς, η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ε.) μέσω Κοινοτικών Οδηγιών και Κανονισμών δημιούργησε ένα καταναλωτικό δίκαιο και καθιέρωσε κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας για να παρέχει νομική προστασία στον καταναλωτή.

Όσον αφορά τον διαχρονικό έλεγχο των καταχρηστικών ρητρών ο Άρειος ΠάΓ.Ο.Σ δέχεται ότι «οι διατάξεις των §§ 6 και 7 του άρθρου 2 του Ν.2251/1994...ενσωματώνουν κατ' ανάγκη και το πνεύμα του άρθρου 19 ΕισΝΑΚ» και συνεχίζει « Από τη συναγόμενη από τη διάταξη αυτή γενική αρχή διαχρονικού δικαίου προκύπτει ότι η καταχρηστικότητα ενός Γ.Ο.Σ κρίνεται σύμφωνα με το δίκαιο που ισχύει κατά το χρόνο που γίνεται η χρήση αυτού και όχι κατά το χρόνο που διατυπώθηκε. Επομένως Γ.Ο.Σ που διατυπώθηκαν υπό την ισχύ του Ν. 1961/1991 κρίνονται σύμφωνα με το άρθρο 2§§6 και 7 του Ν.2251/1994, εφόσον υπό την ισχύ του γίνεται η χρήση αυτών....αυτό σημαίνει ότι ο Ν.2251/1994 εφαρμόζεται, έστω και αν (η σύμβαση) καταρτίστηκε πριν από την έναρξη ισχύος του άνω νόμου, αλλά βρίσκεται εν εξελίξει όταν αυτός αρχίζει να ισχύει⁵¹».

Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, ως κρίσιμο χρονικό σημείο δεν εξετάζεται ούτε το σημείο αρχικής διατύπωσης του όρου από τον προμηθευτή αλλά ούτε και αυτό της κατάρτισης μιας συγκεκριμένης σύμβασης. Αντίθετα, όταν έχουμε συλλογική δίκη κρίσιμος είναι ο χρόνος κατά τον οποίο προσφέρονται οι συγκεκριμένοι όροι στο καταναλωτικό κοινό για κατάρτιση συμβάσεων, επί δε ατομικών διαφορών ο χρόνος κατά τον οποίο, διαρκούσης της συμβάσεως, ανακύπτει το πρόβλημα που οδηγεί σε χρήση του καταχρηστικού όρου από τον προμηθευτή.

⁵¹ Βλ. Δέλλιο, Έλεγχος των Γενικών Όρων των Συναλλαγών, 2^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2013, σελ.363-364

5. Νομικό Πλαίσιο Προστασίας Καταναλωτή

Ουσιαστικά, το νομικό πλαίσιο για την προστασία του καταναλωτή θεσπίστηκε αρχικά με το ν.1961/1991 και στη συνέχεια με το ν.2251/1994. Η έννοια του καταναλωτή, ως πρωταγωνιστή του Ιδιωτικού Δικαίου, δόθηκε αρχικά στο βασικό θεσμικό πλαίσιο για την προστασία του καταναλωτή εισηγμένος στην ελληνική νομοθεσία με το ν.1961/1991 (αρθρ.2 § 1) : «Καταναλωτής είναι οποιοσδήποτε αγοράζει αγαθά ή υπηρεσίες για την κάλυψη προσωπικών του αναγκών ή για μη επαγγελματικούς σκοπούς». Το 1994 ψηφίστηκε ο ν. 2251/1994, ο οποίος κατήργησε και αντικατέστησε το ν. 1961/1991. Ο ορισμός που αποδίδεται με το ισχύον σήμερα άρθρο 1 § 4 στ. α' του ν. 2251/1994 είναι : «Καταναλωτής είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο για το οποίο προορίζονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που προσφέρονται στην αγορά ή το οποίο κάνει χρήση τέτοιων προϊόντων ή υπηρεσιών, εφόσον αποτελεί τον τελικό αποδέκτη τους. Καταναλωτής, είναι και κάθε αποδέκτης διαφημιστικού μηνύματος». Η παραπάνω έννοια συμπεριλαμβάνει κάθε καταναλωτή, φυσικό ή νομικό πρόσωπο, δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, χωρίς να κάνει διάκριση, όπως ο ν. 1961/1991, αν ο καταναλωτής ενεργεί για ιδιωτικούς λόγους ή ενεργεί για κάλυψη επαγγελματικών αναγκών ή σκοπών. Το δικαίο προστασίας του καταναλωτή που κατά βάση αποτελείται από το ν.2251/1994, είναι σχεδόν εξολοκλήρου δικαίο προσαρμοσμένο στις κοινοτικές οδηγίες από τις οποίες προκύπτει ότι ο κοινοτικός νομοθέτης τάσσεται υπέρ της στενής έννοιας του καταναλωτή⁵². Στις νομοθεσίες των περισσότερων κρατών μελών της Ε.Ε. για την προστασία του καταναλωτή, χρησιμοποιείται το κριτήριο της κάλυψης των αναγκών για προσωπικούς ή μη επαγγελματικούς λόγους. Διεθνώς επιχειρείται να επικρατήσει ως κριτήριο για τον προσδιορισμό της έννοιας του καταναλωτή η ερασιτεχνική ιδιότητα του αποδέκτη ως προς τη συναλλαγή επειδή αυτή είναι ξένη προς το επάγγελμα του. Συνεπώς ο κοινοτικός νομοθέτης είναι υπέρ της στενής έννοιας του όρου και δεν έχει μεταβληθεί μέχρι σήμερα, σε αντίθεση με τον Έλληνα νομοθέτη που ενώ αρχικά

⁵² Βλ. επίσης Αλεξανδρίδου, Αθέμιτος ανταγωνισμός και προστασία καταναλωτή, εκδ. Σάκκουλας, σελ. 48-49.

είχε ταχθεί υπέρ της στενής έννοιας με τον ν.1961/1991, στη συνέχεια την αντικατέστησε με την ευρεία έννοια υιοθετώντας το κριτήριο του τελικού αποδέκτη υπηρεσιών. Σκοπός του ν.2251/1994⁵³ είναι κυρίως η διαφύλαξη της υγείας και της ασφάλειας των καταναλωτών και η προστασία των οικονομικών τους συμφερόντων. Οι διατάξεις του εφαρμόζονται τόσο στις ιδιωτικές όσο και στις επιχειρήσεις οποιασδήποτε μορφής του δημοσίου τομέα και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης. Υπερισχόνουν μάλιστα κάθε άλλης ειδικής διάταξης ή κανονισμού, που διέπει τη σχέση των επιχειρήσεων και οργανισμών με τους καταναλωτές. Ο νόμος κατά κύριο λόγο αφορά τα θέματα των γενικών όρων των συναλλαγών, των συμβάσεων εκτός εμπορικού καταστήματος, των συμβάσεων από απόσταση, της εξυπηρέτησης μετά την πώληση, της ευθύνης του παραγωγού για ελαττωματικά προϊόντα, της υγείας και ασφάλισης των καταναλωτών, της ευθύνης αυτού που παρέχει υπηρεσίες και της διαφήμισης⁵⁴.

⁵³Βλ. Γ. Καράκωστα, ο.π. σελ.79

⁵⁴ Για τη συμπεριφορά των συναλλασσομένων βλ. Δέλλιο, Καλή πίστη και Γ.Ο.Σ, ΝοΒ, 2003, 218.

6. Φορείς και Ανεξάρτητες Αρχές στην προστασία του καταναλωτή

Σήμερα για την προστασία του καταναλωτή έχουν δημιουργηθεί και λειτουργούν πολλές οργανώσεις, φορείς του δημοσίου αλλά και διάφορες μη κυβερνητικές οργανώσεις σωματεία αλλά και ανεξάρτητες αρχές. Επίσης, έχουν παρθεί μέτρα για τη γενική ασφάλεια των προϊόντων και ειδικότερα για των παιχνιδιών⁵⁵ ενώ καθημερινότητα αποτελούν οι διασυννοριακές πληρωμές, εξ αποστάσεως πωλήσεις και η χρονομεριστική μίσθωση. Παράλληλα έχει ενισχυθεί σε μεγάλο βαθμό η πρόσβαση των καταναλωτών στη δικαιοσύνη, η νομοθεσία έχει ενισχυθεί στον τομέα των τροφίμων, των πωλήσεων και των εγγυήσεων καταναλωτικών αγαθών.

6.1 Ενώσεις καταναλωτών

Οι διατάξεις του άρθρου 10 του ν. 2251/1994 αφορούν τη δικαστική προστασία του καταναλωτή δια των ενώσεων καταναλωτών. Σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου, «[...] [ο]ι ενώσεις καταναλωτών έχουν αποκλειστικό σκοπό την προστασία των δικαιωμάτων και των συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού. Εκπροσωπούν τους καταναλωτές στα όργανα στα οποία προβλέπεται η εκπροσώπηση αυτών, ενημερώνουν και συμβουλεύουν τους καταναλωτές, τους αντιπροσωπεύουν δικαστικά και εξώδικα και ασκούν συλλογικές αγωγές κατά τις διατάξεις του παρόντος [άρθρου] [...]».

Όπως ρητά ορίζεται, οι ενώσεις καταναλωτών έχουν υποχρεωτικά τη νομική μορφή του σωματείου, ενώ σύμφωνα με την παράγραφο 2 του άρθρου, «[...] [γ]ια τη σύσταση ένωσης καταναλωτών πρώτου βαθμού απαιτούνται εκατό (100) τουλάχιστον ιδρυτικά μέλη. Σε δήμους με πληθυσμό μέχρι πέντε χιλιάδων

⁵⁵ Βλ. ιστοσελίδα Ελληνικού ινστιτούτου υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας

<http://www.elinyae.gr>

Βλ. επιπλέον Υπουργικές Αποφάσεις Υ.Α. Β 6342/863/1989 (ΦΕΚΑΙ 223/Β\27.3.1989) Ασφάλεια παιχνιδιών,

Υ.Α. Οικ. 3669/194/2011 (ΦΕΚΑΙ 549/Β\7.4.2011) Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην οδηγία 2009/48/ΕΚΑΙ Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με την ασφάλεια των παιχνιδιών,

Υ.Α. Οικ. 5532/239/2010 (ΦΕΚΑΙ 697/Β\21.5.2010) Τροποποίηση της υπ αριθμ. Β 6342/863/1989 (223/Β) κοινής υπουργικής απόφασης του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και του Αναπληρωτή Υπουργού Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας «ασφάλεια παιχνιδιών» σε συμμόρφωση προς την οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου 2008/112/ΕΚΑΙ (EEL 345 της 23.12.2008, σ. 70)

(5.000) κατοίκων αρκούν πενήντα (50) ιδρυτικά μέλη. Οι ενώσεις καταναλωτών μπορούν να ιδρύουν γραφεία και σε περιοχές εκτός της έδρας τους. Κάθε φυσικό πρόσωπο δεν επιτρέπεται να συμμετέχει σε περισσότερες από μία ενώσεις καταναλωτών πρώτου βαθμού. Για τη σύσταση ένωσης καταναλωτών δεύτερου βαθμού απαιτείται συμμετοχή πέντε τουλάχιστον ενώσεων καταναλωτών πρώτου βαθμού. Κάθε ένωση καταναλωτών πρώτου βαθμού δεν επιτρέπεται να συμμετέχει σε περισσότερες από μία ενώσεις καταναλωτών δεύτερου βαθμού. [...]».

Απαραίτητη προϋπόθεση προκειμένου μία ένωση καταναλωτών να αποκτήσει νομική προσωπικότητα και άρα ύπαρξη είναι να εγγραφεί στο σχετικό Μητρώο που τηρείται στη Γενική Γραμματεία Καταναλωτή του Υπουργείου Ανάπτυξης⁵⁶.

Οι επόμενες διατάξεις του άρθρου αφορούν θέματα καθαρά οργανωτικά των ενώσεων καταναλωτών. Ιδιαίτερη αξία όμως έχουν οι διατάξεις που αφορούν τις δυνατότητες που έχουν οι ενώσεις καταναλωτών ως προς τη δικαστική εκπροσώπηση των μελών τους⁵⁷. «Κάθε ένωση καταναλωτών νομιμοποιείται να ζητεί ενώπιον δικαστηρίων και διοικητικών αρχών κάθε μορφής έννομη προστασία για τα δικαιώματά. Ιδίως νομιμοποιείται να ασκεί αγωγή, αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, αίτηση ακύρωσης ή προσφυγή κατά διοικητικών πράξεων και να παρίσταται ως πολιτικώς ενάγουσα. Κάθε ένωση καταναλωτών δικαιούται να παρεμβαίνει προσθέτως σε εκκρεμείς δίκες μελών της για την υποστήριξη των δικαιωμάτων τους ως καταναλωτών.» (παράγραφος 15) Ιδίως όμως, «[έ]νωση καταναλωτών που έχει τουλάχιστον πεντακόσια (500) ενεργά μέλη και έχει εγγραφεί στο μητρώο ενώσεων καταναλωτών πριν από ένα τουλάχιστον έτος, μπορεί να ασκεί, κάθε είδους αγωγή για την προστασία των γενικότερων συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού (συλλογική αγωγή). [...]» (παράγραφος 16). Δια αυτής μπορεί να ζητήσει (σύμφωνα με τα

⁵⁶ Το Μητρώο Ενώσεων Καταναλωτών, περιλαμβάνον τα στοιχεία επικοινωνίας τους και τις ιστοσελίδες του αναρτάται στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας Καταναλωτή (<http://www.efpolis.gr/el/library2.html?func=fileinfo&id=185>)

⁵⁷ Για μία συνοπτική νομική ανάλυση των οργανωτικών ζητημάτων των Ενώσεων Καταναλωτών και των συλλογικών αγωγών κτλ., βλ. Καράκωστα (2008, σελ. 394 επ.) 39 των μελών της, ως καταναλωτών.

οριζόμενα στις παραγράφους 16-24): α) Την παράλειψη παράνομης συμπεριφοράς του προμηθευτή, ακόμη και πριν αυτή εκδηλωθεί. β) Χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης. γ) Τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων εξασφάλισης των απαιτήσεων του καταναλωτικού κοινού για την παράλειψη της παράνομης συμπεριφοράς ή τη χρηματική ικανοποίηση μέχρι την έκδοση εκτελεστής απόφασης.

Πρόκειται για σωματεία διεπόμενα από τις διατάξεις του νόμου για την προστασία του καταναλωτή και από τον Αστικό Κώδικα. Έχουν αποκλειστικό σκοπό την προστασία των συμφερόντων του καταναλωτικού κοινού⁵⁸. Εκπροσωπούν τους καταναλωτές στα όργανα, στα οποία προβλέπεται η εκπροσώπηση καταναλωτών, ενημερώνουν και συμβουλεύουν τους καταναλωτές, τους αντιπροσωπεύουν δικαστικά και ασκούν συλλογικές αγωγές. Μέλη της ένωσης είναι φυσικά πρόσωπα, και απαιτείται ως ελάχιστος απαιτούμενος αριθμός μελών για τη σύσταση της τα εκατό μέλη.

Κάθε Ένωση Καταναλωτών έχει δικαίωμα να ζητεί και να λαμβάνει πληροφορίες για θέματα που ανάγονται στα συμφέροντα του καταναλωτικού κοινού από τις δημόσιες υπηρεσίες, τους δημόσιους οργανισμούς, τις επιχειρήσεις, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και τις ανεξάρτητες επιτροπές που λειτουργούν στο πλαίσιο της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης. Κάθε ένωση καταναλωτών νομιμοποιείται να ασκεί αγωγή, αίτηση ασφαλιστικών μέτρων, αίτηση ακύρωσης ή προσφυγή κατά διοικητικών πράξεων και παράσταση πολιτικής αγωγής. Κάθε Ένωση Καταναλωτών δικαιούται να παρεμβαίνει προσθέτως σε εκκρεμείς δίκες μελών της για υποστήριξη των δικαιωμάτων τους ως καταναλωτών.

Ιδίως μπορούν να ζητήσουν:

α) Την παράλειψη παράνομης συμπεριφοράς του προμηθευτή, ακόμη και πριν αυτή εκδηλωθεί.

⁵⁸ Άρθρο 10 του ν. 2251/94

β) χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης,

γ) τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων για την εξασφάλιση των απαιτήσεων τους για παράλειψη.

6.1.1 Εξωδικαστική επίλυση διαφορών - Φιλικός διακανονισμός

Πριν φτάσουμε όμως στην επίλυση της διαφοράς μέσω δικαστηρίου υπάρχει βεβαίως και η επιλογή εξωδικαστικής - φιλικής επίλυσης της. Καταρχάς, η ίδια η επιχείρηση θα έπρεπε να επιλύει τα αιτήματα των καταναλωτών. Σε περίπτωση όμως που αυτοί δεν μείνουν ικανοποιημένοι είτε από τις προβλεπόμενες εσωτερικές διαδικασίες είτε από την ποιότητα εξυπηρέτησης τότε προβλέπονται εναλλακτικοί τρόποι επίλυσης καταναλωτικών διαφορών. Ο ν. 2251/1994 έχει ειδικές διατάξεις στο άρθρο 11 για τον θεσμό, των Επιτροπών Φιλικού Διακανονισμού, οι οποίες συστήνονται στις έδρες των Δήμων (παλαιότερα των Νομαρχιών), είναι τριμελείς και αποτελούνται από: α) έναν δικηγόρο, β) έναν εκπρόσωπο του τοπικού εμπορικού και βιομηχανικού επιμελητηρίου και γ) έναν εκπρόσωπο των τοπικών ενώσεων καταναλωτών. Οι επιτροπές αυτές κρίνουν με βάση το ισχύον δίκαιο και λαμβάνονται συμπληρωματικά υπόψη τα συναλλακτικά ήθη. Όσον αφορά τα πορίσματά τους δεν υπόκεινται σε προσβολή, αναθεώρηση ή ανάκληση, δεν είναι εκτελεστά, δεν παράγουν δεδικασμένο και δεν αναστέλλουν ούτε επηρεάζουν την πορεία οποιασδήποτε άλλης διαδικασίας, μπορούν όμως να λαμβάνονται υπόψη από τα δικαστήρια για τη συναγωγή δικαστικών τεκμηρίων. Υπάρχουν όμως και άλλοι θεσμοί με ανάλογες αρμοδιότητες, οι οποίοι στην πράξη είναι αυτοί που φροντίζουν για την εξωδικαστική εφαρμογή του δικαίου προστασίας του καταναλωτή.⁵⁹

⁵⁹ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει αναπτύξει μία σειρά από πρωτοβουλίες μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται και τα δύο δίκτυα εξωδικαστικής επίλυσης διαφορών καταναλωτών με προμηθευτές, το EEJ-NET (European Extra Judicial Network – Ευρωπαϊκό Εξωδικαστικό Δίκτυο), ένα δίκτυο εθνικών ΕΕΔ (Εναλλακτική Επίλυση Διαφορών ή Alternative Dispute Resolution), με προϋπόθεση ότι δεν πρέπει να ακυρώνεται η προσφυγή στο δικαστήριο εφόσον παραβιάζονται κανόνες αναγκαστικού δικαίου για τους καταναλωτές (βλ. και άρθρο 49 σύμβασης ΕΚ), που σκοπό έχει την ευθυδικία και αποτελεσματικότητα ιδίως σε περιπτώσεις εγχώριων αλλά και διασυνοριακών διαφορών, με στόχο την επιδίωξη εξώδικου συμβιβασμού μέσω συγκεκριμένων εθνικών δημόσιων – κυρίως - σημείων επαφής, αλλά και το FIN-NET (Financial Services complaints Network), ένα παρόμοιο δίκτυο για επίλυση διαφορών που αφορούν χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, που εξαιρούνται όμως από την οδηγία 2000/31

6.1.2 Οι κυρώσεις⁶⁰

Σε περίπτωση που οι προμηθευτές παραβιάσουν το δικαίω προστασίας του καταναλωτή υπόκεινται στις ανάλογες κυρώσεις οι οποίες διακρίνονται σε:

α) Ποινικές κυρώσεις.

Επιβάλλονται από τα ποινικά δικαστήρια σε περίπτωση που η παραβίαση του δικαιώ προστασίας του καταναλωτή συνιστά και ποινικό αδίκημα⁶¹.

β) Καταβολή αποζημιώσεων.

Επιδικάζονται από τα πολιτικά δικαστήρια, είτε με βάση γενικές διατάξεις, είτε με βάση τις ειδικές διατάξεις του δικαιώ προστασίας του καταναλωτή. Απαιτείται ο ζημιωθείς καταναλωτής να προσφύγει στα δικαστήρια για να επιτύχει την καταβολή αποζημίωσης.

γ) Επιβολή κυρώσεων από εποπτικές αρχές.

Επιβάλλονται από την αρμόδια κατά τομέα αρχή, με βάση την ειδική νομοθεσία που διέπει την εποπτεύουσα αρχή και την οικεία αγορά.

δ) Επιβολή κυρώσεων από τον Υπουργό Ανάπτυξης.

Επιβάλλονται μετά από έρευνα της Γενικής Γραμματείας Καταναλωτή (είτε μετά από καταγγελία είτε αυτεπάγγελτη). Οι κυρώσεις αυτές προβλέπονται από το άρθρο 13Α του ν. 2251/1994 και κυμαίνονται από απλές συστάσεις έως και σημαντικά πρόστιμα (μέχρι 50.000€).

Οι συλλογικές αγωγές έχουν ως αντικείμενο την αυθεντική βεβαίωση νομικού γεγονότος ή τη διάπλαση κατάστασης. Από την απόφαση που εκδίδεται σε μια τέτοια δίκη, παράγεται μια ιδιότυπη δεσμευτικότητα, που ισχύει έναντι πάντων.

και το προεδρικό διάταγμα. Η εγχώρια εξωδικαστική επίλυση μέσω ανάλογων μηχανισμών αυτορύθμισης (self-help), αποτελεί ένα αναγκαίο στοιχείο επιτάχυνσης της δημιουργίας της απαραίτητης αίσθησης νομικής ασφάλειας για τα εμπλεκόμενα σε μία ηλεκτρονική συναλλαγή, φυσικά πρόσωπα. Πιο αναλυτικά και για εθνικό επίπεδο βλ. παρακάτω.

⁶⁰ Βλ. σχετικά, Καράκωστα, ο.π. σελ.134-135.

⁶¹ Βλ. Γ. Καράκωστα, ο.π. σελ 68-69.

Ενώσεις καταναλωτών έχουν συσταθεί και λειτουργούν στην Ελλάδα εκαι των οποίων γνωστότερες είναι η Ένωση Καταναλωτών Ποιότητα Ζωής (Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ.), το Ινστιτούτο Καταναλωτών (ΙΝ.ΚΑ.) και το Κέντρο Προστασίας Καταναλωτών (ΚΕ.Π.ΚΑ).

Υπάρχει ακόμη και το βαλκανικό κέντρο καταναλωτών (Β.С.С.), με έδρα στη Θεσσαλονίκη, το οποίο υποστηρίχθηκε οικονομικά και πολιτικά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Γενική Διεύθυνση με μέλη την Ελλάδα, την πρώην Γιουγκοσλαβία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Αλβανία, Τουρκία και Κύπρο, τα οποία εκπροσωπούνταν από μία εγχώρια ένωση ή ομοσπονδία καταναλωτών και με στόχο την προώθηση των συμφερόντων των καταναλωτών στη περιοχή των Βαλκανίων.

6.2 Γενική Γραμματεία Καταναλωτή (Υπουργείο Ανάπτυξης)

Η Γενική Γραμματεία Καταναλωτή είναι ο εθνικός φορέας, που έχει την κύρια ευθύνη για την χάραξη και την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής σε θέματα προστασίας καταναλωτή. Βασικός σκοπός και καθήκον της Γενικής Γραμματείας Καταναλωτή είναι να εισηγείται την χάραξη και την εφαρμογή της κυβερνητικής πολιτικής στον τομέα της προστασίας καταναλωτή, να μεριμνά για τον έλεγχο της εφαρμογής της νομοθεσίας, που αφορά την προστασία του καταναλωτή και να φροντίζει για τα συμφέροντα των καταναλωτών για α) την υγεία και την ασφάλεια των καταναλωτών, β) τα οικονομικά τους συμφέροντα, γ) την οργάνωση τους σε ενώσεις καταναλωτών, δ) το δικαίωμα ακρόασης τους σε θέματα που τους αφορούν και ε) την πληροφόρηση και επιμόρφωση τους σε καταναλωτικά θέματα.

Η Γενική Γραμματεία Καταναλωτή επλαμβάνεται των προβλημάτων που οι καταναλωτές αντιμετωπίζουν στις συναλλαγές τους τόσο με τις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα όσο και με τις επιχειρήσεις οποιασδήποτε μορφής του δημοσίου τομέα και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης αλλά δε δέχεται

μεμονωμένες καταγγελίες ιδιωτών. Για το σκοπό αυτό συστάθηκαν ο Συνήγορος του Καταναλωτή και φυσικά ο Συνήγορος του Πολίτη⁶².

6.3 Συνήγορος του Καταναλωτή

Ο Συνήγορος του Καταναλωτή είναι μία ανεξάρτητη αρχή, επιφορτισμένη με το έργο της εξώδικης επίλυσης διαφορών που προκύπτουν μεταξύ προμηθευτών και καταναλωτών ή ενώσεων καταναλωτών. Πρόθεση του είναι η φιλική διευθέτηση διαφοράς και ο συμβιβασμός των εμπλεκόμενων μελών. Ο Συνήγορος του Καταναλωτή ως εξωδικαστικό όργανο συναινετικής επίλυσης των καταναλωτικών διαφορών, είναι αρμόδιος για την εξώδικη επίλυση διαφορών μεταξύ προμηθευτών και καταναλωτών ή ενώσεων καταναλωτών, προβαίνοντας σε συστάσεις και υποδείξεις προς τους προμηθευτές, ιδίως όταν από την επιχειρηματική συμπεριφορά τους θίγεται μεγάλος αριθμός καταναλωτών. Δεν επιλαμβάνεται υποθέσεις που εκκρεμούν ενώπιον των δικαστικών αρχών.

6.4 Ευρωπαϊός Διαμεσολαβητής

Στον Ευρωπαϊό Διαμεσολαβητή μπορούν να καταγγέλλονται περιπτώσεις κακής διοίκησης από θεσμικά όργανα και οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁶³.

6.5 Δίκτυο των Ευρωπαϊκών Κέντρων Καταναλωτή (ECC- Net)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση ως φυσική συνέχεια της δημιουργίας της ενωμένης Ευρώπης δημιούργησε το Δίκτυο των Ευρωπαϊκών Κέντρων Καταναλωτή (ECC- Net). Τα περισσότερα κράτη-μέλη έχουν κοινό νόμισμα, το οποίο αναμένεται στο μέλλον να ενσωματωθεί στις οικονομίες και άλλων χωρών. Η ύπαρξη του κοινού νομίσματος διευκολύνει τους πολίτες να πραγματοποιήσουν εύκολα αγορές σε οποιαδήποτε χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που επιθυμούν.

⁶² Ιστοσελίδα Υπουργείου Ανάπτυξης
http://www.ypan.gr/c_announsce/45_1384_cms.htm

⁶³ Ιστοσελίδα Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή
<http://www.euro-ombudsman.eu.int/home/el/default.htm>

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαπιστώνοντας πως ο καταναλωτής έχει αρχίσει να πραγματοποιεί αγορές από άλλες χώρες και να αντιμετωπίζει διάφορα προβλήματα στις διασυνοριακές του συναλλαγές, αποφάσισε πως χρειαζόταν μια υπηρεσία προστασίας καταναλωτή, η οποία θα βοηθούσε ουσιαστικά τους Ευρωπαίους να διεκδικούν τα δικαιώματά τους, χωρίς να αντιμετωπίζουν προβλήματα επικοινωνίας που πιθανότατα θα τους απέτρεπαν από μια συστηματική διεκδίκηση. Πραγματοποιεί μελέτες και έρευνες για συγκεκριμένους τομείς προστασίας καταναλωτή με ευρωπαϊκή διάσταση, με βάση τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαίοι καταναλωτές στις διασυνοριακές τους συναλλαγές.

6.6 Ευρωπαϊκό Κέντρο Καταναλωτή

Στην Ελλάδα το Ευρωπαϊκό Κέντρο Καταναλωτή υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Καταναλωτή, με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του Υπουργείου Ανάπτυξης. Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Καταναλωτή παρέχει πληροφορίες και συμβουλές σε καταναλωτές που πραγματοποιούν αγορές αγαθών και υπηρεσιών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στόχος του Ευρωπαϊκού Κέντρου Καταναλωτή είναι να ενημερώνει και να συμβουλεύει τους καταναλωτές, ώστε να γνωρίζουν τα δικαιώματά τους και να πραγματοποιούν ασφαλείς αγορές με βάση την νομοθεσία προστασίας καταναλωτή. Επίσης, συμβάλλει στην επίλυση διαφορών μεταξύ προμηθευτών και καταναλωτών. Ο ρόλος του είναι διαμεσολαβητικός και στόχο έχει τη φιλική διευθέτηση μιας υπόθεσης ή διαφωνίας μεταξύ προμηθευτή και καταναλωτή. Οι καταγγελίες αφορούν αποκλειστικά και μόνο διαφορές φυσικών προσώπων με προμηθευτές και όχι προβλήματα που προκύπτουν από συναλλαγές μεταξύ επιχειρήσεων. Σε περίπτωση που δεν επιτευχθεί φιλική διευθέτηση του προβλήματος, οι καταναλωτές διατηρούν το δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη.

6.7 Δίκτυο FIN- NET

Το Δίκτυο FIN- NET δημιουργήθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση έχοντας ως στόχο τη διαχείριση διασυνοριακών καταγγελιών στον τομέα των

χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Στην Ελλάδα το δίκτυο FIN- NET εκπροσωπείται από τον Μεσολαβητή Τραπεζικών- Επενδυτικών Υπηρεσιών.

7. Απόπειρες αυτορρύθμισης

Ειδικά για τις τραπεζικές συμβάσεις ενθαρρύνθηκαν κινήσεις αυτορρύθμισης του κλάδου. Σε αυτές περιλαμβάνονται ο Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας, ο Εθελοντικός Κώδικας Συμπεριφοράς και ο Μεσολαβητής Τραπεζικών- Επενδυτικών Υπηρεσιών.

7.1 Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας

Από τον Μάρτιο του 1997 τέθηκε σε ισχύ ο Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας που συντάχθηκε στο πλαίσιο διατραπεζικής συνεργασίας με πρωτοβουλία της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών. Ο Κώδικας καταγράφει κανόνες δεοντολογίας, οι οποίοι προορίζονται να διέπουν τις σχέσεις των τραπεζών με τους πελάτες τους και ακόμη τις σχέσεις τραπεζών και τρίτων. Ο στόχος του, όπως αναφέρεται στο προοίμιο του, είναι ο καθορισμός προτύπων καλής τραπεζικής πρακτικής για να ενισχυθεί η διαφάνεια και η ειλικρίνεια στις συναλλαγές, να εδραιωθεί πνεύμα αμοιβαίας εμπιστοσύνης στις σχέσεις των τραπεζών μεταξύ τους και με τους πελάτες τους και να αναπτυχθεί ένας υγιής ανταγωνισμός μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων. Ο Κώδικας δεν περιλαμβάνει κανόνες δικαίου και δεν έχει κανονιστική ισχύ. Με τον κώδικα τραπεζικής δεοντολογίας εισάγονται πρότυπα καλής τραπεζικής πρακτικής⁶⁴ καθώς και κλαδικοί ή συλλογικοί Γ.Ο.Σ. οι οποίοι πρέπει να ερμηνεύονται προς το συμφέρον του καταναλωτή. Ο Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας, όπως και κάθε άλλος κώδικας δεοντολογίας, αποτελεί μία αρχή αυτορρύθμισης ενός κλάδου, με την οποία εισάγονται πρότυπα συμπεριφοράς για να μετριασθεί ο αθέμιτος ανταγωνισμός και να βελτιωθεί η προστασία του καταναλωτή.

7.2 Εθελοντικός Κώδικας Συμπεριφοράς

Ο Εθελοντικός Κώδικας Συμπεριφοράς αναφέρεται στις συμβάσεις στεγαστικών δανείων και στις προσυμβατικές πληροφορίες, που πρέπει να

⁶⁴ Ι.Κ. Καρακώστας, Προστασία του Καταναλωτή, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1997, σελ.102.

παρέχονται στον καταναλωτή σχετικά με αυτά. Διαπραγματεύσεις για τον Εθελοντικό Κώδικα Συμπεριφοράς έγιναν υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η οποία εν συνεχεία επικύρωσε το περιεχόμενο του Κώδικα με τη σύσταση 2001/193/ΕΚΑΙ της 1ης Μαρτίου 2001. Στον Κώδικα μπορούν να προσχωρήσουν όλοι οι οργανισμοί που χορηγούν στεγαστικά δάνεια ανεξάρτητα με το αν είναι μέλη των ενώσεων και ομοσπονδιών που συμμετείχαν στις διαπραγματεύσεις. Οι τράπεζες-μέλη της Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών, που χορηγούν στεγαστικά δάνεια, τον εφαρμόζουν.

7.3 Μεσολαβητής Τραπεζικών - Επενδυτικών Υπηρεσιών

Ο Μεσολαβητής Τραπεζικών - Επενδυτικών Υπηρεσιών (Μ.Τ.Ε.Υ.)⁶⁵ είναι νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που ιδρύθηκε από την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών στις με την ενουποίηση του Τραπεζικού Μεσολαβητή και του Μεσολαβητή Κεφαλαιαγοράς στις 1.7.2005. Σκοπός του είναι η εξέταση έγγραφων παραπόνων φυσικών προσώπων, πελατών τραπεζών, σχετικά με κάποια τραπεζική συναλλαγή τους η οποία όμως είναι άσχετη με όποια επαγγελματική τους δραστηριότητα και η έκδοση μη υποχρεωτικών συστάσεων, έτσι ώστε να επιληθεί φιλικά η διαφορά.⁶⁶ Παράλληλα εξετάζει και διασυννοριακές διαφορές ως μέλος του FIN-NET⁶⁷. Ο Μεσολαβητής Τραπεζικών - Επενδυτικών Υπηρεσιών παρέχει ενημέρωση και βοήθεια σε καταναλωτές που μένουν στην Ελλάδα για τη διευθέτηση προβλημάτων που ανέκυψαν από τραπεζικές ή επενδυτικές συναλλαγές τους σε άλλο κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και εξετάζει παράπονα καταναλωτών άλλων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης που προέκυψαν από συναλλαγές τους με τράπεζες ή επενδυτικές εταιρίες εγκατεστημένες στην

⁶⁵ Προγενέστερα «Τραπεζικός μεσολαβητής», ίδρυση 19.3.1998.

⁶⁶ Σε περίπτωση μη αποδοχής της συστάσεως κάθε μέρος (πελάτης και τράπεζα) μπορούν να επιδιώξουν την επίλυση της διαφοράς από τα αρμόδια δικαστήρια.

⁶⁷ Δίκτυο Εξωδικαστικών Διασυννοριακών Καταγγελιών στον Τομέα των Χρηματοπιστωτικών Υπηρεσιών (FIN-NET).

Ελλάδα που συμμετέχουν ή συνεργάζονται με τον Μεσολαβητή Τραπεζικών -
Επενδυτικών Υπηρεσιών.⁶⁸

⁶⁸ Πάντως μετά την καθιέρωση του θεσμού του «Συνηγόρου του Καταναλωτή» ως εξωδικαστικού οργάνου συναινετικής επίλυσης των καταναλωτικών διαφορών με βάση το νόμο 3297/2004 η θέση του τραπεζικού μεσολαβητή φαίνεται να αποδυναμώνεται.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΡΑΠΕΖΙΚΕΣ & ΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

1.Τραπεζικές Συμβάσεις

1.1 Εισαγωγή

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα διαμορφώθηκε στη σύγχρονη μορφή του μέσα στις

τρεις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, όπου ιδρύθηκαν μεγάλες τράπεζες. Οι τραπεζικές μικροσυναλλαγές, ιδίως με τη μορφή του ανοίγματος λογαριασμού καταθέσεων και της χρήσης πιστωτικών καρτών ή της λήψης στεγαστικών και καταναλωτικών δανείων είναι επικερδείς επιχειρηματικές δραστηριότητες που αποφέρουν μεγάλα κέρδη με μικρούς κινδύνους για τα πιστωτικά ιδρύματα.

Οι τράπεζες θέλοντας να μειώσουν τις όποιες χρονοβόρες διαδικασίες που μπορεί να προκύψουν όπως είναι οι διαπραγματεύσεις με μεγάλο αριθμό πελατών, η παροχή πληροφοριών για τις λεπτομέρειες και το κόστος πίστωσης, η κίνηση των διαδικασιών είσπραξης οφειλών κ.λπ. χρησιμοποιούν τυποποιημένους Γ.Ο.Σ. οι οποίοι καταργούν τη διαπραγμάτευση και την εξατομικευμένη ενημέρωση, επιφυλάσσουν ευχέρειες μονομερούς μεταβολής των επιτοκίων κ.α. ενώ ορισμένες φορές επιβαρύνουν και τον πελάτη με πρόσθετες οικονομικές επιβαρύνσεις και με μετάθεση σ αυτόν τα αποδεικτικά βάρη για ζητήματα που ανακύπτουν.

Ο όγκος και η πολυπλοκότητα των τραπεζικών συναλλαγών, οι ελλείψεις νομοθετικές ρυθμίσεις και η οικονομική ισχύς των τραπεζών ευνοούν την καθιέρωση των Γ.Ο.Σ. στον τραπεζικό χώρο.

Γενικοί όροι συναλλαγών είναι οι ρήτρες, που έχουν διατυπωθεί εκαι των προτέρων με

ισχύ γενική και ενιαία, για να αποτελέσουν τυπικό και ομοιόμορφο περιεχόμενο απροσδιόριστου και μεγάλου αριθμού μελλοντικών συμβάσεων.

1.2 Τραπεζικό δίκαιο και δίκαιο των τραπεζικών συμβάσεων.

Τραπεζικό δίκαιο είναι το σύνολο των κανόνων που ρυθμίζουν την άσκηση των τραπεζικών εργασιών, από ειδικά προβλεπόμενες και εποπτευόμενες εμπορικές επιχειρήσεις, τα πιστωτικά κυρίως ιδρύματα (τράπεζες) και τα χρηματοδοτικά⁶⁹. Οι τραπεζικές δραστηριότητες διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες, σε δραστηριότητες που έχουν σχέση με την πιστωτική λειτουργία και σε εργασίες που έχουν σχέση με παροχή υπηρεσιών. Αντισυμβαλλόμενοι των πιστωτικών ιδρυμάτων στις τραπεζικές συναλλαγές είναι οι πελάτες τους, ιδιώτες ή επιχειρήσεις, καθώς και άλλα πιστωτικά ιδρύματα (διατραπεζικές συναλλαγές).⁷⁰ Το τραπεζικό δίκαιο έχει ως αντικείμενο τη ρύθμιση, οργάνωση και λειτουργία των τραπεζών, την άσκηση των τραπεζικών εργασιών τους δηλαδή τις συμβατικές σχέσεις με τους πελάτες τους και τέλος την άσκηση εποπτείας και ελέγχου της λειτουργίας και των εργασιών τους.⁷¹

1.3 Φύση, Ερμηνεία και Έλεγχος των Γ.Ο.Σ.

Με τους Γ.Ο.Σ. επιδιώκεται η τυποποίηση των συναλλακτικών σχέσεων χάριν απλοποίησης και ταχύτερης συνάψεως τους αλλά και χάριν της βέλτιστης εξυπηρέτησης των συμφερόντων του συντάκτη τους. Τα προβλήματα που ανακύπτουν από τη χρήση τους είναι πάντως κοινά και αφορούν κυρίως τη νομική φύση τους, την ερμηνεία τους και τον έλεγχο της νομιμότητας του περιεχόμενου τους.

Αρχικά, υποστηρίζεται ότι οι Γ.Ο.Σ. δεν αποτελούν πηγή δικαίου αλλά έχουν συμβατική ισχύ, εφόσον γίνονται αποδεκτοί από τον συμβαλλόμενο στην ατομική σύμβαση είτε ρητά είτε σιωπηρά. Ρητά αποκτούν συμβατική ισχύ με την αναγραφή τους στη σύμβαση που υπογράφουν τα συμβαλλόμενα μέρη ή με τη παραπομπή σε αυτούς, ενώ απαιτείται απόδειξη ότι ο αντισυμβαλλόμενος έλαβε γνώση συγκεκριμένου όρου. Για σιωπηρή ενσωμάτωση των Γ.Ο.Σ. στην ατομική σύμβαση απαιτείται, εκτός από τις

⁶⁹ Βλ. Σπ. Ψυχομάνης, Τραπεζικό δίκαιο, δίκαιο τραπεζικών συμβάσεων, Σάκκουλας, σελ.3.

⁷⁰ Βλ. Νικόλαο Ρόκα, Στοιχεία τραπεζικού δικαίου, Σάκκουλας, σελ.3.

⁷¹ Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, Οι γενικοί όροι στις τραπεζικές συμβάσεις, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2011, σελ.3.

γενικές προϋποθέσεις σιωπηρής κατάρτισης μιας σύμβασης, και γνώση ή δυνατότητα γνώσεως του περιεχομένου τους⁷².

Ως προς την ερμηνεία των Γ.Ο.Σ. υποστηρίζεται ότι πρέπει να κρίνονται αντικειμενικά, κατά τρόπο παρόμοιο με την ερμηνεία του νόμου, αδιαφορώντας για τις περιστάσεις και τις συνθήκες, κάτω από τις οποίες καταρτίστηκε η συγκεκριμένη σύμβαση.

Στα πλαίσια αυτά η νομολογία και η επιστήμη διατύπωσαν και ορισμένους ερμηνευτικούς κανόνες, όπως ότι οι ατομικοί όροι υπερισχύουν των γενικών, ότι σε περίπτωση αμφιβολίας ερμηνεύονται σε βάρος του συντάκτη τους και ότι η ακυρότητα είναι μερική⁷³.

Τέλος, ως προς τον έλεγχο της νομιμότητας των Γ.Ο.Σ., γίνεται δεκτό ότι εφαρμόζονται οι γενικές διατάξεις των ΑΚΑΙ 281, 178-179 και 371-373⁷⁴. Ο κάθε συντάκτης Γ.Ο.Σ. οφείλει να δεσμεύει τον εαυτό του αποβλέποντας όχι μεμονωμένα στο ατομικό του συμφέρον αλλά και στην προάσπιση του συμφέροντος του μέλλοντος αντισυμβαλλόμενου.

Πηγή δεσμεύσεως του συντάκτη των Γ.Ο.Σ. και ταυτόχρονα κριτήριο της ορθότητας του περιεχομένου τους είναι το γενικό συμφέρον και το συμφέρον της ασφάλειας των συναλλαγών⁷⁵. Συνεπώς, ρήτρες σε δεδομένη σύμβαση που αντιφάσκουν με το παραπάνω κριτήριο είναι άκυρες, έστω κι αν δε δικαιολογείται ακυρότητα βάσει των ΑΚΑΙ 179, 281, 288.

1.3 Γ.Ο.Σ. σε Τραπεζικές Συμβάσεις

Οι Γενικοί Όροι Συναλλαγών στις τραπεζικές συμβάσεις είναι ρήτρες που διατυπώνονται από μια επιχείρηση για να αποτελέσουν τυπικό και ομοιόμορφο περιεχόμενο απροσδιόριστου και μεγάλου αριθμού μελλοντικών συμβάσεων της, κυρίως, με πελάτες της, έχοντας (συμβατική) ισχύ γενική και ενιαία. Στο πεδίο των τραπεζικών συναλλαγών γίνεται ευρύτατη χρήση τους

⁷² Ρόκας Ν./Χρ. Γκόρτσος, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, Δημόσιο & Ιδιωτικό Τραπεζικό Δίκαιο, έκδοση β', Νομική Βιβλιοθήκη, 2012, σελ. 135.

⁷³ Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, ό.π., σελ.91.

⁷⁴ Βλ. Δέλλιο, Προστασία των καταναλωτών και σύστημα του ιδιωτικού δικαίου – Ο δικαστικός έλεγχος του περιεχομένου των καταναλωτικών συμβάσεων και τα όριά του, ΙΙ, 2001.

⁷⁵ Λ. Κοτσίρης, Σύγχρονα προβλήματα του εμπορικού δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ.146

για τη χορήγηση πάσης φύσεως δανείων, ενέγγυων πιστώσεων, εγγυητικών επιστολών, για τη σύναψη συμβάσεων ανοίγματος πιστώσεων και για κάθε είδους καταθέσεων. Παρουσιάζονται είτε ως προδιατυπωμένοι έντυποι όροι προοριζόμενοι να διέπουν όλες γενικά τις συναλλαγές συγκεκριμένης τράπεζας με τους πελάτες της, είτε ως πάγιο περιεχόμενο εντόπων ατομικών συμβάσεων προσχώρησης. Πάντως, σε κάθε περίπτωση τραπεζικής σύμβασης καταλείπονται ελάχιστα περιθώρια για ατομική διαπραγμάτευση όσον αφορά τους επιμέρους όρους της υπό κατάρτιση σύμβασης και για συνδιαμόρφωση του περιεχομένου της από κοινού μεταξύ πελάτη και τράπεζας⁷⁶.

Γενικά, όταν μιλάμε για έλεγχο των Γ.Ο.Σ στις τραπεζικές συμβάσεις, εννοούμε τον έλεγχο που γίνεται στις συμβάσεις κατάθεσης, στις πράξεις διενέργειας πληρωμών και μεταφοράς κεφαλαίων, έκδοσης και διαχείρισης μέσω πληρωμής - πιστωτικών και χρεωστικών καρτών, τραπεζικών επιταγών, διαχείριση χαρτοφυλακίου, φύλαξη και διαχείριση κινητών αξιών και τέλος, συμβάσεων παροχής άμεσης πίστωσης (δάνεια).⁷⁷

Ο νόμος 2251/1994 όμως μπορεί να επεκταθεί σε τραπεζικές συμβάσεις δεδομένου ότι οι τραπεζικές υπηρεσίες είναι τα μέσα που χρησιμοποιεί ο καταναλωτής για την να ασκήσει την επαγγελματική του δραστηριότητα και δεν εξαντλούν την επενέργεια τους στις καταναλωτικές ανάγκες των πελατών τους. Πιο συγκεκριμένα μιλάμε για μικρές εμπορικές επιχειρήσεις, οι οποίες λόγω του οικονομικού τους μεγέθους και της μικρής οργάνωσης, δεν μπορούν εύκολα να αντιδράσουν στην οικονομική, κοινωνική και νομική ανωτερότητα του κάθε τραπεζικού οργανισμού που θέτει τους Γ.Ο.Σ⁷⁸.

Η ανισότητα αυτή μεταξύ των τραπεζών και των πελατών τους είναι η αιτία καθιέρωσης των Γ.Ο.Σ στον τραπεζικό τομέα. Λόγω των πολλών τραπεζικών προϊόντων «μέσων πληρωμής»⁷⁹, τα οποία παρείχαν οι τράπεζες με μεγάλη ευκολία στους καταναλωτές υπήρξε μια ανεξέλεγκτη ζήτηση για τραπεζικές

⁷⁶ Βλ. Σπ. Ψυχομάνης, *ό.π.*, σελ. 90-91.

⁷⁷ Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, *Οι γενικοί όροι στις τραπεζικές συμβάσεις*, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2011, σελ.96.

⁷⁸ Λ. Κοτσίρης, *Σύγχρονα προβλήματα του εμπορικού δικαίου*, Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ.54.

⁷⁹ Δούβλης Βασίλης, *Η εξελικτική πορεία των τραπεζικών Γ.Ο.Σ στο ελληνικό δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλας, σελ.36.

υπηρεσίες, όπως πιστωτικές κάρτες, καταναλωτικά και στεγαστικά δάνεια κ.λπ. Με αυτά τα δεδομένα άρχισαν να κάνουν την εμφάνισή τους ενώσεις καταναλωτών όπως Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ. και ΙΝ.ΚΑ. οι οποίες ανέλαβαν το δικαίωμα προστασίας του καταναλωτή και έχουν στις όπλο τους την άσκηση συλλογικών αγωγών⁸⁰. Οι ενώσεις αυτές κατάφεραν να αποσαφηνίσουν το όχι και τόσο ξεκάθαρο τοπίο γύρω από τις τραπεζικές συμβάσεις, κήρυξαν πολλούς χρησιμοποιημένους όρους ως παράνομους ή καταχρηστικούς και έτσι κατάφεραν να αποτρέψουν τη συνεχή και ομοιόμορφη χρήση του από τις τράπεζες εις βάρος των καταναλωτών.

2. Ορισμοί

2.1 Τράπεζα - Πιστωτικό Ίδρυμα

Στο Ελληνικό Δίκαιο ως τράπεζα χαρακτηρίζεται η ανώνυμη εταιρεία ή ο αμιγής πιστωτικός συνεταιρισμός του ν. 1667/1986, που ιδρύεται και λειτουργεί σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 4261/2014 με αναγκαία, κύρια και προνομιακή δραστηριότητα την αποδοχή καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων από το κοινό και την χορήγηση πιστώσεων και δυνατότητα παράλληλης άσκησης οποιασδήποτε άλλης τραπεζικής εργασίας με την επιφύλαξη της ειδικής για ορισμένους οργανισμούς νομοθεσίας⁸¹. Παραδοσιακά ως τράπεζα η πιστωτικό ίδρυμα θεωρείται η ανώνυμη εταιρεία που σκοπό έχει την διενέργεια τραπεζικών εργασιών. Πρόκειται για επιχειρήσεις οι οποίες δέχονται κατ' επάγγελμα καταθέσεις χρημάτων ή άλλων αξιών, χορηγούν πιστώσεις και παρέχουν όσες άλλες υπηρεσίες προβλέπονται από την άδεια λειτουργίας της.⁸²

2.2 Κατάθεση

Η κατάθεση είναι μία από τις κύριες και αναγκαίες δραστηριότητες κάθε τράπεζας κατά την οποία γίνεται αποδοχή επιστρεπτέων κεφαλαίων αλλά

⁸⁰ Άρθρο 10 Ν.2251/1994

⁸¹ Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο – Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, Εκδόσεις Ε' Σάκκουλα, 2001, σελ. 253.

⁸² Ιστοσελίδα της Τράπεζας της Ελλάδος
<http://www.bankofgreece.gr/pages/el/otherlinks.aspx>

κυρίως γίνεται κατάθεση χρημάτων ή άλλων αξιών, ως αντικαταστατών πραγμάτων με τη μορφή της ανώμαλης παρακαταθήκης της ΑΚ 830. Η κατάθεση συνιστά προφανώς σύμβαση μεταξύ της τράπεζας και του καταθέτη και η ελάχιστη απαίτηση είναι είναι η προσωρινή κατάθεση χρημάτων στην τράπεζα τα οποία η τελευταία θα έχει την εξουσία να χρησιμοποιήσει ενώ θα είναι υπόχρεη να εξασφαλίσει την αγοραστική δύναμη που αυτά εμπερικλείουν υπέρ του καταθέτη. Είναι σύμβαση προσχωρήσεως εφόσον ο πελάτης προσχωρεί χωρίς να διαπραγματεύεται στους προδιατυπωμένους Γ.Ο.Σ. ή τους όρους που εμπεριέχονται στο βιβλιάριο καταθέσεων. Το βιβλιάριο καταθέσεων είναι έγγραφο που εκδίδει η τράπεζα στο όνομα του δικαιούχου και στο οποίο καταχωρούνται οι καταβολές και οι αναλήψεις που γίνονται σε εκτέλεση της σχετικής σύμβασης. Οι καταθέσεις ταμιευτηρίου, είναι καταθέσεις αποδοτέες αμέσως όταν ζητηθούν, είναι πάντοτε τοκοφόρες και δικαιούχοι τους μπορούν να είναι φυσικά πρόσωπα ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, οι δε αναλήψεις γίνονται με τη χρήση βιβλιαρίου καταθέσεων εκτός της επιταγής⁸³.

2.3 Πιστοδότηση

Σύμφωνα με τον Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας πιστοδότηση είναι παροχή οποιασδήποτε μορφής πίστωσης ή εγγύησης. Ως χορήγηση πίστωσης νοείται η σύμβαση με την οποία η τράπεζα αναλαμβάνει την υποχρέωση να ενισχύει προσωρινά την αγοραστική δύναμη του πελάτη της.

Αυτό μπορεί να γίνει είτε απευθείας με καταβολή χρηματικού ποσού είτε εμμέσως με ανάληψη ευθύνης εκ μέρους του πιστοδότη. Στην πρώτη κατηγορία ανήκει το δάνειο⁸⁴.

2.4 Κάρτα- Πιστωτική Κάρτα

Ως κάρτα νοείται το πλαστικό δελτίο που χορηγείται από τον εκδότη του και παρέχει στον κάτοχο του την δυνατότητα να πραγματοποιεί τις συναλλαγές

⁸³ Το ίδιο βεβαίως με κάρτα αναλήψεων από τα μηχανήματα «ΑΤΜ».

⁸⁴ Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, Οι γενικοί όροι στις τραπεζικές συμβάσεις, Σάκουλας, 1998, σελ. 78.

που προκαθορίζονται στη σύμβαση. Πιστωτική Κάρτα είναι η κάρτα που παρέχει στον κάτοχο της τη δυνατότητα διενέργειας των συναλλαγών που προκαθορίζονται στην σύμβαση όπως αγορές και ανάληψη μετρητών στην Ελλάδα ή και στο εξωτερικό, τα ποσά των οποίων χρεώνονται σε λογαριασμό προκαθορισμένου ανώτατου ύψους. Η έκδοση πιστωτικού δελτίου από τράπεζα ή θυγατρική της επιχείρηση προϋποθέτει κατά κανόνα σύνδεση με ένα ενιαίο σύστημα πληρωμών και εκκαθαρίσεων που διαθέτουν αυτοτελείς επιχειρήσεις ανά τον κόσμο όπως DINNERS, VISA και MASTER και σύνδεση επίσης με ένα δίκτυο, συμβεβλημένων με την εκδότρια του δελτίου, επιχειρήσεων, στις οποίες παρέχεται κατάλληλο εκτυπωτικό μηχάνημα για την έκδοση τυποποιημένων τιμολογίων με αναπαραγωγή των στοιχείων κάθε κάρτας και υπογραφή του κατόχου. Με τη σύμβαση πιστωτικής κάρτας ο κάτοχος του δελτίου αναλαμβάνει έναντι της εκδότριας τράπεζας την υποχρέωση να της καταβάλει εφάπαξ ή τμηματικά την αξία του τιμολογίου στον χρόνο και με τον τόκο που έχει συμφωνηθεί και με την συμφωνημένη ετήσια προμήθεια.

2.5 Δάνειο

Δανειακή σύμβαση είναι αυτή που ως αντικείμενο της είναι η μεταβίβαση της κυριότητας χρημάτων ή άλλων αντικαταστατών πραγμάτων με ή χωρίς αντάλλαγμα από τον δανειστή στον οφειλέτη και με υποχρέωση του τελευταίου να επιστρέψει άλλα πράγματα της αυτής ποσότητας και ποιότητας. Το τραπεζικό δάνειο είναι πάντα χρηματικό και έντοκο χορηγείται δηλαδή με χρηματικό και έντοκο χορηγείται δηλαδή με αντάλλαγμα τους τόκους⁸⁵.

2.6 Καταναλωτική Πίστη

Μια χρηματοοικονομική υπηρεσία είναι και η Καταναλωτική Πίστη, η οποία είναι κάθε μορφή πιστωτικής διευκόλυνσης που παρέχεται από ένα πιστοδότη

⁸⁵ Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο –Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, 5^η εκδόση, Σάκκουλας, 2001, σελ. 92-93.

όπως η τράπεζα σε έναν καταναλωτή, δηλαδή σε πρόσωπο που λαμβάνει πίστωση για μη επαγγελματικούς λόγους.

Περιπτώσεις Καταναλωτικής Πίστης είναι οι συμφωνίες για απόκτηση πιστωτικής κάρτας, συμβάσεις για χορήγηση προσωπικών, καταναλωτικών ή δανείων ανοιχτού τύπου και η αγορά με δόσεις αγαθών ή υπηρεσιών. Δάνεια καταναλωτικής πίστης είναι όλες οι συμβάσεις δανείων που συνάπτονται μεταξύ τραπεζών και καταναλωτών, δηλαδή φυσικών προσώπων που επιδιώκουν με αυτές σκοπούς εκτός ορίων της επαγγελματικής δραστηριότητας τους. Σε αυτές προβάλλει επιτακτικά η ανάγκη προστασίας του αντισυμβαλλόμενου της τράπεζας δηλαδή του καταναλωτή λόγω της οικονομικής αδυναμίας του, δύναται να καταστεί εύκολα αντικείμενο εκμετάλλευσης. Έτσι ο νομοθέτης θεσπίζει περιορισμούς, όρια και προϋποθέσεις στη χορήγηση τους⁸⁶.

Τα δάνεια διακρίνονται σε δάνεια λήξεως αγαθών και υπηρεσιών διαρκείας, και προσωπικά δάνεια για κάλυψη οποιασδήποτε ανάγκης. Τα καταναλωτικά δάνεια ανεξαρτήτως της ονομασίας τους δηλαδή αυτοκινήτου, εορτοδάνεια, δάνειο σπουδών, δάνειο διακοπών, υπάγονται στη νομοθεσία για την καταναλωτική πίστη⁸⁷.

Σήμερα κάθε διαφήμιση ή προσφορά δανείου θα πρέπει να μην έχει παραπλανητικό χαρακτήρα και να δίνει στον καταναλωτή ποσοτικές πληροφορίες σχετικά με το κόστος του παρεχόμενου δανείου. Επίσης θα πρέπει να περιλαμβάνει το ποσό, τον αριθμό και τη συχνότητα των δόσεων, το ετήσιο επιτόκιο, το Συνολικό Ετήσιο Πραγματικό Ποσοστό Επιβάρυνσης (ΣΕΠΠΕ).

ΤΟ ΣΕΠΠΕ είναι ένας χρήσιμος δείκτης για τον καταναλωτή διότι δείχνει υπό τη μορφή ποσοστού επί τοις εκατό τη συνολική, σε ετήσια βάση, επιβάρυνση που θα έχει από το συγκεκριμένο δάνειο, και συνεπώς τον βοηθάει να επιλέξει την πίστωση που θεωρεί συμφέρουσα.

⁸⁶ Ιστοσελίδα Γενικής Γραμματείας Καταναλωτή

http://www.efpolis.gr/el/diasfalisi_oikonomikon_symferonton_katanoloton.htm

⁸⁷ Οδηγία για καταναλωτική Πίστη 87/102/ΕΟΚ, Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Ιστοσελίδα ελληνικής ένωσης τραπεζών <http://www.hba.gr>

2.7 Στεγαστικό Δάνειο

Στεγαστικό Δάνειο είναι η πίστωση που χορηγείται σε καταναλωτή για την απόκτηση ή τη διαμόρφωση ιδιωτικού ακινήτου, του οποίου είναι ιδιοκτήτης ή το οποίο σκοπεύει να αγοράσει και η οποία εξασφαλίζεται είτε με υποθήκη σε ακίνητο είτε με άλλη εμπράγματα συνήθως ασφάλεια⁸⁸.

Η υπογραφή σύμβασης στεγαστικού δανείου είναι ίσως η σημαντικότερη χρηματοπιστωτική δέσμευση που αναλαμβάνει ένας καταναλωτής. Είναι μια σημαντική απόφαση που για να ληφθεί σωστά πρέπει ο καταναλωτής να διαθέτει διαφανείς και συγκρίσιμες πληροφορίες σχετικά με τους όρους των προτεινόμενων από τους πιστωτές δανείων, πριν υπογράψει οποιαδήποτε σύμβαση.

Σήμερα, για να εξασφαλιστεί η διαφάνεια και η συγκρισιμότητα οι πιστωτές καλούνται να παρέχουν στους καταναλωτές δύο σειρές εναρμονισμένων πληροφοριών δηλαδή:

α) πληροφορίες γενικού χαρακτήρα και

β) εξατομικευμένες πληροφορίες,

που πρέπει να παρουσιάζονται με τη μορφή τυποποιημένου εντύπου, γνωστό ως « τυποποιημένο ευρωπαϊκό δελτίο πληροφοριών».

2.8 Τόκος

Τόκος είναι το αντάλλαγμα στο οποίο αποβλέπει η τράπεζα, όταν χορηγεί ένα δάνειο.

Το επιτόκιο μπορεί να είναι σταθερό ή κυμαινόμενο⁸⁹. Σταθερό είναι το επιτόκιο όταν η αντιπαροχή του οφειλέτη για την παραχώρηση προς αυτόν, του κεφαλαίου από την τράπεζα είναι σταθερή, δηλαδή δε μεταβάλλεται όταν υπάρχουν μεταβολές στην αγορά και δεν επηρεάζεται από αστάθμητους παράγοντες. Κυμαινόμενο είναι όταν η αντιπαροχή του δανειολήπτη κυμαίνεται ως προς το ύψος του επιτοκίου, καθ' όλη τη διάρκεια του δανείου, και αφορά κυρίως πιστώσεις μεγαλύτερης διάρκειας⁹⁰.

⁸⁸ Ιστοσελίδα Γενικής Γραμματείας Καταναλωτή
<http://www.efpolis.gr/el/library2.html?function>

⁸⁹ Γ. Μεντής, Γ.Ο.Σ. σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2000

⁹⁰ Βλ. αναλυτικά για κυμαινόμενο επιτόκιο Βόγκλης, Κυμαινόμενο επιτόκιο, Σάκκουλας, 2005, σελ.10.

Στο σταθερό επιτόκιο η τράπεζα γνωρίζει θετικά τι αναμένει να λάβει και ο λήπτης γνωρίζει σαφώς το ύψος των υποχρεώσεων του. Αντίθετα το κυμαινόμενο επιτόκιο οδηγεί σε μεταβλητό ύψος αντιπαροχής του δανειολήπτη και συνεπώς σε μη γνωστό εκαι των προτέρων ύψος των τοκοχρεολυτικών δόσεων αλλά και σε μη ευκρινές ύψος της ζημίας της τράπεζας όταν γίνει πρόωρη εξόφληση, δηλαδή εξόφληση ενός δανείου πριν από την πάροδο της συμφωνημένης χρονικής διάρκειας του.

3. Εφαρμογή του Ν.2251/94 στους Γ.Ο.Σ. των Τραπεζών

Όσον αφορά την Ελλάδα δεν έχουν θεσπιστεί ειδικές νομοθετικές ρυθμίσεις που να αφορούν αμέσως τις προϋποθέσεις και την έκταση ελέγχου των Γ.Ο.Σ των τραπεζών.

Με την ψήφιση του ν.2251/1994 ανέκυψε και το πρόβλημα του κατά πόσο ο πελάτης της Τράπεζας εμπίπτει στην έννοια του κατ' άρθρο 1 παρ. 4 περ. α' ν.2251/94 «καταναλωτή» και αφετέρου το κατά πόσο οι υπηρεσίες που παρέχουν οι τράπεζες εμπίπτουν στο εύρος της «προμήθειας προϊόντων» ή «παροχής υπηρεσιών» (άρθρο 1 παρ. 4 περ. β' ν.2251/94).

Βέβαια είναι δεδομένο πως οι μαζικές συναλλαγές επεκτείνονται διαρκώς και έτσι γίνεται επιτακτική η ανάγκη προστασίας του καταναλωτή στις τραπεζικές συναλλαγές, δεδομένου ότι αυτός ως οικονομικά ασθενέστερο μέρος προσχωρεί σε μονομερώς διατυπωμένους όρους, ασχέτως αν αυτός ικανοποιεί προσωπική ή επαγγελματική του ανάγκη. Από την ευρεία διατύπωσή του ν. 2251/94 δεν συνάγεται καμία πρόθεση του νομοθέτη να αποκλείσει από το πεδίο εφαρμογής του νόμου τις τραπεζικές συναλλαγές⁹¹.

⁹¹ Μακρίδου Κ./Διαμαντοπούλου Γ., Ανακοπή εκτελέσεως από εγγυητή συμβάσεως, η οποία περιέχει καταχρηστικούς Γ.Ο.Σ κατά το χρόνο που εκκρεμεί αίτηση για υπαγωγή της πρωτοφειλέτριας ΑΕ σε καθεστώς εκκαθάρισεως, ΔΕΕ 2006,707.

3.1 Η έννοια του «καταναλωτή» χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών⁹²

α) Ο πελάτης της Τράπεζας

Ο νόμος 2251/1994 ορίζει ότι για είναι κάποιος καταναλωτής πρέπει να είναι ο τελικός αποδέκτης των παρεχόμενων σε αυτόν υπηρεσιών. Κάτι τέτοιο όμως δεν θα μπορούσε να έχει εφαρμογή στις τραπεζικές συναλλαγές, διότι μπορεί να υποστηριχθεί ότι η υπηρεσία εν γένει ως αγαθό αναλώνεται με την παροχή της και έτσι συνεπάγεται πως κάθε παροχή τραπεζικής υπηρεσίας απευθύνεται προς τον τελικό αποδέκτη της⁹³.

Ο τελικός αποδέκτης των τραπεζικών υπηρεσιών θεωρείται ο πελάτης που καταρτίζει με την τράπεζα σύμβαση για την εξυπηρέτηση προσωπικών και όχι επαγγελματικών αναγκών.⁹⁴ Στο χώρο όμως των τραπεζικών συναλλαγών, είναι έκδηλη η υπεροχή των τραπεζών έναντι των αντισυμβαλλομένων αφού αυτές κατά κανόνα επιβάλλουν σ' αυτούς μονομερώς τυποποιημένες συμβάσεις με προδιατυπωμένους όρους. Αυτό κάνει επιτακτική την ανάγκη προστασίας της συμβατικής ισορροπίας και διασφάλισης της δικαιοπρακτικής αυτοδιάθεσης των αντισυμβαλλομένων των τραπεζών. Σ' αυτό το σημείο μπορούμε να πούμε πως βάσιμα υποστηρίζεται η άποψη ότι οι διατάξεις του άρθρου 2 ν.2251/94 για τους Γ.Ο.Σ εφαρμόζονται ευθέως⁹⁵ ή κατα αναλογία⁹⁶ κατά τον έλεγχο των τραπεζικών Γ.Ο.Σ, ανεξάρτητα από το εάν ο πελάτης ασκεί την επαγγελματική ή εμπορική του δραστηριότητα όταν συναλλάσσεται με την Τράπεζα. Αρκεί μόνο να χαρακτηρίζεται με τη

⁹² Αναλυτικότερα για την προστασία –ως καταναλωτή– του αποδέκτη τραπεζικών και επενδυτικών υπηρεσιών βλ. σχετικές γνωμοδοτήσεις του καθηγητή Ι. Καράκωστα. Βλ. και Χ. Γκόρτσο, Δίκαιο προστασίας καταναλωτή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών: περιεχόμενο και ιδιαιτερότητες, ΧρηΔικ 2/2007, 167επ.

⁹³ Ε. Περάκης, Γενικό μέρος εμπορικού δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ. 32, Αγγ. Γκούσκου, Ζητήματα νομικής προστασίας καταναλωτών-πελατών τραπεζών, ΔΕΕ 1997,662.

⁹⁴ Η ΚΥΑ Φ1 – 983/7.3.1991, όπως ισχύει, για την καταναλωτική πίστη, ορίζει στο άρθρο 2 α) ως καταναλωτή «κάθε φυσικό πρόσωπο που με τις δικαιοπραξίες επιδιώκει σκοπούς που είναι εκτός της επαγγελματικής του δραστηριότητας».

⁹⁵ Γ.Τριανταφυλλάκης, Ζητήματα αστικής ευθύνης τραπεζών κατά τη διενέργεια πληρωμών με μεταφορά κεφαλαίων, ΔΕΕ 1996, σελ.578.

⁹⁶ Ψυχομάνης Σπ., Τραπεζικό Δίκαιο, 1999, σελ.17.

συγκεκριμένη συναλλαγή από ανισομέρεια σε βάρος της διαπραγματευτικής δύναμης του πελάτη της Τράπεζας.⁹⁷

Για να αποδείξουμε ότι ο πελάτης είναι καταναλωτής λαμβάνουμε υπόψη την θέση του προσώπου σε συγκεκριμένη σύμβαση σε σχέση με το σκοπό και τη φύση αυτής και όχι ανάλογα με την υποκειμενική κατάσταση αυτού. Από το παραπάνω συμπεραίνουμε πως το ίδιο πρόσωπο μπορεί να ενεργεί ως καταναλωτής σε μία περίπτωση και ως επιχειρηματίας σε άλλη ενώ δεν προστατεύεται κάθε ασθενέστερος συναλλασόμενος, αλλά μόνον εκείνος που συνάπτει την επίμαχη σύμβαση εκτός του πλαισίου των επαγγελματικών του σχέσεων. Ομοίως, προκειμένου να διαπιστώσουμε τη συνδρομή της ανωτέρω προϋπόθεσης δεν έχει σημασία η υποκειμενική του κατάσταση (αν π.χ. το επάγγελμά του είναι άσχετο ή σχετικό με τη συγκεκριμένη σύμβαση), αλλά αν μπορεί να θεωρηθεί κατ' αντικειμενική κρίση ως επαγγελματίας στο πλαίσιο της συγκεκριμένης συναλλαγής. Επομένως, δεν μπορούμε να κρίνουμε την έννοια του καταναλωτή μαζικά αλλά κατά περίπτωση και λαμβάνοντας υπόψη τα πραγματικά περιστατικά της κατά περίπτωση υπόθεσης.

Το δικαστήριο από την πλευρά του είναι αρμόδιο να κρίνει ad hoc το κατά πόσο ένας συναλλασόμενος έχει πραγματικά ανάγκη προστασίας. Αυτό συνεπάγεται πως ο αφοραστής τραπεζικών υπηρεσιών δεν μπορεί να θεωρηθεί προκαταβολικά καταναλωτής απλά και μόνο γιατί είναι αντισυμβαλλόμενος τράπεζας. Βέβαια στις περιπτώσεις των απλών τραπεζικών εργασιών όπως λ.χ. λογαριασμοί καταθέσεων, τα στεγαστικά και καταναλωτικά δάνεια ή οι πιστωτικές κάρτες κ.λπ. οι οποίες αποτελούν τις υπηρεσίες λιανικής των τραπεζών, απευθύνονται στο ευρύ κοινό, το οποίο πράγματι χρήζει ειδικής προστασίας, κυρίως αν αναλογιστούμε όπως προαναφέραμε τη δεδομένη οικονομική ισχύ και της διαπραγματευτικής υπεροπλίας των τραπεζών να επιβάλλουν συμβατικούς όρους των συμφερόντων τους. Καταχρηστική επομένως κρίνεται η επίκληση και η υπαγωγή σε προνομιακό καθεστώς των ιδιωτών επενδυτών οι οποίοι έχουν την γνώση και την εμπειρία της αγοράς

⁹⁷ Ι. Καράκωστας, ό.π. σελ.33.

παράλληλα με σημαντική οικονομική άνεση και οι οποίοι ασχολούνται συστηματικά με προϊόντα και συναλλαγές υψηλής οικονομικής αξίας, αφού αυτοί υπερβαίνουν κατά πολύ το πρότυπο του μέσου αποταμιευτή και δεν είναι απαραίτητα το αδύνατο μέρος της συγκεκριμένης συναλλαγής⁹⁸.

β) Εγγυητής

Όσον αφορά την εγγύηση που ισχύει στις τράπεζες προβλέπεται στον άρθρο 847 του ΑΚΑΙ και συνιστά την κύρια και βασική μορφή των προσωπικών ασφαλειών και την πιο διαδεδομένη ασφάλεια των τραπεζικών πιστώσεων⁹⁹.

Ένα κύριο ζήτημα που ανακύπτει στην κατηγορία αυτή αφορά την προστασία και απαλλαγή του τραπεζικού εγγυητή από την εγγυητική του ευθύνη. Από τη στιγμή που η ασφάλεια που παρέχει η τράπεζα συνιστά εγγύηση¹⁰⁰ είναι δυνατή η απελευθέρωση του τραπεζικού εγγυητή για τους γενικούς λόγους των άρθρων 847επ. ΑΚ, π.χ. για λόγω αποσβέσεως της κύριας οφειλής. Επιπλέον, η απαλλαγή του εγγυητή συνίσταται και όταν η τράπεζα δεν έχει τηρήσει τις συμβατικές υποχρεώσεις που έχει αναλάβει απέναντί του ή έχει επέλθει αποδυνάμωση του δικαιώματός της από την εγγύηση ή έχει εκλείψει το δικαιοπρακτικό θεμέλιο της σύμβασης και τέλος όταν η τράπεζα ως δανειστριά έχει παραιτηθεί από ασφάλειες, που ασφάλιζαν την απαίτηση, για την οποία είχε δοθεί και η εγγύηση, κατά την ΑΚΑΙ 863¹⁰¹. Σημαντικό να προσθέσουμε ότι η τράπεζα είναι υποχρεωμένη να απαλλάξει τον εγγυητή σε περίπτωση που δεν έχει τηρήσει τις υποχρεώσεις που υπαγορεύονται από την καλή πίστη¹⁰², κατά τις ΑΚΑΙ 197, 198, 200, 288.

⁹⁸ ΕφΑθ 6401/2002 ΔΕΕ 2003,412, με τις εκεί παραπομπές σε αποφάσεις του ΔΕΚ, ΠπρΑθ 8032/2001 ΕλΔ 44,568 και κυρίως 574 επ., ΔΕΚΑΙ υπόθεση C-269/95 ΕλΔ 39,238. Βλ. και Ε. Αλεξανδρίδου, Δίκαιο προστασίας του καταναλωτή ελληνικό και κοινοτικό, σελ. 34 – Φ. Αντωνοπούλου, Τα όρια της προστασίας του αποδέκτη τραπεζικών υπηρεσιών κατά το σύγχρονο καταναλωτικό δίκαιο, ΕλΔ 44,333, ΜΠΧα και 32/2006,803.

⁹⁹ Βλ. σχετικά Σπ. Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο, Δίκαιο των Τραπεζικών συμβάσεων, εκδ. Σάκκουλα, σελ. 135-136.

¹⁰⁰ Βλ. Σπ. Ψυχομάνη, Εμπορικό Δίκαιο – Γενικό μέρος, Β' έκδ. 2007, σελ. 57επ. – Η εγγύηση μπορεί να είναι μόνον υποκειμενικά εμπορική πράξη, βλ. επίσης Απόφαση ΕφΘες,225/1994, ΕπισκΕΔ 1995, σελ. 142.

¹⁰¹ Βλ. Γεωργιάδη, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, Σάκκουλας, σελ.75.

¹⁰² ΔΕΕ 2008, 513, Για την περίπτωση παροχής ανακριβών πληροφοριών σχετικά με την αξία εμπράγματης ασφάλειας.

Στον αντίποδα, ο εγγυητής δεν χρειάζεται να είναι και καταναλωτής, σύμφωνα με το νόμο 2251/1994, για να κάνει ένσταση κατά της τράπεζας για καταχρηστικό όρο. Ενώ σε πιστωτική τραπεζική σύμβαση ο εγγυητής θα μπορούσε να χαρακτηριστεί καταναλωτής ανεξάρτητα από την ιδιότητα του πιστολήπτη, υπέρ του οποίου παρείχε την εγγύησή του, επειδή η εγγύηση είναι μεν σύμβαση παρεπόμενη, πλην όμως αρκούντως αυτόνομη, ενώ η τράπεζα δεν θα προέβαινε ποτέ σε σύναψη πιστωτικής σύμβασης, αν η εγγύηση δεν προσλάμβανε το περιεχόμενο που η ίδια επιθυμούσε.

Το ζήτημα αυτό είχε απασχολήσει έντονα τη θεωρία και τη νομολογία πριν από τον Ν. 3587/2007 αλλά επανέρχεται λόγω της μεταβολής που επήλθε με τον νόμο αυτό στο άρθρο 1§4α του νόμου 2251/1994, όπου πλέον ως καταναλωτής ορίζεται και «κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εγγυάται υπέρ καταναλωτή, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητάς του».

Η υπαγωγή του εγγυητή τραπεζικού δανείου στην έννοια του καταναλωτή αποτέλεσε ένα φλέγον θέμα με διυστάμενες απόψεις ενώ έδωσε το έναυσμα για τη νέα νομοθετική ρύθμιση του ν.2587/2007.

Ακολουθούν δύο δικαστικές αποφάσεις του έτους 2002 επί του θέματος:

Το εφετείο Πειραιώς με την υπ' αριθμ. 91/2002 απόφασή του, προκειμένου να απορρίψει τον ισχυρισμό του εγγυητή ότι η γενόμενη με τους Γ.Ο.Σ, παραίτηση του από τις ενστάσεις των άρθρων 853 επ. ΑΚΑΙ είναι ανίσχυρη κατά το άρθρο 2 παρ. 6 ν. 2251/1994, διατύπωσε το σκεπτικό ότι «ο εγγυητής δεν είναι αποδέκτης των προσφερόμενων από την Τράπεζα υπηρεσιών και συνεπώς δεν είναι καταναλωτής με την έννοια του άρθρου 1 παρ. 4^α του ν. 2251/1994». Το εφετείο Αθηνών όμως με την υπ' αριθμ. 5253/2003¹⁰³ απόφασή του (η οποία επικύρωσε την ΜπρΑθ 1119/2002)¹⁰⁴ αναφέρει το σκεπτικό ότι ο εγγυητής εμπίπτει και αυτός στην έννοια του καταναλωτή, «αφού προσέρχεται στην

¹⁰³ ΕφΑθ 5253/2003 ΧρΙΔ 2004,134, ΔΕΕ 2004, 797.

¹⁰⁴ ΜπρΑθ 1119/2002 ΔΕΕ 2002, 424.

προμηθεύτρια τράπεζα σαν πελάτης και είναι αποδέκτης των υπηρεσιών αυτής».

Ένα μέρος της ελληνικής θεωρίας συμβαδίζει με την πρώτη απόφαση με το σκεπτικό πως ο μεν πρωτοφειλέτης διαπραγματεύεται τη χορήγηση σε αυτόν της όποιας μορφής τραπεζικής χρηματοδότησης ως επαγγελματίας με στόχο την άμεση βελτίωση του κέρδους της επιχείρησής του, ο δε τραπεζικός εγγυητής, επιδιώκει συνήθως και αυτός άμεσο ή έμμεσο έστω όφελος από μία όμοια εξέλιξη, ιδίως όταν ο εγγυητής είναι εταίρος της πρωτοφειλέτιδος εταιρίας (περίπτωση επαγγελματικού κυρίως δανείου)¹⁰⁵.

Στον αντίποδα, ένα άλλο μέρος της θεωρίας, κατακρίνει την απόφαση του Εφετείου Πειραιώς, και υιοθετεί την άποψη ότι ο κάθε πιστολήπτης, όχι μόνο καταναλωτικού αλλά και επαγγελματικού δανείου είναι τελικός αποδέκτης της παρεχόμενης τραπεζικής υπηρεσίας και ως εκαι τούτου καταναλωτής με την έννοια του άρθρου 1 παρ. 4^α ν.2251/1994 και συνεπώς η ιδιότητα αυτή μεταδίδεται από τον πιστολήπτη στον εγγυητή του.

Καταλήγοντας, θα μπορούσαμε να πούμε πως και οι δύο πλευρές συγκλίνουν στο ότι ο εγγυητής καταναλωτικού δανείου ή σύμβασης για τη χορήγηση πιστωτικής κάρτας δεν θα μπορούσε να αποκλεισθεί τελικά από το πεδίο προστασίας του ν.2251/1994 δεδομένου ότι έκανε τη συγκεκριμένη ενέργεια με σκοπό όχι το μελλοντικό, έμμεσο έστω, κερδοσκοπικό όφελος αλλά την κάλυψη καθαρά ατομικών οικονομικών αναγκών. Το ίδιο βέβαια θα μπορούσε να ισχύει και αναφορικά με τυχόν εγγυητές ατομικών στεγαστικών δανείων¹⁰⁶. Αντιστοίχως, συγκλίνουν και στο ότι ο εγγυητής του επαγγελματικού δανείου δεν είναι πάντα άξιος προστασίας και αυτό γιατί συχνά ο εγγυητής αυτός είναι συναλλακτικά έμπειρος συνεταίρος της δανειολήπτριας επιχείρησης και έχει

¹⁰⁵ Βλ. Δούβλης, Η υπαγωγή ή μη των τραπεζικών εγγυητών στο ν.2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών, ΔΕΕ 2003, 882.

¹⁰⁶ Βλ. Δούβλης, ό.π., σελ. 879.

πολύ καλή γνώση για τον αν και κατά πόσο μπορεί να γίνει αποπληρωμή καθώς επίσης και του κινδύνου ο οποίος που αναλαμβάνει¹⁰⁷.

Όσον αφορά τώρα την παροχή προστασίας στον εγγυητή υποστηρίχθηκε ότι αυτό θα πρέπει να εξαρτάται από τη διαπίστωση της συνδρομής ή μη, ad hoc, «καταστάσεων ελλείματος δυνατοτήτων αυτοπροστασίας» που ενδέχεται να συνοδεύουν τον εγγυητή.¹⁰⁸ Η γερμανική νομολογία θεώρησε πως είναι άξιο προστασίας το ατομικό δικαίωμα αυτοκαθορισμού του εγγυητή. Και αυτό γιατί η τράπεζα τείνει να εκμεταλλεύεται τη συναλλακτική απειρία και την ψυχική φόρτιση των εγγυητών τέκνων, συζύγων ή στενών συγγενών του δανειολήπτη¹⁰⁹, με αποτέλεσμα η λήψη των εγγυήσεων αυτών να ισοδυναμεί με εκαι των προτέρων καταδίκη του ασθενέστερου σε «ετεροπροσδιορισμό» και με παθητική προσβολή του ατομικού δικαιώματος της ιδιωτικής του αυτονομίας).¹¹⁰

Με τη σειρά του ο ν.3587/2007 με το άρθρο 1 παρ. 5 περ. α' υποπερ. ββ' διευκρινίζει το ζήτημα εύρους της έννοιας του καταναλωτή και εντάσσει ρητά στο προστατευτικό πεδίο του ν.2251/1994 και το πρόσωπο που εγγυάται υπέρ του καταναλωτή, εφόσον δεν ενεργεί στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής του δραστηριότητας. Οι προϋποθέσεις που ορίζει ο νόμος είναι μόνο δύο, μία θετική και μία αρνητική:

α) Η εγγύηση του φυσικού ή νομικού προσώπου να δίνεται υπέρ του καταναλωτή και β) να μην εντάσσεται στο πλαίσιο της επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας του εγγυητή.

Εδώ απλά να αναφέρουμε για τη δεύτερη αρνητική προϋπόθεση ότι εντάσσεται στην προβλεπείσα νομολογιακή θέση, κατά την οποία ο εγγυητής που

¹⁰⁷ Σ. Δέλλιος, Ατομικά δικαιώματα, Ιδιωτικό δίκαιο, Προστασία των καταναλωτών και εγγυήσεις τραπεζικών δανείων, σελ.382.

¹⁰⁸ Βλ. αναλυτικά, Γ.Δέλλιο, ό.π., σελ. 382.

¹⁰⁹ Βλ. Δέλλιο, Έλεγχος των Γενικών Όρων των Συναλλαγών, 2^η έκδοση, εκδόσεις Σάκκουλα, 2013,σελ.143.

¹¹⁰ Σχετικά με την τριτενέργεια των ατομικών δικαιωμάτων βλ. Δέλλιο ό.π., σελ.359 επ. Γενικότερα για το θέμα της ευθύνης του εγγυητή βλ. Γ. Μεντή, Όρια της ευθύνης του εγγυητή στις τραπεζικές καταναλωτικές συμβάσεις ΧρΙΔ 2004, 185 επ.

προχωρεί σε μεγάλης οικονομικής αξίας συναλλαγή στο πλαίσιο των επαγγελματικών του ενασχολήσεων και όχι π.χ. για εξυπηρέτηση φιλικού ή συγγενικού του προσώπου δεν χρήζει προστασίας βάσει του ν. 2251/1994.¹¹¹

3.2 Διατάξεις που διέπουν Τραπεζικούς Γ.Ο.Σ

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 2 του ν. 2251/94, οι Γενικοί Όροι Συναλλαγών των τραπεζών διέπονται από τις ακόλουθες διατάξεις¹¹²:

Α. Ως Γ.Ο.Σ. θεωρούνται μόνον οι όροι που έχουν διατυπωθεί εκαι των προτέρων για απροσδιόριστο αριθμό μελλοντικών τραπεζικών συμβάσεων.

Β. Οι Γ.Ο.Σ. πρέπει να είναι να διατυπωμένοι στην ελληνική γλώσσα, όταν πρόκειται για Γ.Ο.Σ. που καταρτίζονται στην Ελλάδα και προορίζονται για συναλλαγές στην Ελλάδα. Κάθε δε έγγραφη σύμβαση που περιέχει Γ.Ο.Σ. θα πρέπει να τους φέρει τυπωμένους ευανάγνωστα σε εμφανές σημείο.

Γ. Οι Γ.Ο.Σ. δεν δεσμεύουν τον πελάτη της τράπεζας αν κατά την κατάρτιση της σύμβασης τους αγνοούσε ανυπαίτια και η τράπεζα δεν του υπέδειξε την ύπαρξη τους ή του στέρησε τη δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση του περιεχομένου τους.

Δ. Κατά την ερμηνεία των Γ.Ο.Σ. λαμβάνεται υπόψη η ανάγκη προστασίας των πελατών, ενώ, όταν έχουν διατυπωθεί μονομερώς από την τράπεζα ή από τρίτο για λογαριασμό της, σε περίπτωση αμφιβολίας ερμηνεύονται υπέρ του πελάτη. Ειδικοί όροι, που συμφωνήθηκαν ύστερα από διαπραγμάτευση των συμβαλλόμενων μερών, υπερισχύουν των Γ.Ο.Σ.

¹¹¹ ΜπρΧαλκ 32/2006 ΔΕΕ 2006,83.

¹¹² Σπύρος Δ. Ψυχομάνης, Τραπεζικό Δίκαιο –Δίκαιο Τραπεζικών Συμβάσεων, έκδ. ε', εκδόσεις Σάκουλα 2001.

Ε. Απαγορεύεται και είναι άκυρος κάθε καταχρηστικός Γ.Ο.Σ. σε μία σύμβαση, χωρίς όμως αυτό να συνεπάγεται ολική ακυρότητα της σύμβασης¹¹³.

3.3 Καταχρηστικές Ρήτρες.

Καταχρηστικές είναι οι ρήτρες που έχουν σαν αποτέλεσμα τη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του πελάτη της τράπεζας. Επίσης, εκτός από τον ορισμό των γενικών ρητρών η νομολογία ορίζει και έναν κατάλογο καταχρηστικών ρητρών. Κατά την κρίση της ρήτρας για καταχρηστικότητα οφείλει κανείς να λάβει υπόψη και τις συνθήκες κατάρτισης αλλά και λοιπά στοιχεία της σύμβασης. Στην περίπτωση που μία ρήτρα εμπίπτει σε μία από τις 31 κατηγορίες καταχρηστικών ρητρών – οι οποίες απαριθμούνται στο άρθρο 2 §§6 και 7- τότε είναι εκαι του νόμου, κατά τεκμήριο αμάχητο, καταχρηστική και επομένως άκυρη και απαγορευτέα. Διαφορετικά ερευνάται η συνδρομή των προϋποθέσεων της γενικής ρήτρας. Βέβαια παρά τον περιορισμό αυτό της ακυρότητας, η ρήτρα μπορεί και να ελεγχθεί με βάση τις γενικές διατάξεις (ΑΚΑΙ 281, 178-179 και 371-373) και να κριθεί άκυρη¹¹⁴. Σύμφωνα με τη διάταξη της §5 του άρθρου 14 ν.2251/1994¹¹⁵, «αν σε συγκεκριμένη περίπτωση οι κοινές διατάξεις παρέχουν στον καταναλωτή μεγαλύτερη προστασία από την ειδική ρύθμιση του νόμου αυτού, εφαρμόζονται οι κοινές διατάξεις. Εξαιρούνται οι διατάξεις που αφορούν παραγραφές και αποκλειστικές προθεσμίες».

Σύμφωνα με το άρθρο 2 παρ. 7 του ν.2251/1994 ειδικές περιπτώσεις καταχρηστικών γενικών όρων είναι:

α) Οι όροι, που επιφυλάσσουν στην τράπεζα το δικαίωμα μονομερούς τροποποίησης ή λύσης της σύμβασης χωρίς ορισμένο, ειδικό και σπουδαίο λόγο αναφερόμενο στη σύμβαση,

¹¹³ Βλ. ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 2 από τον Γ. Δέλλιο στο Δίκαιο προστασίας καταναλωτή (Επιμ. Ε. Αλεξανδρίδου), Εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 69επ.

¹¹⁴ Πιο αναλυτικά, βλ. Γ. Καράκωστα, Γενικοί όροι των τραπεζικών συναλλαγών, 2001 – Γ. Δέλλιου, Καλή πίστη και γενικοί όροι συναλλαγών ΝοΒ 2003, σελ 218επ.

¹¹⁵ Βλ.σχετικά, Σπ. Ψυχομάνη, Τραπεζικό δίκαιο, Δίκαιο τραπεζικών συμβάσεων, Σάκκουλας, σελ.97-98.

- β) Οι όροι, που επιτρέπουν στην τράπεζα να καταγγέλει σύμβαση αόριστης διάρκειας χωρίς εύλογη προθεσμία,
- γ) Οι όροι, που χωρίς σπουδαίο λόγο αφήνουν το τίμημα αόριστο και δεν επιτρέπουν τον προσδιορισμό του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή,
- δ) Οι όροι, που εμποδίζουν τον πελάτη να υπαναχωρήσει από τη σύμβαση, όταν η αύξηση του τιμήματος, κατά τους όρους της σύμβασης, είναι υπερβολική γι' αυτόν,
- ε) Οι όροι, που συνεπάγονται παραίτηση του πελάτη, από την προβολή και κατά της τράπεζας των ενστάσεων, τις οποίες διαθέτει κατά του εκχωρητή-προμηθευτή του,
- στ) Οι όροι που επιτρέπουν στην τράπεζα να απαιτήσει από τον πελάτη υπέρμετρες ασφάλειες,
- ζ) Οι όροι που αντιστρέφουν το βάρος της απόδειξης σε βάρος του καταναλωτή ή περιορίζουν υπέρμετρα τα αποδεικτικά του μέσα,
- η) Οι όροι, που προβλέπουν την καταβολή αποζημίωσης στην τράπεζα χωρίς αυτή να υποχρεούται σε επίκληση και απόδειξη συγκεκριμένης ζημίας.

Άκυροι εν όλω ή εν μέρει είναι επίσης οι Γ.Ο.Σ όταν ελλείπει η τυπική ή ουσιαστική νομιμότητά τους. Τυπικά νόμιμοι είναι οι Γ.Ο.Σ όταν:

- Είναι διατυπωμένοι γραπτά, στην ελληνική γλώσσα,
- Είναι εκτοπωμένοι με ευανάγνωστους χαρακτήρες σε εμφανές σημείο της σύμβασης,
- Είναι διατυπωμένοι κατά τρόπο σαφή, συγκεκριμένο και εύληπτο, ώστε το νόημά τους να γίνεται πλήρως αντιληπτό από τον πιστολήπτη (αρχή της διαφάνειας),
- Δεν αντίκειται σε (ειδικούς) όρους, που τέθηκαν μετά από ατομική διαπραγμάτευση,
- Έχουν τεθεί υπόψη του πιστολήπτη κατά την κατάρτιση της σύμβασης, ώστε αυτός να έχει τη δυνατότητα γνώσης του περιεχομένου τους

Ενώ, ουσιαστικά νόμιμοι είναι οι Γ.Ο.Σ όταν:

- Δεν είναι καταχρηστικοί με βάση το γενικό κριτήριο του νόμου (άρθρο 2 παρ.6)
- Δεν εμπίπτουν στις ειδικές περιπτώσεις καταχρηστικών όρων, που απαριθμούνται στις διατάξεις της παρ.7 του άρθρου 2 του ν.2251/1994.
- Δεν πάσχουν από ακυρότητα ή ακυρωσία κατά τις γενικές διατάξεις του ΑΚΑΙ και ιδίως δεν είναι καταχρηστικοί με βάση της ΑΚΑΙ 281.

Επομένως, η υπαγωγή σε κάποια από τις παραπάνω κατηγορίες συνεπάγεται ολική ή μερική ακυρότητα των Γ.Ο.Σ. «Η ακυρότητα, ως μερική κατά κανόνα ακυρότητα της όλης πιστωτικής συμβάσεως, μπορεί να επιφέρει ολική ακυρότητα αυτής με εφαρμογή της ΑΚΑΙ 181. Αν πρόκειται για ακυρότητα καταχρηστικών, αποκλειστικά όρων, η ίδια η τράπεζα - προμηθευτής, με την έννοια του νόμου- δεν μπορεί να επικαλεσθεί εξ αυτού του λόγου την ακυρότητα ολόκληρης της σύμβασης. Το δικαίωμα αυτό στην περίπτωση αυτή αναγνωρίζεται μόνο στον πελάτη-καταναλωτή (άρθρο 2 παρ.8 ν.2251/1994)»¹¹⁶.

Στην Ελλάδα έχουν αναγνωριστεί ως άκυροι πολλοί γενικοί όροι τραπεζικών συμβάσεων με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις. Έχει, επίσης, εκδοθεί και η Υπουργική Απόφαση Ζ1 - 798/25.6.2008, η οποία προβλέπει με γενική ισχύ ουσιαστικού νόμου την ακυρότητα των τραπεζικών Γ.Ο.Σ, που έχουν ήδη κριθεί ως καταχρηστικοί και άκυροι από τις εκδοθείσες αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις, εφόσον αφορούν καταναλωτές. Η απόφαση αυτή αναφέρεται ειδικά σε άκυρους Γ.Ο.Σ:

- α) συμβάσεων στεγαστικών δανείων κυμαινόμενου επιτοκίου
- β) συμβάσεων χορήγησης πιστωτικών καρτών
- γ) συμβάσεων λογαριασμού καταθέσεων

¹¹⁶ Βλ.σχετικά Σπ. Ψυχομάνης, Τραπεζικό δίκαιο, Δίκαιο των τραπεζικών συμβάσεων, Σάκκουλας, 2011, σελ.378.

Στην περίπτωση που έχουμε Γ.Ο.Σ που ανάγεται σε κάποια περίπτωση που προβλέπεται στην απόφαση δεν χρειάζεται επίκληση και απόδειξη των στοιχείων της καταχρηστικότητας παρά μόνο η επίκληση της ευθείας παράβασης των διατάξεών του, ως παραβάσεως νόμου (ΑΚΑΙ 174).

3.4 Κώδικας Τραπεζικής Δεοντολογίας

Ο κώδικας τραπεζικής δεοντολογίας συντάχθηκε από την Ένωση Ελληνικών Τραπεζών και ισχύει από το Μάρτιο του 1997. Σκοπός του είναι η διατραπεζική συνεργασία. Στις αρμοδιότητες του ανήκει η καταγραφή των κανόνων δεοντολογίας, κανόνες τους οποίους αναλαμβάνει η τράπεζα έναντι άλλων την υποχρέωση να τηρεί εκούσια στις συναλλαγές τους. Οι κανόνες μπορεί να θεωρηθούν ότι συνιστούν συμβατική δέσμευση των τραπεζών έναντι άλλων, στην πραγματικότητα όμως δεν αποκτούν αυτόματα ούτε συμβατική αλλά ούτε νομική ισχύ. Επομένως, δε γεννούν δικαιώματα και υποχρεώσεις έναντι του ενός ή του άλλου μέρους. Μπορεί να υπάρξει εξαίρεση όταν σε ατομική σύμβαση πελάτη γίνεται ρητή αναφορά ή παραπομπή σε αυτούς, οπότε και ισχύουν ενδεχομένως ως Γ.Ο.Σ.¹¹⁷

¹¹⁷ Σπ. Ψυχομάνης, Εγχειρίδιο Τραπεζικού Δικαίου, Σάκκουλας, σελ.7.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

1.Υπουργικές Αποφάσεις

1.1 Υπουργική Απόφαση υπέρ Καταναλωτών Ζ1-798/25-06-2008^{118,119}

Το υπουργείο Ανάπτυξης σε μία προσπάθεια να ρυθμίσει μία σειρά ζητημάτων που αντιμετωπίζουν οι καταναλωτές και δανειολήπτες στις συναλλαγές τους με την τράπεζα ανακοίνωσε την απαγόρευση αναγραφής των Γενικών Όρων Συναλλαγών που έχουν κριθεί ως καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις επί αγωγών ενώσεων καταναλωτών, σε συμβάσεις που συνάπτουν τα Πιστωτικά Ιδρύματα με τους καταναλωτές.

Η υπουργική απόφαση που υπέγραψαν οι Υπουργοί λαμβάνει υπόψη επτά αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις σε τρεις κατηγορίες τραπεζικών προϊόντων (συμβάσεις στεγαστικών δανείων κυμαινόμενου επιτοκίου, συμβάσεις χορήγησης πιστωτικών καρτών, συμβάσεις λογαριασμού καταθέσεως) και σε 15 συνολικά καταχρηστικούς όρους συναλλαγών.

Συνεπώς, οι τράπεζες πρέπει να επαναπροσδιορίσουν την πολιτική τους και στην περίπτωση που παρατηρηθούν περιπτώσεις (είτε από καταγγελίες καταναλωτών, είτε από αυτεπάγγελτη έρευνα) μη συμμόρφωσης των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων με τη συγκεκριμένη υπουργική απόφαση, θα επιβάλλονται οι κυρώσεις που προβλέπονται στο νόμο.

¹¹⁸ Η παραπάνω Υπουργική απόφαση επικαλείται: α) τις ΑΠ 430/2005 ΕλλΔνη 2005,793, ΑΠ 1219/2001 ΔΕΕ 2001,1128, β) τις καταστάσεις αμετάκλητες ΕφΑθ 5253/2003 ΔΕΕ 2004, 797, ΕφΑθ 6291/2000 ΔΕΕ 2000, 1122, ΠπρΑθ 1119/2002 ΔΕΕ 2003, 422, ΠπρΑθ 1208/1998 ΔΕΕ 1998, 1101, γ) το μέρος για το οποίο έχει καταστεί αμετάκλητη η ΠπρΑθ 961/2007, ΧρΙΔ 2008, 890.

¹¹⁹ Η παραπάνω Υ.Α. έχει τροποποιηθεί δύο φορές : Πρώτον με την αρ. Ζ1-21/17.1.2011 απόφαση του Υπουργού Ανάπτυξης, με την οποία προστέθηκαν και νέες περιπτώσεις απαγορευμένων καταχρηστικών Γ.Ο.Σ στις παραπάνω κατηγορίες τραπεζικών συμβάσεων. Δεύτερον, με την αρ. Ζ1-74/4.2.2011 απόφαση του ίδιου Υπουργού, με την οποία προστέθηκε χωριστό κεφάλαιο για την απαγόρευση αναγραφής ορισμένων καταχρηστικών Γ.Ο.Σ σε ασφαλιστικές συμβάσεις και συγκεκριμένα σε συμβάσεις ασφάλισης νοσοκομειακής περίθαλψης.

Η έκδοση της συγκεκριμένης υπουργικής απόφασης με θέμα «Απαγόρευση αναγραφής Γενικών Όρων Συναλλαγών που έχουν κριθεί καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις» έχει ως εξής :

A. Σε συμβάσεις στεγαστικών δανείων κωμινόμενου επιτοκίου:

1. όρος που προβλέπει την είσπραξη από το Πιστωτικό Ίδρυμα εξόδων «χρηματοδότησης», «προέγκρισης δανείου», ή «εξέτασης αιτήματος δανείου», κλιμακούμενων ανάλογα με το ποσόν του δανείου.
2. όρος που προβλέπει την επιβολή ποσού «προμήθειας» ή «εξόδων φακέλου».
3. όρος που προβλέπει ότι σε περίπτωση καθυστέρησης πληρωμής εκαι μέρους του καταναλωτή οποιασδήποτε δόσης, ή μέρους αυτής, ή των τόκων, ή των εξόδων το Πιστωτικό Ίδρυμα δύναται να καταγγείλει την σύμβαση δανείου και να ζητήσει το σύνολο του ανεξόφλητου ποσού μαζί με τους αναλογούντες τόκους υπερημερίας.
4. όρος που προβλέπει ως πρόσθετη ασφάλεια την εκχώρηση και μεταβίβαση στο Πιστωτικό Ίδρυμα των μισθωμάτων επί εκμισθωμένου από τον καταναλωτή ακινήτου, εφόσον το Πιστωτικό Ίδρυμα απαιτεί επιπλέον από τον καταναλωτή να εγγράψει υπέρ αυτού προσημείωση υποθήκης για ποσό που υπερκαλύπτει το ύψος του δανείου, να διατηρεί το ακίνητο ασφαλισμένο με δικαιούχο του ασφαρίσματος το ίδιο το Πιστωτικό ίδρυμα και να συνυπογράψει τη σύμβαση δανείου ως εγγυητής τρίτο πρόσωπο.
5. όρος που προβλέπει την παραίτηση του εγγυητή από τα ευεργετήματα και τις ενστάσεις που του αναγνωρίζουν τα άρθρα 862 - 868 Α.Κ., όπως εκάστοτε ισχύουν.
6. όρος που προβλέπει υπολογισμό των τόκων με βάση έτος 360 ημερών αντί του ημερολογιακού έτους.
7. όρος που προβλέπει ότι σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης μερικώς ή ολικώς του κεφαλαίου του δανείου, η οποία πραγματοποιείται μετά τον πρώτο χρόνο

σύναψης της σύμβασης και εφόσον δεν υπάρχει καθυστέρηση οφειλής, ο καταναλωτής θα καταβάλει ως αποζημίωση στο Πιστωτικό Ίδρυμα ποσό ίσο με ποσοστό επί του κεφαλαίου που καταβάλλεται πρόωρα, ή τόκους ορισμένων μηνών επί του κεφαλαίου αυτού. Επίσης, κάθε όρος που εξαρτά την άσκηση του προαναφερόμενου δικαιώματος πρόωρης εξόφλησης από οποιοδήποτε αντάλλαγμα.

B. Σε συμβάσεις χορήγησης πιστωτικών καρτών:

1. όρος που προβλέπει στις περιπτώσεις ανάληψης μετρητών την καταβολή προμήθειας στο Πιστωτικό Ίδρυμα.
2. όρος που προβλέπει ότι ο συμβατικός τόκος με τον οποίο θα χρεώνεται ο λογαριασμός του κατόχου πιστωτικής κάρτας στις περιπτώσεις τμηματικών εξοφλήσεων (καταβολών σε δόσεις) μπορεί να μεταβάλλεται από το Πιστωτικό ίδρυμα, χωρίς να καθορίζονται κριτήρια ειδικά εκαι των προτέρων, ορισμένα και εύλογα για τον καταναλωτή.
3. όρος που προβλέπει την αποκλειστική αρμοδιότητα δικαστηρίων συγκεκριμένης πόλης για την επίλυση διαφορών που θα προκύπτουν από την σύμβαση μεταξύ Πιστωτικού Ιδρύματος και καταναλωτή.
4. όρος που προβλέπει ότι αν, εντός συγκεκριμένης ταχθείσας από το Πιστωτικό Ίδρυμα προθεσμίας από την λήψη του Μηνιαίου Λογαριασμού (ή και άλλης ειδοποίησης οποτεδήποτε, για την πληρωμή οφειλής σχετικής με την κάρτα) ο κάτοχος ή ο συνοφειλέτης δεν αμφισβητήσει το σύνολο του ποσού και δεν προτείνει τις βάσιμες αντιρρήσεις του, λογίζεται ότι αποδέχθηκε όλες τις εγγραφές που έγιναν καθώς και το χρεωστικό του υπόλοιπο και δεν έχει πλέον το δικαίωμα να το αμφισβητήσει.
5. όρος που προβλέπει ότι το Πιστωτικό Ίδρυμα δύναται να καταγγείλει οποτεδήποτε, χωρίς προειδοποίηση ή αιτιολόγηση τη σύμβαση πίστωσης με τον κάτοχο (ή και να απαγορεύσει οποιαδήποτε χρήση της κάρτας) καθώς και να τροποποιεί μονομερώς οποιοδήποτε όρο της σύμβασης.

6. όρος που προβλέπει την επιβάρυνση του καταναλωτή με ποσό προμήθειας ή εξόδων για την χορήγηση από το Πιστωτικό Ίδρυμα βεβαίωσης οφειλών.

7. όρος που προβλέπει την αναπροσαρμογή του ύψους της ετήσιας συνδρομής πιστωτικής κάρτας, χωρίς προηγούμενη ενημέρωση του κατόχου της.

Γ. Σε συμβάσεις λογαριασμού καταθέσεως:

1. όρος που προβλέπει ότι το Πιστωτικό Ίδρυμα επιβάλλει κατά την κρίση του οποτεδήποτε έξοδα κίνησης σε κάθε λογαριασμό κατάθεσης για την περίπτωση που δεν παρουσιάζει υπόλοιπο ανώτερο από το κατώτατο όριο που θα καθορίζει κάθε φορά το ίδιο για το αντίστοιχο είδος λογαριασμού.

1.2 Υπουργική Απόφαση Ζ1-74/04-02-2011 υπέρ καταναλωτών σε συμβάσεις ασφάλισης «Για την απαγόρευση αναγραφής Γενικών Όρων Συναλλαγών που έχουν κριθεί καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις»

Με την απόφαση αυτή απαγορεύτηκε η διατύπωση και χρήση των Γενικών Όρων Συναλλαγών που έχουν κριθεί ως καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις επί συλλογικών αγωγών ενώσεων καταναλωτών, σε συμβάσεις που συνάπτουν Ασφαλιστικές Εταιρίες με τους καταναλωτές, ως ακολούθως:

α) όρος σε συμβάσεις ασφαλίσεως νοσοκομειακής περίθαλψης που επιτρέπει στην ασφαλιστική εταιρεία να προβαίνει, κατά τη διάρκεια της σύμβασης ασφαλίσεως ή σε οποιαδήποτε ημερομηνία ανανέωσης της ασφαλιστικής αυτής κάλυψης, σε αύξηση των ασφαλιστρών χωρίς να καθορίζονται κριτήρια ειδικά εκαι των προτέρων, ορισμένα και εύλογα για τον καταναλωτή με βάση τα οποία θα γίνεται η αύξηση αυτή».

2. Αποφάσεις Αρείου Πάγου

2.1 Απόφαση 1219/2001 ΑΠ

Η απόφαση αυτή, που εκδόθηκε κατόπιν αναιρέσεων τόσο από την τράπεζα όσο και από την ΕΚΠΟΙΖΩ κατά της προαναφερθείσας ΕφΑθ 6291/2000, είναι η χαρακτηριστικότερη περίπτωση δικαστικά κατ' ουσίαν ελέγχου του περιεχομένου Γ.Ο.Σ τραπεζικών συμβάσεων και η συλλογιστική της ξεφεύγει από τα πλαίσια της υπό κρίση περίπτωσης¹²⁰ και επεκτείνεται σε γενικότερα ζητήματα καταχρηστικότητας ρητρών. Εξάλλου, η εν λόγω απόφαση παράγει μια ιδιότυπη δεσμευτικότητα έναντι πάντων βάσει αυτής: Η παρ. 6 του άρθρου 2 ω. 2251/1994 αποτελεί εξειδίκευση του βασικού κανόνα της ΑΚΑΙ 281. Η ενδεικτική απαρίθμηση του άρθρου 2 παρ. 7 ω. 2251/94 περιέχει «per se» καταχρηστικές ρήτρες.

Ως καταχρηστικοί κρίνονται οι εξής όροι:

- 1) Ο Γ.Ο.Σ που προβλέπει τη δυνατότητα τράπεζας να επιβάλλει έξοδα κίνησης σε λογαριασμούς που παρουσιάζουν υπόλοιπο κατώτερο ενός ορισμένου ορίου.
- 2) Δεν βρίσκει εφαρμογή εξαίρεση της Οδηγίας 93/13/ΕΟΚ, καθώς η οδηγία έχει χαρακτήρα διασφάλισης *minimum* προστασίας και τα κράτη - μέλη μπορούν να εξασφαλίζουν με αυστηρότερες διατάξεις μεγαλύτερη προστασία του καταναλωτή.
- 3) Ο Γ.Ο.Σ που προβλέπει την προμήθεια ανάληψης μετρητών μέσω πιστωτικής κάρτας είναι άκυρος λόγω αντιθέσεώς του προς το άρθρο 1 της ΠΔ/ΤΕ 1969/1991 κατ' εφαρμογή προδήλως του άρθρου 178 ΑΚΑΙ όσο και λόγω αντιθέσεως στο άρθρο 2 παρ. 6 Ν. 2251/1994.
- 4) Είναι καταχρηστικοί γενικοί όροι χορήγησης πιστωτικής κάρτας που μετακυλίνουν στον κάτοχο την ευθύνη για τη ζημία που υπέστη η τράπεζα από

¹²⁰ Βλ. για ανάλυση άρθρο Αθ. Χ. Λελεντζή, «Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων των συναλλαγών (άρθρο 2§§6 και 7 ν.2251/1994) κατά την πρόσφατη νομολογία του Αρείου Πάγου», Νομικό Βήμα, σελ. 289.

παράνομη χρήση της κάρτας εξαιτίας κλοπής ή απώλειας καθόσον δεν εξαρτούν την ευθύνη αυτή από υπαιτιότητα.

5) Συμφωνία στις τραπεζικές συναλλαγές για επιτόκιο που υπερβαίνει τα ανώτατα όρια έξω τραπεζικών επιτοκίων απαγορεύεται από την ΑΚΑΙ 281.

6) Γ.Ο.Σ που επιτρέπει στην τράπεζα να καθορίζει τον εκάστοτε συμβατικό τόκο χωρίς να καθορίζονται κριτήρια ειδικά εκαι των προτέρων και εύλογα για τον καταναλωτή – πελάτη είναι καταχρηστικός.

7) Καταχρηστικοί οι Γ.Ο.Σ που ορίζουν για τις διαφορές που ανακύπτουν ως αποκλειστικά αρμόδια τα δικαστήρια της έδρας της τράπεζας, ή δημιουργούν με την πάροδο ορισμένης προθεσμίας από τη λήψη του λογαριασμού πλάσμα οφειλής και αποκλείουν στον πελάτη τη δυνατότητα ανταποδείξεως, ή δημιουργούν πλάσμα περιέλευσης του λογαριασμού στον πελάτη με την πάροδο ορισμένης προθεσμίας, ή προβλέπουν τη δυνατότητα αναπροσαρμογής της ετήσιας συνδρομής χωρίς ενημέρωση του κατόχου της πιστωτικής κάρτας.

8) Ανεπαρκής η αιτιολογία του Εφετείου το οποίο έκρινε νόμιμο όρο που ορίζει ότι ο κάτοχος της κάρτας δεν έχει το δικαίωμα να προβάλλει κατά της τράπεζας ενστάσεις που τυχόν έχει έναντι των επιχειρήσεων.

9) Είναι καταχρηστικός ο Γ.Ο.Σ σύμφωνα με τον οποίο η καθυστέρηση μιας και μόνο δόσης από τις πολλές που συμφωνήθηκαν συνεπάγεται το ληξιπρόθεσμο ολόκληρου του υπολειπόμενου ποσού δανείου.

Από την άλλη πλευρά έκρινε ως μη καταχρηστικούς τους όρους:

1) Δεν είναι καταχρηστικός ο Γ.Ο.Σ που προβλέπει το ληξιπρόθεσμο με την καθυστέρηση τεσσάρων δόσεων.

2) Ο Γ.Ο.Σ που προβλέπει την επιβολή εφ' άπαξ ποσοστού επιβάρυνσης επί του ποσού υπερανάληψης υπόκειται σε έλεγχο καταχρηστικότητας, δεν είναι καταχρηστικός όμως ο Γ.Ο.Σ με προβλεπόμενη τέτοια επιβάρυνση 5%.

3) Δεν είναι καταχρηστικός ο Γ.Ο.Σ που προβλέπει πρόσθετη επιβάρυνση 1,5% για συναλλαγές στο εξωτερικό.

Ακόμη δέχθηκε ότι η χρηματική ικανοποίηση που επιδικάζεται επί συλλογικής αγωγής επέχει χαρακτήρα αστικής κύρωσης (punitive damages). Και ότι ο

σκοπός προστασίας του καταναλωτικού κοινού επιβάλλει επί συλλογικής αγωγής (αντίθετα απ' ό,τι ισχύει επί ατομικής αγωγής) το περιεχόμενο του Γ.Ο.Σ να ερμηνεύεται σε βάρος του πελάτη προκειμένου ο σχετικός όρος να κριθεί άκυρος και έτσι η παρεχόμενη προστασία να είναι μεγαλύτερη.

Σε κάποια σημεία της απόφασης διαφαίνεται η τάση του δικαστηρίου να προκρίνει την λεγόμενη «**αρχή της διαφάνειας**» (transparenzgebot), η οποία έχει διαμορφωθεί από τη νομολογία του Ανωτάτου Ακυρωτικού στη Γερμανία (BGH), σύμφωνα με την οποία εκείνος που χρησιμοποιεί Γ.Ο.Σ υποχρεούται, κατά την καλή πίστη και τα χρηστά ήθη να χρησιμοποιεί μόνο τέτοιους όρους, στους οποίους τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις του αντισυμβαλλομένου αναφέρονται κατά το δυνατόν ξεκάθαρα και με σαφήνεια. Κριτήριο για το κατά πόσο ένας όρος είναι επαρκώς σαφής αποτελεί η δυνατότητα κατανόησής του από τον μέσο πελάτη. Η αρχή αυτή διατυπώθηκε κατεξοχήν σε σχέση με τις παρεπόμενες ρήτρες που αφορούν τα πρόσθετα ποσά που συνυπολογίζονται για τη διαμόρφωση της συνολικής αντιπαροχής του πελάτη (τόκοι, προμήθειες, έξοδα).

Τέλος, κάποια σημεία της απόφασης δεν είναι επαρκώς αιτιολογημένα και η επιχειρηματολογία είναι μη πειστική:

A. Στην απόφαση κρίνεται ως καταχρηστικός όρος με τον οποίο επιβάλλεται ορισμένο χρηματικό ποσό κατά μήνα ως έξοδα κίνησης / τήρησης σε λογαριασμούς οι οποίοι παρουσιάζουν υπόλοιπο κατώτερο από ορισμένο χρηματικό ποσό που καθορίζει κατά την κρίση της η τράπεζα (εν προκειμένω το όριο ήταν 5 εκ. δρχ.).

Στο σκεπτικό χαρακτηρισμού του ως άνω όρου ως καταχρηστικού περιλαμβάνεται και η ακόλουθη φράση: «επιβάλλεται ως εκαι του σκοπού (των πιστωτικών ιδρυμάτων) να είναι δυνατή η ελεύθερη πρόσβαση σε αυτά όλων των καταναλωτών που επιθυμούν να συναλλαγούν με συγκεκριμένη τράπεζα και να μην αποκλείεται κάθε φορά έστω και εμμέσως ορισμένη κατηγορία πελατών (στη συγκεκριμένη περίπτωση καταθετών που ο λογαριασμός τους παρουσιάζει υπόλοιπο κάτω των 5 εκ. δρχ.)...».

Στο ως άνω σημείο τίγεται το γενικότερο ζήτημα της καταχρηστικής άρνησης συνάψεως της συμβάσεως που δεν σχετίζεται ειδικά με την προβληματική της καταχρηστικότητας των Γ.Ο.Σ αλλά με την κατάχρηση της συμβατικής ελευθερίας.

Στοιχείο τη συμβατικής ελευθερίας (ΑΚΑΙ 361) αποτελεί τόσο η ελευθερία διαπλάσεως του περιεχομένου της σύμβασης όσο και η ελευθερία συνάψεως (θετική) ή άρνησης συνάψεως (αποθετική ελευθερία συνάψεως). Συνεπώς η άρνηση σύναψης της σύμβασης είναι καταρχήν επιτρεπτή. Η άρνηση σύναψης της σύμβασης δεν θα πρέπει να επιτρέπεται, μόνο όταν αυτή γίνεται καταχρηστικά.

Η άρνηση συνάψεως της σύμβασης μπορεί να είναι καταχρηστική σε περιπτώσεις, όπως αναφέρει ο Παπανικολάου «μονοπωλιακής ... προσφοράς αγαθών και υπηρεσιών στο καταναλωτικό κοινό, όπου θα πρέπει να διασφαλισθεί κυρίως η δυνατότητα συμμετοχής του ενδιαφερόμενου στην απόλαυση κάποιων βασικών, κυρίως, αγαθών ή υπηρεσιών».

Στην περίπτωση της CITIBANK δεν φαίνεται να συντρέχουν οι ανωτέρω λόγοι, καθώς η CITIBANK δεν παρέχει μονοπωλιακά τραπεζικές υπηρεσίες στο καταναλωτικό κοινό. Αν κάποιος στερηθεί τις υπηρεσίες αυτές από την συγκεκριμένη τράπεζα, έχει τη δυνατότητα να επιλέξει οποιαδήποτε άλλη από τις τράπεζες που λειτουργούν στην Ελλάδα για τις συναλλαγές του. Συνεπώς η άρνηση σύναψης σύμβασης από πλευράς της CITIBANK με πελάτες που θέλουν να διατηρούν λογαριασμούς με υπόλοιπα κάτω των 5 εκατ. δρχ. δεν μπορεί να θεωρηθεί καταχρηστική.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα, κατά πόσον θα πρέπει να θεωρηθεί καταχρηστική η (κατά τα άλλα επιτρεπτή) άρνηση συνάψεως της σύμβασης, όταν αυτή περιέχεται σε Γ.Ο.Σ. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι εν προκειμένω το πρόβλημα δεν είναι καθεαυτή η άρνηση παροχής υπηρεσιών σε καταθέτες που ο λογαριασμός τους παρουσιάζει υπόλοιπο κάτω των 5 εκατ. δρχ., αλλά το γεγονός ότι η άρνηση αυτή δεν διατυπώνεται εξ αρχής σε όποιον προσέρχεται στην τράπεζα για να καταθέσει τα χρήματά του, παρά επιχειρείται στη συνέχεια (και ενώ η κατάθεσή του έχει καταρχήν γίνει δεκτή), μέσω των

Γ.Ο.Σ, να εξαναγκασθεί αυτός εμμέσως να αυξήσει το ποσό της κατάθεσης, προκειμένου να αποφύγει τα επιβαλλόμενα με τους Γ.Ο.Σ έξοδα. Ωστόσο, στην σχολιαζόμενη απόφαση δεν διευκρινίζεται το σημείο αυτό επαρκώς.

Β. Σε σχέση με τη ρήτρα η οποία μετακυλίζει τον κίνδυνο παράνομης χρήσης πιστωτικής κάρτας από τρίτο μη εξουσιοδοτημένο πρόσωπο (π.χ. επί απώλειας, κλοπής) στον κάτοχο της κάρτας, εφόσον αυτός δεν ειδοποίησε αμέσως την τράπεζα για την κλοπή ή απώλεια, και πάντως βαρύνεται με υπαιτιότητα για την μη άμεση ειδοποίηση, και η οποία κρίθηκε νόμιμη από το δικαστήριο, κρίνουμε χρήσιμο να αναφέρουμε τα εξής: Σύμφωνα με την ΥΑΕθνΟικΑνΔικαι Ζ1-178 (ΦΕΚΑΙ Β' 255/9.3.2001) (σκοπός της οποίας είναι η εναρμόνιση προς τις διατάξεις της Σύστασης 97/489/ΕΚΑΙ της Επιτροπής της 30ής Ιουλίου 1997 «Σχετικά με τις συναλλαγές που γίνονται με μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής και ιδίως όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ του εκδότη και του κατόχου» και η προσαρμογή της Κοινής Υπουργικής Απόφασης Φ1-983/1991 για την καταναλωτική πίστη (ΦΕΚΑΙ Β' 172), όπως ισχύει, προς τις διατάξεις της Οδηγίας 98/7/ΕΚΑΙ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 16ης Φεβρουαρίου 1998 «Σχετικά με την τροποποίηση της Οδηγίας 87/102/ΕΟΚΑΙ για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που διέπουν την καταναλωτική πίστη»), ο κάτοχος πιστωτικής κάρτας πρέπει:

α) να χρησιμοποιεί την κάρτα σύμφωνα με τους όρους που διέπουν την έκδοση και χρήση της και να λαμβάνει όλα τα προσήκοντα μέτρα για την ασφαλή φύλαξη της κάρτας και των μέσων (προσωπικού αριθμού αναγνώρισης ταυτότητας ή άλλου κωδικού αριθμού) που επιτρέπουν τη χρησιμοποίησή της.
β) να ειδοποιεί χωρίς καθυστέρηση τον εκδότη (ή τον φορέα που αυτός έχει ορίσει) μόλις αντιληφθεί:

- την απώλεια ή κλοπή της κάρτας ή των μέσων που επιτρέπουν τη χρησιμοποίησή της,
- τον καταλογισμό στον λογαριασμό του οποιασδήποτε συναλλαγής που έγινε παρά τη βούλησή του,

- τυχόν σφάλμα ή άλλη ανωμαλία στην τήρηση του λογαριασμού του από τον εκδότη,

γ) να μην καταγράφει τον προσωπικό του αριθμό αναγνώρισης ταυτότητας ή άλλο κωδικό αριθμό υπό ευχερώς αναγνωρίσιμη μορφή, ιδιαίτερα επί της κάρτας ή άλλου αντικειμένου που φυλάσσει ή μεταφέρει μαζί με την κάρτα.

Μέχρι τη γνωστοποίηση στον εκδότη, ο κάτοχος ευθύνεται για τις ζημιές που έχει υποστεί συνέπεια της απώλειας ή κλοπής της κάρτας μέχρι ενός ορίου που δεν μπορεί να υπερβαίνει τα 150 ευρώ, εκτός εάν από βαριά αμέλεια δεν έχει τηρήσει τις ως άνω διατάξεις της απόφασης ή έχει ενεργήσει με δόλο, οπότε δεν εφαρμόζεται το ανωτέρω όριο. Από το χρόνο της γνωστοποίησης στον εκδότη (ή στο φορέα που έχει ορίσει ο τελευταίος) κατά τα προβλεπόμενα στην απόφαση, ο κάτοχος δεν φέρει πλέον ευθύνη για τις ζημιές από την απώλεια ή την κλοπή της κάρτας εκτός να έχει ενεργήσει με δόλο. Κατά παρέκκλιση από τις διατάξεις αυτές, ο κάτοχος δεν ευθύνεται για τις συναλλαγές για τις οποίες η αναγνώριση ταυτότητας περιορίζεται στη χρησιμοποίηση εμπιστευτικού κωδικού αριθμού ή άλλης παρόμοιας απόδειξης ταυτότητας, χωρίς να απαιτείται επίδειξη ή ηλεκτρονική αναγνώριση της κάρτας.

2.2 ΑΠ 589/2001 - Ευθύνη Τραπεζών για συναλλαγές από απόσταση μέσω πιστωτικής κάρτας χωρίς δελτίο παραγγελίας, χρεωστικά δελτία ή αποδείξεις που φέρουν την υπογραφή του νομίμου κατόχου της κάρτας.

Με την υπ' αρ. 589/2001 απόφαση του Αρείου Πάγου μετά από συλλογική αγωγή που ασκήθηκε από την ΕΚΠΟΙΖΩ, έγινε δεκτή η ευθύνη του τραπεζικού ιδρύματος κατά την παροχή υπηρεσιών (πιστωτικές κάρτες) και κατά τη διατύπωση καταχρηστικών Γ.Ο.Σ. Κρίθηκε άκυρος Γ.Ο.Σ, που επιρρίπτει το βάρος απόδειξης σύναψης συναλλαγής από απόσταση στον κάτοχο πιστωτικής κάρτας. Επιπλέον, η χρέωση από την Τράπεζα στο λογαριασμό του κατόχου ποσών σχετικών με τις συναλλαγές από απόσταση για τις οποίες δεν είχε υπογραφεί το σχετικό χρεωστικό δελτίο ή δεν υπάρχει άλλο ανάλογο μέσο απόδειξης, συνιστά υπαίτια παροχή ελαττωματικών υπηρεσιών και

συνακόλουθα η ένωση καταναλωτών δικαιούται, να ασκήσει αγωγή κατά της Τράπεζας με βάση το άρθρο 8.

Η απόφαση είναι καθοριστική για την ευθύνη εκαι του νόμου της Τράπεζας ως προμηθευτή υπηρεσιών και ειδικότερα για το ότι η συμπεριφορά της Τράπεζας πρέπει, να ανταποκρίνεται στην ευλόγως προσδωκόμενη ασφάλεια, δηλαδή στις συναλλακτικές υποχρεώσεις πρόνοιας και ασφάλειας που επιβάλλουν οι κανόνες λειτουργίας της. Τέλος, η χρέωση πιστωτικών καρτών, χωρίς έλεγχο ή ύπαρξη χρεωστικών δελτίων, διασαλεύει την ασφάλεια των συναλλαγών, προκαλεί αναστάτωση σε ευρύ κοινό και ως εκαι τούτου δικαιολογείται η καταδίκη σε χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης.

2.3 ΑΠ 2123/2009 – Καταχρηστικότητα τριών όρων καθημερινών τραπεζικών συναλλαγών

Με την με αριθμό 2123/2009 απόφαση του Αρείου Πάγου που αφορά υπόθεση συλλογικής αγωγής της ΕΚΠΟΙΖΩ κατά της Τράπεζας Πειραιώς κρίνονται, και αμετάκλητα πλέον, καταχρηστικοί τρεις καιρίοι όροι τραπεζικών συναλλαγών που επιβαρύνουν αδικαιολόγητα βασικές, καθημερινές και θεμελιώδεις συναλλαγές των καταναλωτών με τις τράπεζες. Ειδικότερα:

Καταχρηστικός κρίνεται ο όρος που επιβάλλει στον καταναλωτή επιβάρυνση 1,40 ευρώ να καταβάλλει στην τράπεζα όταν καταθέτει χρήματα στον καταθετικό λογαριασμό ενός τρίτου (λ.χ. για το ενοίκιο, σε φιλικό του ή συγγενικό του πρόσωπο, για οποιαδήποτε αιτία). Πρόκειται για χρέωση που προβλέπει η συντριπτική πλειοψηφία των τραπεζών και ανέρχεται συνήθως από 1,20 έως 1,50 ευρώ.

Καταχρηστικός κρίνεται ο όρος που προβλέπει ότι στην περίπτωση που οι κινήσεις ενός λογαριασμού ταμειωτηρίου ή τρεχούμενου είναι περισσότερες από τέσσερις το μήνα ο κάτοχος του λογαριασμού να επιβαρύνεται με 0,80 ευρώ για κάθε κίνηση.

Καταχρηστικός, τέλος, κρίνεται και ο όρος που προβλέπει για την περίπτωση του στεγαστικού δανείου που χρησιμοποιείται για κατασκευή ή ανέγερση κατοικίας, ότι το δάνειο κατατίθεται σε δεσμευμένο λογαριασμό και, ενώ ο δανειολήπτης το αναλαμβάνει τμηματικά, ανάλογα με την πρόοδο των εργασιών, επιβαρύνεται με τους τόκους του δανείου από την ημέρα που κατατίθεται το ποσόν στον δεσμευμένο λογαριασμό. Το αποτέλεσμα είναι ο δανειολήπτης να πληρώνει αδικαιολόγητα τόκους για κεφάλαια του δανείου τα οποία στην πραγματικότητα δεν είχαν περιέλθει σε αυτόν.

Η απόφαση αναπέμπει στο Εφετείο το αίτημα της ΕΚΠΟΙΖΩ για την αναγνώριση δικαιώματος χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης ποσού 100.000,00€.

2.4 ΑΠ 652/2010 - Πέντε καταχρηστικοί όροι στις συμβάσεις καταναλωτών με τις τράπεζες

Παράνομους και καταχρηστικούς έκρινε ο Άρειος Πάγος πέντε όρους τραπεζικών συναλλαγών, που αφορούν την επιβολή εξόδων σε καταναλωτές και τον περιορισμό ευθύνης της τράπεζας σε περίπτωση χρήσης κλεμμένου βιβλιαρίου, ενώ έκρινε νόμιμους άλλους τρεις.

Συγκεκριμένα, ο Άρειος Πάγος, έκανε δεκτή την εισήγηση του αρεοπαγίτη Ν. Λεοντή και έκρινε νόμιμους τους εξής όρους:

- 1) την επιβάρυνση του καταναλωτή που χρησιμοποιεί την πιστωτική κάρτα ως μέσο πίστωσης με τόκους αναδρομικά από την ημέρα διεξαγωγής της συναλλαγής και όχι με την πάροδο της προθεσμίας πληρωμής που αναγράφεται στο μηνιαίο λογαριασμό που του αποστέλλεται (γεγονός που συνεπάγεται την επιβάρυνση του καταναλωτή με τόκους κατά μέσο όρο 35 ημερών).
- 2) την καταστρατήγηση της διαφάνειας του κυμαινόμενου επιτοκίου στις πιστωτικές κάρτες με τη δυνατότητα της τράπεζας για μεγαλύτερη

αναπροσαρμογή από αυτή που προκύπτει από την αύξηση των επιτοκίων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας.

3) την μονομερή από την τράπεζα διαμόρφωση του επιτοκίου καταθέσεων, δίχως αναφορά σε εύλογα κριτήρια.

Αντίθετα, έκρινε παράνομους και καταχρηστικούς τους εξής όρους συναλλαγών:

1) την επιβολή εξόδων για τις αναλήψεις μετρητών από την ίδια τράπεζα μέσω πιστωτικής κάρτας που κλιμακώνονται ανάλογα με το ποσό της ανάληψης.

2) την επιβολή εξόδων αδράνειας (0,60 ή 1,00 ευρώ ανά μήνα) σε καταθετικούς λογαριασμούς που παραμένουν ακίνητοι για διάστημα μεγαλύτερο των 18 μηνών.

3) την επιβολή επιβάρυνσης στον δανειολήπτη 50 ευρώ για τη χορήγηση από την Τράπεζα βεβαίωσης οφειλών.

4) τον περιορισμό της ευθύνης της τράπεζας σε περίπτωση που γίνει παράνομη χρήση του απολεσθέντος ή κλαπέντος βιβλιαρίου καταθέσεως.

5) την επιβολή εξόδων τήρησης και παρακολούθησης στους λογαριασμούς καταθέσεων.

2.5 ΑΠ 296/2001 - Καταχρηστικότητα όρων σε συμβάσεις κινητής τηλεφωνίας.

Με την υπ' αριθ. 296/2001 απόφαση του Δ' Τμήματος του Αρείου Πάγου που εκδίκασε σε τρίτο βαθμό τη συλλογική αγωγή της Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ. κατά της εταιρίας STET HELLAS το Δικαστήριο έκρινε καταχρηστικούς τους γενικούς όρους που στερούν τη δυνατότητα από το συνδρομητή να καταγγείλει τη σύμβαση κινητής τηλεφωνίας, όποτε το επιθυμεί, χωρίς δυσμενείς γι' αυτόν συνέπειες, καθώς και τους γενικούς όρους που επιτρέπουν τη μονομερή αναπροσαρμογή του τιμοκαταλόγου και την επιβολή πρόσθετης εγγύησης.

Το Δικαστήριο έκρινε αναλυτικότερα ως καταχρηστικούς:

- 1) Τον γενικό όρο που προβλέπει το δικαίωμα της εταιρίας για αναπροσαρμογή του τιμοκαταλόγου. Ο όρος αυτός κρίθηκε καταχρηστικός γιατί δεν προβλέπονται στη σύμβαση κριτήρια με βάση τα οποία θα προσδιορίζεται και θα ελέγχεται ενδεχόμενη αύξηση του τιμοκαταλόγου.
- 2) Τους όρους που περιορίζουν το δικαίωμα καταγγελίας της σύμβασης για τον συνδρομητή, προβλέποντας ελάχιστη διάρκεια για τη σύμβαση ή σε περίπτωση πρόωρης καταγγελίας την υποχρέωση καταβολής των υπολειπομένων παγίων ή την καθυστέρηση επέλευσης των αποτελεσμάτων της καταγγελίας.
- 3) Τον γενικό όρο που ορίζει ότι κατά τη διάρκεια της σύμβασης η εταιρία δικαιούται να επιβάλει περαιτέρω εγγύηση. Ο όρος αυτός κρίθηκε καταχρηστικός γιατί, χωρίς να αναφέρονται οι σπουδαιίοι λόγοι και εύλογα κριτήρια με βάση τα οποία να προσδιορίζεται τυχόν περαιτέρω εγγύηση, ενέχει τον κίνδυνο αυθαιρεσίας και επιβολής υπέρμετρων εγγυήσεων.

2.6 Απόφαση ΑΠ 430/2005 για την « Αποζημίωση πρόωρης εξόφλησης» σε στεγαστικά δάνεια με κυμαινόμενο επιτόκιο.

Άκυρος κρίθηκε ο όρος ότι ο οφειλέτης στεγαστικού δανείου με κυμαινόμενο επιτόκιο «σε περιπτώσεις πρόωρης εξόφλησης θα πρέπει να καταβάλει αποζημίωση 2,5% του κεφαλαίου που προπληρώνει». Βαρυσήμαντο το σχετικό αιτιολογικό της ΑΠ 430/2005: «Αδιαφανείς ρήτρες...δημιουργούν τον

κίνδυνο, ο καταναλωτής είτε να απόσχει από... άσκηση δικαιωμάτων του είτε να υποκύψει σε...αξιώσεις, που κατά φαινόμενο (μόνο) έχει ο προμηθευτής (και γι αυτό) οδηγούν, ακριβώς λόγω της αδιαφάνειάς τους, στη διατάραξη της συμβατικής ισορροπίας κατά το άρθρο 2§6 Ν.2251/1994...(Σ)ύμφωνα δε με τη διάταξη του άρθρου 2§7 εδ. 1α' του Ν.2251/1994, το τίμημα πρέπει να είναι για τον καταναλωτή σαφώς περιγεγραμμένο και προσδιορισμένο...Η διαφάνεια επιβάλλει, μεταξύ άλλων, να προκύπτει και η αιτία της επιβάρυνσης του δανειολήπτη... Στην αιτία της επιβάρυνσης ανήκει κατά κύριο λόγο και η αποσαφήνιση, αν το ποσό αφορά αποκατάσταση ζημίας ή α αφορά αντίτιμο...για παροχή της Τράπεζας. Στον κρινόμενο Γ.Ο.Σ η αιτία της επιβάρυνσης και ο λόγ.Ο.Σ αυτής δεν είναι διαφανείς...(Το δάνειο) με κυμαινόμενο επιτόκιο έχει την ίδια απόδοση, είτε το διατηρήσει ο δανειολήπτης και δεν το εξοφλήσει πρόωρα είτε το αναλάβει άλλος δανειολήπτης...(Ως εκαι τούτου) ειδικά στο κυμαινόμενο επιτόκιο η επιβάρυνση δικαιολογείται μόνο αν επικαλεσθεί η Τράπεζα αδυναμία της να επανατοποθετήσει το επιστρεφόμενο κεφάλαιο στην αγορά... (Επιπλέον) στο δάνειο κυμαινόμενων επιτοκίων (ο καταναλωτής) δικαιολογημένα προσδοκά ότι..η υποχρέωση του θα εξαρτάται από τις διακυμάνσεις των χρηματαγορών...και ότι δεν θα μετατραπεί μονομερώς από την Τράπεζα σε κάποιο είδος σταθερού επιτοκίου. Οι παραπάνω όμως προσδοκίες του καταναλωτή διαψεύδονται γιατί η Τράπεζα αποζητά ευκαιριακό κέρδος από την προεξόφληση, ζητώντας από το δανειολήπτη σταθερού ύψους παροχή (2,5%), όποιες κι αν είναι οι οικονομικές συγκυρίες και η κατάσταση των αστάθμητων συντελεστών της χρηματαγοράς... (Έτσι, όμως, ο καταναλωτής, εξοφλώντας νωρίτερα) ενδέχεται να καταβάλει περισσότερα απ' ότι θα κατέβαλε αν έληγε κανονικά η σύμβαση δανείου»¹²¹. Στις παραπάνω επισημάνσεις προστίθεται πλέον, μετά τον Ν.3587/2007, και η αντίθεση του εν λόγω Γ.Ο.Σ στο νέο εδάφ. λβ' του άρθρου 2§7 Ν.2251/1994, που κηρύσσει άκυρους τους όρους οι οποίοι «προβλέπουν την καταβολή αποζημίωσης στον

¹²¹ ΑΠ 430/2005, ΔΕΕ 2005, 460 (466/7). Ομοίως οι ΕφΑθ 5253/2003, ΕεμπΔ 2003,643 (650) ΠΠΡΑθ 1119/2002, ΔΕΕ 2003, 422 (438/9).

προμηθευτή, χωρίς αυτός να υποχρεούται να επικαλεστεί και να αποδείξει τη ζημία που υπέστη»(π.π αρ.448 επ.)¹²².

2.7 Απόφαση ΑΠ 2037/2014 για τους καταχρηστικούς όρους σε συμβάσεις Τραπεζών

Σύμφωνα με τη δικαστική απόφαση άκυροι είναι οι εξής όροι:

1. Ο όρος που προβλέπει ότι ο κάτοχος της πιστωτικής κάρτας χρεώνεται με τον συμβατικό τόκο επί του εκάστοτε οφειλόμενου ποσού από την ημερομηνία εγγραφής κάθε συναλλαγής στα βιβλία της Τράπεζας και χρέωσης του λογαριασμού της κάρτας.
2. Ο όρος ότι η Τράπεζα δικαιούται να μεταβάλει το συμβατικό επιτόκιο μέχρι του 200% του ποσού της διαφοράς μεταξύ του προηγούμενου και του νέου παρεμβατικού επιτοκίου, και κατά το τμήμα του που δίνει το δικαίωμα στην τράπεζα να μη μειώνει το συμβατικό επιτόκιο σε περίπτωση μείωσης του επιτοκίου αναφοράς.
3. Ο όρος ότι «σε περίπτωση ανάληψης μετρητών από κατάσταση της Τράπεζας ή από ΑΤΜ της Τράπεζας, ο κάτοχος επιβαρύνεται με ποσά που αναφέρονται στην Πρόσθετη Πράξη, για τη μερική κάλυψη των σχετικών λειτουργικών εξόδων της Τράπεζας, Σε περίπτωση ανάληψης μετρητών από ΑΤΜ άλλης Τράπεζας, ο κάτοχος επιβαρύνεται και με το κόστος της διατραπεζικής συναλλαγής που αναφέρεται στην Πρόσθετη Πράξη»
4. Ο όρος που επιβάλλει χρέωση ποσού ύψους 50 ευρώ ως έξοδα εξέτασης αιτήματος έκδοσης βεβαίωσης οφειλών
5. Ο όρος με τον οποίο ορίζεται εφάπαξ δαπάνη εξέτασης αιτήματος δανειοδότησης και προέγκρισης δανείων μη επιδοτούμενων ή επιδοτούμενων μόνο από το ελληνικό Δημόσιο.
6. Ο όρος που επιβάλλει χρέωση σε ακίνητους λογαριασμούς

¹²² Βλ. Κουμάνη, Καταχρηστικοί Γ.Ο.Σ στεγαστικού δανείου, Μαρίνου/ Βενιέρη, Η ποινή για την πρόωρη εξόφληση στεγαστικού δανείου., ΔΕΕ 2004, 633.

7. Ο όρος που ορίζει ότι η Τράπεζα ορίζει και ανακοινώνει τα εκάστοτε ισχύοντα επιτόκια και διατηρεί το δικαίωμα να τα διαφοροποιεί ανάλογα με το υπόλοιπο του λογαριασμού

8. Ο όρος ότι η Τράπεζα δικαιούται να καθορίζει κάθε φορά αριθμό ημερών δέσμευσης της διαθεσιμότητας και μετάθεσης της έναρξης της τοκοφορίας (valeur) ποσών που είτε κατατίθενται είτε αναλαμβάνονται από Καταστήματα διαφορετικά εκείνου στο οποίο τηρείται ο σχετικός λογαριασμός.

9. Ο όρος που αποκλείει την ευθύνη της Τράπεζας για δόλο ή για βαριά αμέλεια, αν αυτή πραγματοποιήσει πληρωμή σε άλλο πρόσωπο με βάση το χαμένο βιβλιάριο ή και με πλαστή υπογραφή, πριν λάβει την ειδοποίηση του κατόχου του βιβλιαρίου ότι αυτό χάθηκε

10. Ο όρος ότι οι λογαριασμοί με μέσο μηνιαίο υπόλοιπο μικρότερο εκείνου που ορίζει η Τράπεζα βαρύνονται με έξοδα τήρησης – παρακολούθησης και κινήσεων.

11. Ο όρος ότι η Τράπεζα δικαιούται να μεταβάλλει τους όρους λειτουργίας του λογαριασμού και τις τυχόν επιβαρύνσεις του, γνωστοποιώντας τις αλλαγές μέσω ενημερωτικών φυλλαδίων ή ανακοινώσεων που διατίθενται ή αναρτώνται στα Καταστήματα της.

Έγκυροι είναι οι εξής όροι:

1. Ο όρος που επιτρέπει στην εναγόμενη να υπολογίζει τους τόκους από την επόμενη εργάσιμη ημέρα από την κατάθεση μέχρι την προηγούμενη από την ανάληψη.

2. Ο όρος που θεμελιώνει ευθύνη της Τράπεζας μόνο για δόλο και βαριά αμέλεια στην περίπτωση μη γνήσιας υπογραφής σε δελτία ή εντολές.

3. Αποφάσεις λοιπών δικαστηρίων

3.1 Απόφαση 1208/98 του ΠολΠρΑθ. και 6291/2000 του ΕφΑθ για «το περιεχόμενο των έντυπων γενικών όρων χορήγησης πιστωτικών καρτών»

Με την απόφαση αυτή που εκδόθηκε επί της από 9.2.1998 συλλογικής αγωγής του μη κερδοσκοπικού σωματίου με την επωνυμία «ένωση καταναλωτών η ποιότητα ζωής» (ΕΚΠΟΙΖΩ) κατά τράπεζας (Citibank) κρίθηκε ότι δεν ασκεί έννομη επιρροή ο ισχυρισμός της εναγόμενης τράπεζας ότι «το περιεχόμενο των έντυπων γενικών όρων χορήγησης πιστωτικών καρτών και ο τρόπος εκτόπισής τους έχει τροποποιηθεί κατά το χρόνο συζήτησης της αγωγής», διότι κρίσιμος χρόνος κατά τον οποίο ο καταναλωτής είχε την δυνατότητα να λάβει πραγματική γνώση του περιεχομένου των γενικών όρων συναλλαγών κατά τρόπο αξιόπιστο, είναι ο χρόνος συνομολόγησής τους και όχι μεταγενέστερος (άρθρο 2 παρ. 1 ν.2251/1994). Απορριπτέος, επίσης, κρίθηκε και ο άλλος ισχυρισμός της, ότι «ο έλεγχος της καταχρηστικότητας γενικών όρων συναλλαγών, που συνάπτουν προμηθευτές χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών είναι απαγορευμένος από το άρθρο 2 του παραρτήματος της οδηγίας 93/13/5.4.1993 ΕΟΚ, με το σκεπτικό ότι «δυνάμει του άρθρου 8 της εν λόγω οδηγίας παρέχεται η ευχέρεια στον εθνικό νομοθέτη να θεσπίζει αυστηρότερες διατάξεις προς το σκοπό μεγαλύτερης προστασίας του καταναλωτή, ο δ ν. 2251/1994 έκανε ακριβώς χρήση αυτής της ευχέρειας».

Περαιτέρω έκρινε ως καταχρηστικούς (βάσει του αρθ. 2 παρ. 7 ν. 2251/1994) και άρα άκυρους τους εξής γενικούς όρους που περιείχοντο σε ειδικά έντυπα (συμβάσεις καταθέσεων) και σε συμβάσεις χορήγησης πιστωτικών καρτών. Συγκεκριμένα: 1) Ο όρος κατά τον οποίο «η Τράπεζα CITIBANK μπορεί κατά την κρίση της να επιβάλλει έξοδα κίνησης σε κάθε λογαριασμό για την περίπτωση που δεν παρουσιάζει υπόλοιπο ανώτερο από το κατώτερο όριο που κάθε φορά θα καθορίζει για το αντίστοιχο είδος

λογαριασμού», κατά παράβαση του άρθρου 2 παράγραφος 7 περίπτωση ε' ω. 2251/1994. 2) Ο όρος που υποχρεώνει τον καταναλωτή να αποδείξει ότι έλαβε τον μηνιαίο λογαριασμό του, διότι αντιστρέφεται το βάρος απόδειξης σε βάρος του και περιορίζει υπέρμετρα την προθεσμία μέσα στην οποία έχει δικαίωμα να διατυπώσει τα παράπονά του ή να ασκήσει την αξίωσή του κατά της

Τράπεζας (προμηθευτή) κατά παράβαση του άρθρου 2 παρ. 7 περίπτωση κζ' και κη' ν. 2251/1994, αντίστοιχα. 3) Ο όρος με τον οποίο «αν ο κάτοχος της κάρτας δεν πληρώσει άμεσα τον μηνιαίο λογαριασμό του θα επιβαρύνεται με τόκους υπερημερίας το ύψος του οποίου καθορίζει η τράπεζα». Ο όρος αυτός αποκτά χαρακτήρα συμβατικής ποινής σε βάρος του κατόχου (καταναλωτή) για μη εκπλήρωση κατά παράβαση της παραγράφου 7 του άρθρου 2 περίπτωση λ' ν. 2251/1994. 4) Ο όρος με τον οποίο «για τη χορήγηση της κάρτας ο κάτοχος επιβαρύνεται με την εκάστοτε ισχύουσα ετήσια συνδρομή η οποία υπόκειται σε αναπροσαρμογή εκαι μέρους της Τράπεζας», δεδομένου ότι το ύψος της επιβάρυνσης δεν προσδιορίζεται με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή (αντίθετος στο άρθρο 2 παρ. 7 περ. ια' ν. 2251/1994). 5) Ο γενικός όρος, ο οποίος παρέχει στην Τράπεζα το δικαίωμα να καταγγείλει τη σύμβαση αορίστου χρόνου οποτεδήποτε και χωρίς καταγγελία ή αιτιολόγηση, διότι είναι αντίθετος με το άρθρο 2 παρ. 7 περίπτωση ε' ν. 2251/1994, το οποίο απαιτεί την ύπαρξη ορισμένου ειδικού και σπουδαίου λόγου. Είναι επίσης, καταχρηστικός ο ίδιος όρος και κατά το άρθρο 2 παρ. 7 περίπτωση στ' του νόμου, που απαγορεύει την καταγγελία της σύμβασης αόριστης διάρκειας χωρίς εύλογη προθεσμία. 6) Ο γενικός όρος, που παρέχει στην Τράπεζα το δικαίωμα να απαγορεύει στον κάτοχο οποιαδήποτε χρήση της κάρτας οποτεδήποτε και χωρίς προειδοποίηση ή καταγγελία διότι είναι αντίθετος με το άρθρο 2 παρ. 7 περιπτώσεις η' και ι' του ίδιου νόμου, οι οποίες απαγορεύουν στον προμηθευτή να κρίνει μονομερώς τον χρόνο εκπλήρωσης της παροχής του ή να μην εκτελέσει τις υποχρεώσεις του χωρίς σπουδαίο λόγο (αντίστοιχα).

Η παραπάνω υπόθεση, μετά από αντίθετες εφέσεις, κρίθηκε σε δεύτερο βαθμό, από το Εφετείο Αθηνών, το οποίο με την 6291/2000 απόφασή του, δέχθηκε ως καταχρηστικούς και, συνεπώς, άκυρους τους εξής γενικούς όρους: «Η τράπεζα μπορεί κατά την κρίση της να επιβάλλει οποτεδήποτε έξοδα κίνησης σε κάθε λογαριασμό για την περίπτωση που δεν παρουσιάζει υπόλοιπα ανώτερα από το κατώτατο όριο, που θα καθορίζει κάθε φορά η Citibank Ελλάδας για το αντίστοιχο είδος λογαριασμού», διότι είναι αντίθετος με το άρθρο 2 παρ. 7

περιπτώσεις ε' και στ' του ω. 2251/1994, έστω και αν η επιβολή της χρέωσης έγινε κατόπιν ενημέρωσης των καταθετών της.

«Η προμήθεια ανάληψης μετρητών ανέρχεται σήμερα στο 3% επί του ποσού της ανάληψης, με ελάχιστο ποσό προμήθειας 500 δρχ.». Ο όρος αυτός κρίθηκε καταχρηστικός, διότι διαταράσσει την ισορροπία των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων σε βάρος του καταναλωτή (άρθρο 2 παρ. 6 ν. 2251/1994) αλλά και διότι είναι αντίθετος με την διάταξη του άρθρου 1 της 1969/1991 πράξης του Διοικητή της Τράπεζα της Ελλάδος, που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του ν. 1266/1982 (ΦΕΚΑΙ Α' 131/29.8.1991), κατά την οποία «απαγορεύεται η είσπραξη προμήθειας στα δάνεια, των οποίων το επιτόκιο ορίζεται ελεύθερα στα πιστωτικά ιδρύματα».

Η Τράπεζα έχει το δικαίωμα να τροποποιεί μονομερώς οποιονδήποτε όρο της παρούσας σύμβασης και «να καταγγέλλει οποτεδήποτε, χωρίς προειδοποίηση ή αιτιολόγηση της αορίστου χρόνου σύμβασης πίστωσης με τον κάτοχο της κάρτας», διότι είναι αντίθετος με το άρθρο 2 παρ. 7 περ. ε' και στ' αντίστοιχα του ν. 2251/1994. Η αποφ. 6291/2000 του ΕφΑθ σηματοδότησε τη στροφή της νομολογίας και επιβεβαίωσε τα διδάγματα της θεωρίας όταν η τελευταία προσπαθούσε να εξετάσει τους συνήθεις τραπεζικούς Γ.Ο.Σ με βάση τα νέα δεδομένα που εισήγαγε ο ν. 2251/1994. Από πλευράς διατακτικού η απόφαση δεν προβαίνει σε καινοτομίες, ούτε αφίσταται της θεωρίας. Χαρακτηριστική και ουσιαστική συμβολή της αποτελεί το γεγονός ότι πρώτη αυτή δεν περιορίζεται από τη συμφωνία των μερών αλλά έρχεται και εξετάζει το γενικό πλαίσιο στο οποίο αυτή συνήφθη και αποφαινεται ουσιαστικά επί του περιεχομένου της.

3.2 Απόφαση 1198/1995 ΕφΠειρ και ΑΠ 558/1996

Το Εφετείο Πειραιώς με την 1198/1995 απόφασή του, δέχθηκε ότι, ο όρος της σύμβασης ανοικτού (αλληλόχρεου) λογαριασμού, σύμφωνα με τον οποίο «...το απόσπασμα των βιβλίων της Τράπεζας (Καρτέλα χορηγήσεως), αποτελεί πλήρη απόδειξη της απαίτησής της κατά του οφειλέτου, ο οποίος δεν δικαιούται σε καμία απολύτως αμφισβήτησή της», είναι συμφωνία έγκυρη. Ο πιστούχος

όμως, μπορεί κατά το άρθρο 448 παρ. 1 του ΚΠολΔ σε συνδυασμό με το άρθρο 47 παρ. 4 του ν.δ. 1771/13.8.1923 «περί ειδικών διατάξεων επί ανωνύμων εταιριών» να προσκομίσει ανταπόδειξη κατά του αποσπάσματος του βιβλίου της πιστώτριας Τράπεζας και να αναφέρει το κατάλοιπο του λογαριασμού που προκύπτει από αυτό, χωρίς να δεσμεύεται γι' αυτό από την παραπάνω συμφωνία. Είναι, όμως, υποχρεωμένος να αποδείξει τους ισχυρισμούς του, που πρέπει να είναι συγκεκριμένοι και να έχουν ως αποτέλεσμα την αλλοίωση του κατάλοιπου του λογαριασμού. Δεν αρκεί γενική και αόριστη αμφισβήτηση της ακρίβειας του λογαριασμού αυτού». Για το ίδιο θέμα, ο Άρειος Πάγος με την 558/1996 απόφασή του, δέχθηκε ότι «η περιλαμβανόμενη σε σύμβαση περί παροχής πιστώσεως με ανοικτό (αλληλόχρεο) λογαριασμό ειδική συμφωνία ότι η οφειλή θα αποδεικνύεται και από το απόσπασμα των εμπορικών βιβλίων της πιστώτριας παρόλο ότι δεν προβλέπεται από τις διατάξεις των άρθρων 444 παρ. 1 και 448 παρ. 1 ΚΠολΔ ή από άλλη διάταξη νόμου, είναι, ως δικονομική σύμβαση, έγκυρη. Το εν λόγω απόσπασμα, εφόσον υπάρξει τέτοια συμφωνία, αναγορεύεται σε μέσο αποδείξεως με ισχύ ιδιωτικού εγγράφου, είναι δε είδος αντιγράφου και ως εκ τούτου, για να έχει αποδεικτική δύναμη, πρέπει να βεβαιώνεται η ακρίβεια του από αρμόδια αρχή ή δικηγόρο (άρθρα 449 παρ. 1 ΚΠολΔ, 52 του ν.δ. 3026/1954, 14 του ν. 1599/1986). Η έκδοση ή η βεβαίωση της ακρίβειας του αποσπάσματος αυτού από υπάλληλο ή υπαλλήλους της πιστώτριας Τράπεζας δεν αρκεί για να προσδώσει σ' αυτό αποδεικτική δύναμη...».

3.3 Απόφαση ΠολΠρΑθ 1119/2002

Η σχολιαζόμενη απόφαση έκρινε σειρά Γ.Ο.Σ σε συμβάσεις στεγαστικών δανείων. Συγκεκριμένα, εξετάστηκαν δεκαπέντε Γ.Ο.Σ με εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 2 του ν. 2251/1994, αλλά και με εφαρμογή διατάξεων που ρυθμίζουν τη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων. Η απόφαση αυτή έκρινε τα εξής:

1. Ο Γ.Ο.Σ που επιβάλλει έξοδα χρηματοδότησης και προμήθεια φακέλου είναι καταχρηστικός, ως αντικείμενος στην ΠΔ/ΤΕ 1969/1991 και διότι προσκρούει στην αρχή της διαφάνειας και στο άρθρο 2 παρ. 6 του ν. 2251/94, αφού διαταράσσει την ισορροπία των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων μερών σε βάρος του καταναλωτή.
2. Ο Γ.Ο.Σ με τον οποίο συμφωνείται μετακύλιση της εισφοράς του ν. 128/1975 στον καταναλωτή είναι καταχρηστικός όχι βάσει του αρθ. 2 ν. 2251/94 αλλά βάσει των κανόνων που ρυθμίζουν την πιστωτική λειτουργία (ν. 128/1975).
3. Ο Γ.Ο.Σ που προβλέπει τη μονομερή μεταβολή του επιτοκίου χωρίς ειδικό και σπουδαίο λόγο και το δικαίωμα καταγγελίας σε περίπτωση που ο οφειλέτης δεν συμφωνήσει είναι καταχρηστικός. Ο υπό κρίση Γ.Ο.Σ παρουσιάζει αοριστία και αδιαφάνεια (αόριστη αντιπαροχή του καταναλωτή, αντίκειται στο αρθ. 371 ΑΚ, στην οδηγία 93/13/ΕΟΚ, στον κώδικα Δεοντολογίας τραπεζών παραγρ. 35 εδ. ιβ') και προσκρούει στο αρθ. 2 παρ. 6, 7 εδάφ. ε' του ν. 2251/94.
4. Ο Γ.Ο.Σ που προβλέπει τον καταλογισμό των καταβολών σε τόκους προμηθειών και τόκους τόκων προμηθειών προσκρούει στην ΠΔ/ΤΕ 1969/1991.
5. Ο Γ.Ο.Σ που προβλέπει το δικαίωμα της τράπεζας να καταγγέλλει τη σύμβαση σε περίπτωση καθυστέρησης πληρωμής οποιασδήποτε δόσης και ότι το σύνολο του ανεξόφλητου ποσού καθίσταται ληξιπρόθεσμο είναι καταχρηστικός ως «ρήτρα αντιδικαιης έκπτωσης» (clause de decheance) και αντίκειται στο άρθρ. 2 παρ. 6, 7 του ν. 2251/94 καθώς δημιουργεί σημαντική ανισορροπία ή δυσαρμονία (desequilibre significatif) και συνεπάγεται υπέρμετρη οικονομική επιβάρυνση για τον καταναλωτή (αρθ. 2 παρ. 7 εδ. λ').
6. Ο Γ.Ο.Σ που προβλέπει την υποχρέωση εκχώρησης και μεταβίβασης στην τράπεζα των μισθωμάτων του ακίνητου είναι καταχρηστικός αφού αποτελεί υπέρμετρη εγγύηση, ελεγκτέα βάσει ΑΚΑΙ 288 (υπερασφάλιση της τράπεζας).
7. Ο Γ.Ο.Σ που προβλέπει το δικαίωμα της τράπεζας να καταγγέλλει τη σύμβαση σε περίπτωση παράβασης οποιουδήποτε όρου της σύμβασης, οι οποίοι συμφωνούνται όλοι ουσιώδεις δεν είναι καταχρηστικός. Η εν λόγω

αιτιολογία είναι εσφαλμένη και ελλιπής αφού όλοι συμβατικοί όροι προβλέπονται ως ουσιώδεις (ανεξαιρέτως) και αντίκεινται στο άρθρ. 2 παρ. 7 εδ. ε' ν. 2251/94.

8. Ο Γ.Ο.Σ που προβλέπει το ζήτημα της κατανομής του βάρους απόδειξης των εγγράφων που προκύπτουν από αποσπάσματα των βιβλίων της τράπεζας είναι καταχρηστικός αφού δεν συνιστά υπέρμετρη δέσμευση του καταναλωτή όχι μόνο ο αποκλεισμός του δικαιώματος αμφισβήτησης του αποδεικτικού αυτού (ειδική συμφωνία) μέσου, αλλά και η μετακόλιση του βάρους απόδειξης. Η ειδική αυτή συμφωνία πλήττεται έτσι στον πυρήνα της.

9. Ο Γ.Ο.Σ με τον οποίο έχει συμφωνηθεί ο εγγυητής να παραιτηθεί από την ένσταση της δίζησης δεν είναι καταχρηστικός, ενώ η άγνοια του εγγυητή δεν μπορεί να θεωρηθεί ανυπαίτια. Δεν αντίκειται στην υποχρέωση διαφάνειας και σαφήνειας.

10. Αντίθετα, οι Γ.Ο.Σ με τους οποίους έχει συμφωνηθεί να παραιτηθεί ο εγγυητής από τις ενστάσεις των άρθρων 862 - 868 ΑΚΑΙ είναι καταχρηστικοί. Με αυτούς τους Γ.Ο.Σ παρατηρείται επιβολή στον καταναλωτή της συμβατικής τάξης της τράπεζας. Η τράπεζα είναι ήδη πλήρως εξασφαλισμένη με τις λοιπές ασφάλειες και δε χρειάζεται τις πρόσθετες αυτές ασφάλειες που βρίσκονται εκτός των ορίων της θεμιτής παροχής ασφαλειών προς το πιστωτικό ίδρυμα (άρθρ. 2 παρ. 7 εδ. κστ' ν. 2251/94).

11. Ο Γ.Ο.Σ που προβλέπει την έκταση ευθύνης του εγγυητή δεν είναι καταχρηστικός αφού συνάδει με τα άρθρα 851 και 857 παρ. 1 ΑΚ.

12. Ο Γ.Ο.Σ που προβλέπει την επιβολή αποζημίωσης στην τράπεζα λόγω πρόωρης αποπληρωμής του δανείου είναι καταχρηστικός διότι δεν προσδιορίζεται σε τι υφίσταται η ζημία της τράπεζας που μπορεί ευχερώς να επαναχορηγήσει το επιστραφέν πρόωρα ποσό στην αγορά είτε στην καταναλωτική είτε στην στεγαστική πίστη (αντίκειται στο άρθρ. 2 παρ. 6, 7 εδ. ια' ν. 2251/94 και όχι στο εδάφιο κστ' που ισχυριζόταν η ενάγουσα ένωση καταναλωτών).

Αίσθηση δημιουργεί η συνεχιζόμενη και από την σχολιαζόμενη απόφαση διασύνδεσης της Αρχής της Διαφάνειας των Γ.Ο.Σ με την ομαλή λειτουργία του

ανταγωνισμού μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων. Στη μείζονα σκέψη της απόφασης αυτής συναντάται η επίκληση της ομαλής λειτουργίας του ανταγωνισμού ως εξής: «Με τον τρόπο αυτό δημιουργείται αδιαφάνεια, μη συγκρισιμότητα με αντίστοιχες παροχές άλλων Τραπεζών και μη ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού, σε βάρος φυσικά των καταναλωτών (...)». Η αναφορά της υπό σχολιασμό απόφασης στην ομαλή λειτουργία του ανταγωνισμού συνεχίζει τη συζήτηση για τη διασύνδεση του ρυθμιστικού πλαισίου της προστασίας του καταναλωτή (εδώ καταχρηστικοί Γ.Ο.Σ) με το πλαίσιο της προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού και τον περιορισμό του αθέμιτου ανταγωνισμού σε δύο ιδίως επίπεδα. Αφενός, στο επίπεδο του ελεύθερου ανταγωνισμού. Η ύπαρξη αδιαφανούς Γ.Ο.Σ, γενικώς εφαρμοζόμενου από όλους ή εν πάσει περιπτώσει τους κύριους ανταγωνιστές της σχετικής αγοράς (εδώ πιστωτικά ιδρύματα), δεν αποτελεί νομιμοποιητικό λόγο αυτών. Τέτοιες περιπτώσεις ομοιόμορφης από τους ανταγωνιστές χρήσης καταχρηστικών Γ.Ο.Σ θέτουν τον καταναλωτή σε «έλλειμμα εναλλακτικών λύσεων». Η καταχρηστικότητα αυτών δεν αίρεται εξαιτίας της καθολικής εφαρμογής. Η αντίθετη άποψη υπονοεί ότι ο ανταγωνιστής, που δεν κάνει χρήση του αδιαφανούς και ως τέτοιου καταχρηστικού Γ.Ο.Σ βρίσκεται σε ανταγωνιστικό έλλειμμα. Η άποψη που θεωρεί την καθολική χρήση καταχρηστικών Γ.Ο.Σ ως στρέβλωση του ανταγωνισμού εμφανίζεται εύλογη, ενώ δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο να ενεργοποιούνται οι διατάξεις του άρθρου 1 του Ν 703/1977.

Από την άλλη, η διασύνδεση της αρχής της διαφάνειας, που αποτελεί κριτήριο της κάθετης ρύθμισης της οικονομίας της αγοράς (προστασία των καταναλωτών), δύναται να χρησιμεύσει ως βάση επίκλησης από τον ανταγωνιστή, που δεν κάνει χρήση του αδιαφανούς Γ.Ο.Σ, της γενικής ρήτρας του άρθρου 1 του Ν. 146/1914. Η ενεργοποίηση της γενικής ρήτρας υλοποιείται μέσω του επιχειρήματος ότι ο ανταγωνιστής, που κάνει χρήση του Γ.Ο.Σ προσβάλλει εξωανταγωνιστική διάταξη (διάταξη του Ν. 2251/1994) «ηθικώς ουδέτερη», που του προσδίδει αδικαιολόγητο ανταγωνιστικό προβάδισμα ή «ηθικώς φορτισμένη» και ως εκαι τούτου αντίκειται στα χρηστά ήθη. Η άποψη

αυτή, ωστόσο έχει περισσότερο θεωρητική παρά πρακτική εφαρμογή, αφού είναι αναμενόμενο ότι ο ανταγωνιστής, που δεν κάνει χρήση καταχρηστικών Γ.Ο.Σ στις συμβάσεις, που προδιατυπώνει για τους καταναλωτές, για να αντιμετωπίσει το ανταγωνιστικό του έλλειμμα, προτιμά να προσχωρήσει στην πρακτική των λοιπών ανταγωνιστών, παρά να στραφεί κατ' αυτών με αξίωση θεμελιούμενη στη γενική ρήτρα της διάταξης του άρθρου 1 Ν. 146/1914.

Στα ζητήματα των κανόνων του ανταγωνισμού στον τραπεζικό τομέα υπάρχει εξάλλου ένα ενδιαφέρον άρθρο του Γ. Καρύδη, σύμφωνα με το οποίο οι τραπεζικές δραστηριότητες υπάγονται στους κοινοτικούς κανόνες περί ανταγωνισμού (άρθρα 81 και 89 της ΣυνθΕΚ) και συγκεκριμένα: Στην υπόθεση *Zuchner V. Bayerische Vereins bank* το ΔΕΚΑΙ δέχθηκε ότι το άρθρο 81 της ΣυνθΕΚΑΙ πρέπει να εφαρμόζεται στην περίπτωση του διατραπεζικού καθορισμού των επιτοκίων, έστω και αν οι σχετικές διατραπεζικές συμφωνίες επιτρέπονται, εγκρίνονται ή ενισχύονται από την εθνική νομοθεσία. Οι μόνες περιπτώσεις που θα μπορούσαν να εκφεύγουν της εφαρμογής του άρθρου 81 είναι η περίπτωση του μονομερούς και ατομικού καθορισμού από την κάθε τράπεζα των επιτοκίων που εφαρμόζει καθώς και η περίπτωση που τα επιτόκια καθορίζονται άμεσα με πράξη της Δημόσιας Αρχής. Η ίδια θέση επιβεβαιώθηκε και στην νεώτερη απόφαση *Van Eycke* με την εξής διάκριση: τα κρατικά μέτρα καθορισμού των επιτοκίων εκφεύγουν της εφαρμογής του άρθρου 81 μόνο όταν διαπιστωθεί ότι επιβάλλουν υποχρεωτικά μια συγκεκριμένη συμπεριφορά στις τραπεζικές επιχειρήσεις. Όταν όμως καταλείπεται πεδίο αυτόνομης δράσης στις τράπεζες, τα δε κρατικά μέτρα στην πραγματικότητα νομιμοποιούν, ενισχύουν ή ευνοούν τις τραπεζικές περιοριστικές πρακτικές, τότε η δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 81 δεν θα πρέπει να αμφισβητείται. Τέλος, οι κανόνες του κοινοτικού δικαίου περί ανταγωνισμού πρέπει να τύχουν εφαρμογής και στις διασυνοριακές μεταφορές πίστωσης για τη διασφάλιση της διαφάνειας, σταθερότητας και αποτελεσματικότητας των διασυνοριακών συστημάτων πληρωμών. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι η διασφάλιση της δυνατότητας πρόσβασης σε τρίτα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα ιδίως όταν το σύστημα διασυνοριακών μεταφορών πίστωσης παρέχει «βασική

υπηρεσία» (essential facility), δηλ. όταν οι τράπεζες υποχρεούνται (κυρίως οι νέοι ανταγωνιστές που δε διαθέτουν εναλλακτική δυνατότητα συμμετοχής σε άλλο σύστημα) να προσχωρήσουν σ' αυτό για να έχουν πρόσβαση στη σχετική αγορά. Οι σχετικές συμφωνίες μεταξύ των τραπεζών δεν πρέπει να οδηγούν στην επιβολή απαιτήσεων αποκλειστικότητας που σημαίνει ότι οι πελάτες θα πρέπει να είναι ελεύθεροι να μεταφέρουν τους λογαριασμούς τους σ' άλλη τράπεζα ή να διενεργούν εργασίες με πολλές τράπεζες ταυτόχρονα. Κλείνοντας, ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι το θέμα της τιμολόγησης των εν λόγω υπηρεσιών, γιατί όταν οι συμφωνίες μεταξύ των τραπεζών, για καθορισμό ενιαίου ποσοστού προμήθειας ή άλλων ενιαίων όρων συναλλαγής, δεν περιορίζονται στις σχέσεις μεταξύ των τραπεζών, αλλά επεκτείνονται και στις σχέσεις των τραπεζών με τους πελάτες τους, τότε η δυνατότητα απαλλαγής είναι εξαιρετικά περιορισμένη.

3.4 Απόφαση 2589/2003 Ειρηνοδικείο Αθηνών

Οι τράπεζες που χρεώνουν ποσά σε καταθέσεις πελατών τους ως έξοδα διαχείρισης ασκούν καταχρηστικό δικαίωμα, αφού ένας τέτοιος όρος επιφυλάσσει στον προμηθευτή (τράπεζα) το δικαίωμα μονομερούς τροποποίησης χωρίς ορισμένο ειδικό και σπουδαίο λόγο, αφήνοντας παράλληλα το τίμημα (έξοδα κίνησης) αόριστο και δεν επιτρέπει τον προσδιορισμό του με κριτήρια ειδικά καθορισμένα στη σύμβαση και εύλογα για τον καταναλωτή.

3.5 Απόφαση Μον. Πρωτοδικείου Πειραιά 3020/2002 για την «Καταχρηστική άσκηση αναγκαστικής εκτέλεσης»

Δεν αποκλείεται η καταχρηστική άσκηση δικαιώματος στα πλαίσια της αναγκαστικής εκτέλεσης, όταν το δικαίωμα για την ικανοποίηση του οποίου επισπεύδεται η αναγκαστική εκτέλεση έχει ήδη αποδυναμωθεί ή η άσκησή του γίνεται κατά τρόπο αντίθετο προς την καλή πίστη ή τα χρηστά ήθη και με προφανή υπέρβαση των ορίων που επιβάλλονται από τις εν λόγω αρχές. Όταν η καταχρηστικότητα οφείλεται σε επιχείρηση πράξης εκτέλεσης κατά τρόπο αντίθετο προς το σκοπό της ή τα χρηστά ήθη ή την καλή πίστη, τότε υπάρχει παράβαση του αρθ. 159 ΚΠολΔ (δικονομική ακυρότητα της πράξης).

Αν όμως αφορά σε καταχρηστική άσκηση της ονομαστικής αξίωσης, τότε συντρέχει λόΓ.Ο.Σ προσβολής με την ανακοπή του αρθ. 933 ΚΠολΔ. Αν η άσκηση του ουσιαστικού δικαιώματος της διαδικασίας αναγκαστικής εκτέλεσης αποτελεί κατάχρηση δικαιώματος (ΑΚΑΙ 281), πρέπει να λαμβάνεται υπόψη, εφόσον προβάλλεται με την ανακοπή για στήριξη αντίστοιχης ένστασης και η προηγούμενη συμπεριφορά του επιτάσσοντος.

3.7 Απόφαση 328/2003 του Μον. Πρωτοδικείου Ηρακλείου

Στη “συνολική” κατά το αρθ. 30 ν. 2789/2000 οφειλή περιλαμβάνονται και δεν προαφαιρούνται από την εκαί τόκων οφειλή το κεφάλαιο, κάθε είδους τόκοι, φόροι, εισφορές, προμήθειες κτλ. Η κάθε τράπεζα, αρνούμενη χωρίς τιμολόγιο

να προβεί ακόμη και στη διαπίστωση της συνδρομής των προϋποθέσεων που αφορούν τη ρύθμιση της αποπληρωμής με δόσεις της νομίμως προσδιορισμένης οφειλής της αιτούσας, επισπεύδει με την προσβαλλόμενη επιταγή αναγκαστική εκτέλεση για είσπραξη της ως άνω οφειλής, ενεργεί καθ' υπέρβαση των ορίων της καλής πίστης, των συναλλακτικών ηθών και του κοινωνικού ή οικονομικού σκοπού του δικαιώματος της αναγκαστικής εκτέλεσης.

3.8 147/2004 Εφετείου Αθηνών - Καταχρηστικοί και άκυροι όροι των συμβάσεων με τους οποίους η τράπεζα υφαρπάζει τη συγκατάθεση των καταναλωτών για την επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων χωρίς τη συγκατάθεσή τους

Καταχρηστικοί και άκυροι κρίθηκαν όροι των συμβάσεων της Τράπεζας Eurobank με τους οποίους η τράπεζα υφαρπάζει τη συγκατάθεση των καταναλωτών για την επεξεργασία των προσωπικών τους δεδομένων με οποιονδήποτε τρόπο εκείνη αποφασίζει, χωρίς να έχει την απαραίτητη σύμφωνα με το νόμο συγκατάθεση τους.

Ειδικότερα, με την απόφαση υπ' αριθμόν 147/2004 του Εφετείου Αθηνών μετά από συλλογική αγωγή της ΕΚΠΟΙΖΩ, διαπιστώθηκε ότι η τράπεζα παραβιάζει το νόμο περί προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων μέσω γενικών όρων που θέτει στις συμβάσεις της για τη χορήγηση δανείων και πιστωτικών καρτών με τους καταναλωτές.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση, κρίθηκε καταχρηστικός ο όρος όπου, με την υπογραφή και μόνο της αίτησης για χορήγηση πιστωτικής κάρτας ή δανείου από την Eurobank, ο καταναλωτής αναγκάζεται να προσυπογράψει και τους όρους που αφορούν την επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων, και να «δώσει» με τον τρόπο αυτό τη «συγκατάθεσή» του για την περαιτέρω επεξεργασία τους, χωρίς ενημέρωση και δυνατότητα αντίρρησης.

Η απόφαση τονίζει την ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών του καταναλωτή, και ιδίως της ιδιωτικής ζωής του, και υπογραμμίζει τη σημασία της συγκατάθεσης του για τη νόμιμη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Η συγκατάθεση του καταναλωτή θα πρέπει να είναι ελεύθερη, ανεπηρέαστη από οποιαδήποτε μορφή πίεσης, ρητή και ειδική, και να δίδεται μετά από την προηγούμενη ενημέρωσή του. Ο καταναλωτής θα πρέπει να ενημερώνεται για τα ακριβή στοιχεία του υπεύθυνου επεξεργασίας της τράπεζας, τον σκοπό της επεξεργασίας, τους αποδέκτες των προσωπικών του δεδομένων.

Το δικαστήριο έκρινε ότι, εάν τα παραπάνω δεν τηρούνται, όπως συμβαίνει με τους συγκεκριμένους όρους της Eurobank, τότε η «συγκατάθεση» που δίδεται από τον καταναλωτή δεν είναι ελεύθερη, και επομένως κάθε επεξεργασία προσωπικών δεδομένων που κάνει η τράπεζα ή τρίτος είναι παράνομη. Το δικαστήριο έκρινε ότι η πρακτική της τράπεζας Eurobank να περιέχει στις συμβάσεις της την προσαγή «Διαβάστε προσεκτικά και υπογράψτε» δεν αναπληρώνει την απαιτούμενη κατά το νόμο ενημέρωση. Επίσης παράνομη κρίθηκε η έλλειψη γνωστοποίησης της ταυτότητας του υπεύθυνου επεξεργασίας της τράπεζας, της ακριβούς διεύθυνσης και τηλεφώνου του, καθώς επίσης και η έλλειψη ενημέρωσης του καταναλωτή για την ύπαρξη δικαιώματος αντίρρησης εκαι μέρους του.

Συνοψίζοντας, η απόφαση

- αναγνωρίζει ότι, οι Γενικοί Όροι Συναλλαγών για την επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων που περιέχονται στις συμβάσεις της Eurobank και αναλύονται στην απόφαση, είναι άκυροι.
- απαγορεύει στην Eurobank να επεξεργάζεται δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα των καταναλωτών με την μορφή Γενικών Όρων Συναλλαγών κατά τα αναφερόμενα στο σκεπτικό της απόφασης.

Τέλος, η απόφαση απειλεί εναντίον της Eurobank χρηματική ποινή 5.000,00 Ευρώ για την περίπτωση παράβασης της προηγούμενης διάταξης, και αναγνωρίζει ότι η Eurobank υποχρεούται να καταβάλει 30.000,00 Ευρώ ως χρηματική ικανοποίηση για την ηθική βλάβη που υπέστησαν οι καταναλωτές από την παράνομη συμπεριφορά της τράπεζας.

3.9 Απόφαση ΠπρΑθ 961/2007 για «Έξοδα εξέτασης αιτήματος χορήγησης βεβαίωσης οφειλών».

Άκυρος κρίθηκε ο όρος των συμβάσεων καταναλωτικής πίστης σύμφωνα με τον οποίο η Τράπεζα δικαιούται να χρεώνει ένα προκαθορισμένο σταθερό ποσό ως «έξοδα εξέτασης αιτήματος» για έκδοση βεβαίωσης οφειλών, βεβαίωσης που συνήθως ζητείται από τον καταναλωτή-πελάτη της τράπεζας με σκοπό να «μεταφέρει» αυτός τη δανειακή του σύμβαση σε άλλο πιστωτικό ίδρυμα. Ο όρος αυτός κρίθηκε καταχρηστικός με το σκεπτικό ότι «προσκρούει στο άρθρο 2§7 εδάφ. ια΄ του Ν.2251/1994, διότι ο προκαθορισμός από την εναγόμενη (Τράπεζα) ως ποσού για τη χορήγηση της βεβαίωσης αυτού των 50 ευρώ, καθιστά το εν λόγω τίμημα τελείως αόριστο, αφού δεν εξειδικεύεται στον οφειλέτη της τράπεζας που ζητεί τη βεβαίωση σε τι ακριβώς συνίσταται και με ποιο τρόπο προκύπτει αυτό το ποσό..., δηλαδή δεν εξειδικεύονται με σαφήνεια τα έξοδα στα οποία υποβάλλεται η εναγόμενη για τη χορήγηση τέτοιας βεβαίωσης. Άλλωστε η αναφορά σε έξοδα εξέτασης δεν μπορεί να δικαιολογηθεί, αφού η χορήγηση τέτοιας βεβαίωσης δεν προϋποθέτει εξέταση με την έννοια της διακριτικής ευχέρειας αποδοχής ή απόρριψης της αίτησης κατόπιν καποιας διαβούλευσης, αλλά (η βεβαίωση σε κάθε περίπτωση) χορηγείται όταν τη ζητήσει ο καταναλωτής. Ο όρος αυτός προσκρούει επίσης και στη γενική ρήτρα της §6 του άρθρου 2 Ν.2251/1994 αφού το ύψος του συγκεκριμένου ποσού (αντιπαροχή) κρίνεται δυσανάλογο σε σχέση με την παροχή (χορήγηση βεβαίωσης), αφού η Τράπεζα, μέσω της χρήσης του συστήματος ηλεκτρονικών υπολογιστών on line, μπορεί να εκδώσει μια τέτοια βεβαίωση με ευχέρεια και σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα, χωρίς να

υποβληθεί σε έξοδα αντίστοιχου ύψους με τη χρέωση που ορίζει στον εν λόγω όρο»¹²³.

3.10 Αριθμός Απόφασης 5253/2003 Εφετείο Αθηνών

Μία απόφαση-σταθμός για την προστασία των καταναλωτών που παίρνουν στεγαστικά δάνεια εκδόθηκε από το Εφετείο Αθηνών επί συλλογικής αγωγής της Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ. κατά της ΕΜΠΟΡΙΚΗΣ ΤΡΑΠΕΖΑΣ. Πρόκειται για την με αριθμό 5253/2003 απόφαση του Εφετείου Αθηνών που διαπιστώνει δεκαπέντε παράνομους όρους που οδηγούν σε αυθαίρετες χρεώσεις, αδιαφάνεια και υπονόμευση των δικαιωμάτων των δανειοληπτών.

Ειδικότερα, με την με αριθμό 5253/2003 απόφαση του Εφετείου Αθηνών επιβεβαιώνεται η ορθότητα της πρωτόδικης απόφασης και κρίνονται παράνομοι και καταχρηστικοί οι ακόλουθοι όροι και πρακτικές:

1. η εισπραξη από την τράπεζα για τη χορήγηση του δανείου εξόδων χρηματοδότησης, ύψους μάλιστα 1% επί του ποσού του δανείου,
2. η εισπραξη εξόδων φακέλου,
3. η αξίωση της τράπεζας, σε περίπτωση πρόωρης εξόφλησης δανείου, να καταβάλει ο δανειολήπτης ποσό ύψους 2,5% επί του ποσού που αφορά η πρόωρη προεξόφληση, σε δάνεια με κυμαινόμενο επιτόκιο,
4. η δυνατότητα της τράπεζας να προσαρμόζει μονομερώς το επιτόκιο στα δάνεια με κυμαινόμενο επιτόκιο, δίχως η προσαρμογή αυτή να είναι σε συνάρτηση με κάποιο εύλογο κριτήριο (λ.χ. το διατραπεζικό επιτόκιο euribor, επιτόκιο Ε.Κ.Τ.) ή να αξιώνει την επιστροφή του δανείου αν ο λήπτης του δανείου δεν αποδεχθεί την προσαρμογή,

¹²³ ΠπρΑθ 961/2007, ΧρΙΔ 2008,980(985, υπό V), Βλ. Δέλλιο, Γενικοί Όροι Συναλλαγών, εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 465.

5. η δυνατότητα της τράπεζας να καταγγέλλει τη σύμβαση σε περίπτωση καθυστέρησης πληρωμής οποιασδήποτε δόσης,
6. η εκχώρηση από τον δανειολήπτη των μισθωμάτων του ακινήτου στην τράπεζα προς πρόσθετη διασφάλισή της,
7. η επιφύλαξη της δυνατότητας είσπραξης από την τράπεζα προμήθειας κατά τη διάρκεια του δανείου.

Καταχρηστικοί κρίνονται ακόμη όροι που υποχρεώνουν το πρόσωπο που υπογράφει ως εγγυητής τη σύμβαση δανείου να παραιτηθεί από τα δικαιώματα και τις ενστάσεις του (άρθρα 862 – 868 Αστικού Κώδικα), όπως ιδίως:

1. να μην ελευθερώνεται ο εγγυητής αν η τράπεζα από δικό της πταίσμα δεν μπόρεσε να ικανοποιηθεί από τον δανειολήπτη ή αν η τράπεζα παραιτήθηκε από άλλες ασφάλειες που υπήρχαν για το δάνειο,
2. να διαιωνίζεται η ευθύνη του εγγυητή ακόμα και όταν η τράπεζα δεν επιδιώκει σε ορισμένες προθεσμίες δικαστικά την ικανοποίησή της από τον δανειολήπτη, μολονότι η οφειλή του δανειολήπτη είναι ληξιπρόθεσμη.

Η αγωγή της Ε.Κ.ΠΟΙ.ΖΩ. στρεφόταν κατά της Εμπορικής Τράπεζας. Ωστόσο, η απόφαση ισχύει για όλες τις τράπεζες, καθώς μάλιστα όλες σχεδόν χρησιμοποιούν τους παραπάνω όρους. Όπως, ρητά αναφέρει το Εφετείο Αθηνών σε αυτή, «η απόφαση παράγει τα αποτελέσματά της έναντι πάντων και αν δεν ήταν διάδικοι και, επομένως, όσα αυτή καθορίζει ισχύουν και για τις άλλες τράπεζες».

3.11 Απόφαση Εφετείου Αθηνών 6924/2007

Στην προκείμενη περίπτωση, ο ανακόπτων υποστηρίζει ότι ο υπ' αριθ. 20 όρος της συμβάσεως δανείου που αναφέρεται στην εγγύηση προβλέπει ότι «ο εγγυητής ενέχεται ως πρωτοφειλέτης και παραιτείται ανεπιφύλακτα από την ένσταση της δίζησης (αρ. 855 ΑΚ), όπως επίσης και από τις ενστάσεις και τα δικαιώματα που απορρέουν από τα αρ. 853, 858, 862, 863, 864, 866, 867 και 868 ΑΚ». Ο όρος αυτός, ισχυρίζεται, είναι άκυρος ως καταχρηστικός και αντιτίθεται ειδικώς στις διατάξεις του ν. 2251/1994 και γενικώς υπερβαίνει τα όρια τα επιβαλλόμενα από τη διάταξη του αρ. 281 ΑΚ. Ειδικότερα, ισχυρίζεται ότι:

Ο εν λόγω Γ.Ο.Σ, κατ' αρχήν, είναι καταχρηστικός, κατά το μέρος που προβλέπει την παραίτηση του εγγυητή από την ένσταση της δίζησης, κατ' εκτίμηση του ισχυρισμού αυτού, ελλείπει γνώσεως του των συνεπειών της παραίτησής του.

Στην προκείμενη δε περίπτωση, από τη γραμματική διατύπωση του ως άνω ελεγχόμενου ως καταχρηστικού όρου του αρ. 20 της επίδικης δανειακής συμβάσεως συνάγεται, ότι ο ανακόπτων σαφέστατα ήταν σε θέση να αντιληφθεί την υποχρέωση που ανέλαβε με την αποδοχή του συγκεκριμένου Γ.Ο.Σ. Ο μέσος καταναλωτής - εγγυητής ενημερώθηκε πλήρως από την προμηθεύτρια Τράπεζα ότι με την αποδοχή του εν λόγω Γ.Ο.Σ αυτός παραιτείται από ευεργέτημα που του έχει παραχωρηθεί, δηλαδή από την ένσταση της δίζησης. Επομένως, με τη συνολολόγηση του εν λόγω Γ.Ο.Σ, ο οποίος προέβλεπε την παραίτηση του εγγυητή από την ένσταση της δίζησης και παρουσίαζε κατά τρόπο ορισμένο, ορθό και σαφή τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των μερών, η καθ' ης η ανακοπή δεν παραβίασε την αρχή της διαφάνειας και τη συνακόλουθη υποχρέωση ενημερώσεως του εγγυητή ως προς το περιεχόμενο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων και ειδικά των οικονομικών επιβαρύνσεων που αυτός ανέλαβε. Σε περίπτωση, συνεπώς, που, κατά την κατάρτιση της επίμαχης δανειακής συμβάσεως ο ανακόπτων αγνοούσε το περιεχόμενο του παραπάνω Γ.Ο.Σ και τη συμβατική δέσμευση που

είχε αναλάβει με τη συνομολόγηση του, η εν λόγω άγνοια του δεν μπορεί να θεωρηθεί ανυπαίτια (όπως απαιτεί η διάταξη του αρ. 2 ν. 2251/1994). Περαιτέρω, ο ανακόπτων ισχυρίζεται - κατ' εκτίμηση ότι ο ανωτέρω προσβαλλόμενος Γ.Ο.Σ, κατά το μέρος που προβλέπει την παραίτηση του από τα ευεργετήματα των αρ. 862-864 και 866-868 του ΑΚ, αντίκειται στις διατάξεις του αρ. 2 και 7ιγ' (και κστ') του ν. 2251/1994, αφού με την πιο πάνω πρόβλεψη της παραίτησεως από τα εν λόγω ευεργετήματα εκαι του νόμου, αποκλείει ή περιορίζει υπέρμετρα την ευθύνη της αντιδίκου του ή της επιτρέπει να απαιτήσει από αυτόν υπέρμετρες εγγυήσεις, με επακόλουθο την περιέλευσή του σε δυσμενή θέση έναντι της καθ' ης η ανακοπή και τη διατάραξη έτσι της ισορροπίας των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών εις βάρος του. Ο ισχυρισμός αυτός στο μέτρο που ελέγχει την καταχρηστικότητα του περιεχομένου του εν λόγω Γ.Ο.Σ - είναι ουσία βάσιμος, διότι: Κατά τη διάταξη του αρ. 862 ΑΚ: «Ο εγγυητής ελευθερώνεται, εφόσον από πταίσμα του δανειστή έγινε αδύνατη η ικανοποίηση του από τον οφειλέτη». Κατά δε τη διάταξη του αρ. 863 ΑΚ: «Ο εγγυητής ελευθερώνεται, εφόσον ο δανειστής παραιτήθηκε από ασφάλειες που υπήρχαν αποκλειστικά για την απαίτηση του, για την οποία είχε δοθεί η εγγύηση, με αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο εγγυητής». Περαιτέρω, στη διάταξη του αρ. 864 ΑΚ ορίζεται ότι: «Όταν η κύρια οφειλή αποσβεστεί, ο εγγυητής ελευθερώνεται, εκτός αν η απόσβεση επήλθε από δικό του πταίσμα». Οι εν λόγω διατάξεις ρυθμίζουν περιπτώσεις ελευθέρωσης του εγγυητή, είναι δε ενδοτικού δικαίου. Ειδικότερα, γίνεται δεκτό ότι ο εγγυητής, ο οποίος συναλλάσσεται με την προμηθεύτρια Τράπεζα, έχει την ίδια ανάγκη προστασίας με τον δανειολήπτη απέναντι στους προδιατυπωμένους όρους των συμβάσεων, που συνάπτει με αυτήν (Τράπεζα), αφού η τελευταία, εκμεταλλεζόμενη τη διαπραγματευτική της υπεροχή απέναντι σ' αυτόν (εγγυητή), του επιβάλλει τη δική της συμβατική τάξη¹²⁴. Όσα δε αντίθετα

¹²⁴ βλ. Σταθόπουλο/ Χιωτέλλη/ Αυγουστιανάκη, 1995, Κοινοτικό Αστικό Δίκαιο, 1995, σ.47, Γ. Μεντή, Γενικοί Όροι Συναλλαγών σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, 2000, σ.14, Καράκωστα, Η προστασία του καταναλωτή, 1997, σ.76.

υποστηρίζει η καθ' ης η ανακοπή και ειδικότερα ότι ο εγγυητής δεν εμπίπτει στην έννοια του «καταναλωτή», όπως την ορίζει ο ν. 2251/1994, και συνεπώς δεν προστατεύεται από τις διατάξεις του, κρίνονται απορριπτέα ως αβάσιμα (σύμφωνα με τα προεκτεθέντα στη μείζονα σκέψη). Οι ανωτέρω διατάξεις των αρ. 862, 863 και 864 ΑΚ, όπως έχει προαναφερθεί, είναι ενδοτικού δικαίου κατόπιν συμφωνίας των συμβαλλόμενων μερών. Αν, δε, η ως άνω αντίθετη συμφωνία (παραίτησεως) αποτελεί προϊόν ελεύθερης διαπραγματεύσεως των συμβαλλόμενων μερών, δεν τίθεται θέμα καταχρηστικότητας μιας τέτοιας αποκλίσεως από τις ανωτέρω ενδοτικού δικαίου διατάξεις. Το αντίθετο, όμως, συμβαίνει, όταν η εν λόγω και των προτέρων αντίθετη συμφωνία δεν αποτελεί προϊόν ελεύθερης διαπραγματεύσεως μεταξύ ισότιμων συναλλασσόμενων μερών, αλλά το ένα συμβαλλόμενο μέρος (προμηθευτής), εκμεταλλεζόμενο τη διαπραγματευτική του υπεροχή απέναντι στο άλλο (καταναλωτής), του επιβάλλει τη δική του συμβατική τάξη, όπως με την κατάρτιση και συνομολόγηση μονομερώς προδιατυπωμένων γενικών όρων συναλλαγών, που δεν αποτελούν αντικείμενο διαπραγματεύσεως, αλλά ο ένας συμβαλλόμενος επιβάλλει κατά την κατάρτιση της συμβάσεως στον άλλον, χωρίς ατομική διαπραγμάτευση. Στην παρούσα περίπτωση, στον περιεχόμενο στο αρ. 20 της πιο πάνω συμβάσεως γενικό όρο συναλλαγών, με τον οποίο συνομολογήθηκε η και των προτέρων παραίτηση του ανακόπτοντος από τα ευεργετήματα που του παρέχουν οι διατάξεις των αρ. 862, 863 και 864 ΑΚ, πράγματι υπάρχει απόκλιση από τις ανωτέρω ενδοτικού δικαίου διατάξεις. Με τις διατάξεις αυτές παρέχεται στον εγγυητή το ευεργέτημα της ελευθέρωσης από την εγγύηση, στην περίπτωση που ματαιώνεται η ικανοποίηση του δανειστή από τον οφειλέτη με υπαίτια πράξη (ελαφρά αμέλεια) του δανειστή, καθώς και όταν αυτός (δανειστής) είτε υπαίτια είτε ανυπαίτια παραιτείται από ασφάλειες, που υπήρχαν αποκλειστικά για την απαίτηση για την οποία είχε δοθεί η εγγύηση, με αποτέλεσμα να ζημιωθεί ο εγγυητής, αλλά και στην περίπτωση που για οποιοδήποτε λόγο επέρχεται απόσβεση της οφειλής χωρίς πταίσμα του εγγυητή. Είναι σαφές, συνεπώς, η αληθής έννοια των διατάξεων αυτών και ο σκοπός της θεσπίσεώς τους, ο οποίος είναι η προστασία του εγγυητή από

υπαίτιες και εν γένει αυθαίρετες ενέργειες του δανειστή, και από τον κίνδυνο της απροσδόκητης εξελίξεως της συναλλακτικής σχέσεως εις βάρος του εγγυητή, αντίθετα από τις εύλογες προβλέψεις και τις προσδοκίες του τελευταίου. Επομένως, οι εν λόγω διατάξεις των αρ. 862, 863 και 864 ΑΚ είναι σαφώς καθοδηγητικού χαρακτήρα, κατά την προεκτεθείσα (στη μείζονα σκέψη) έννοια, εφόσον έχουν τεθεί για να επιφέρουν μια δίκαιη εξισορρόπηση των εκατέρωθεν τυπικών συμφερόντων των συμβαλλόμενων μερών και, σαφώς με τη συνομολόγηση του προσβαλλόμενου Γ.Ο.Σ του αρ. 20 της ως άνω συμβάσεως, με τον οποίο ο ανακόπτων παραιτήθηκε από τα ανωτέρω ευεργετήματα που του παρείχε ο νόμος, ακριβώς επειδή υφίσταται ανάγκη προστασίας του τελευταίου, υπάρχει απόκλιση από αυτές (διατάξεις καθοδηγητικού χαρακτήρα).

Κατά συνέπεια, η εν λόγω γενική ρήτρα του όρου 20 στερεί τον ανακόπτοντα από τα παρεχόμενα σ' αυτόν ευεργετήματα, χωρίς, όμως, σοβαρούς και εύλογους λόγους, με επακόλουθο ο ανακόπτων να έχει περιέλθει σε ιδιαίτερα δυσμενή θέση απέναντι στην αντίδικό του, χωρίς οποιαδήποτε προστασία, ενέχοντας τον κίνδυνο της απρόβλεπτης εξελίξεως της συναλλακτικής του σχέσεως παρά τις εύλογες προβλέψεις και προσδοκίες του τελευταίου. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, ο εν λόγω προσβαλλόμενος Γ.Ο.Σ του όρου 20, ο οποίος αποκλίνει χωρίς επαρκή και εύλογη αιτία από ουσιώδεις και βασικές αξιολογήσεις του ενδοτικού δικαίου, σαφώς και έρχεται σε αντίθεση τόσο με τις ειδικές διατάξεις των εδαφίων ιγ' και κοτ' του αρ. 2 § 7 του ν. 2251/1994, αφού οι ιδιαίτερα δυσμενείς συνέπειες που έχει η συνομολόγηση του για τον ανακόπτοντα, του οποίου περιορίζονται θεμελιώδη δικαιώματα, έχει ως αποτέλεσμα τη διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των συμβαλλόμενων μερών σαφώς εις βάρος του τελευταίου, εν όψει του ότι επέρχεται ματαίωση του σκοπού της συμβάσεως της εγγυήσεως, ο οποίος (σκοπός) έγκειται στην εξασφάλιση της Τράπεζας για την ικανοποίηση της απαιτήσεως της από τη σύμβαση του δανείου και όχι στην οικονομική αποδυνάμωση του εκάστοτε εγγυητή.

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω, σε συνδυασμό με όσα έχουν ήδη αναπτυχθεί, η εν λόγω γενική ρήτρα του όρου 20 σαφώς προσκρούει τόσο στις προαναφερόμενες ειδικές διατάξεις του αρ. 2 § 7 εδ. ιγ' και κατ' του ν. 2251/1994, όσο και στη γενική διάταξη του αρ. 2 § 6 αυτού, εφόσον ο βαθμός της αποκλίσεως από τις παραπάνω ενδοτικού δικαίου διατάξεις του ΑΚΑΙ είναι τέτοιος, ώστε να επιφέρει ματαίωση του σκοπού της θεσπίσεως τους, που είναι η δίκαιη εξισορρόπηση των τυπικών συμφερόντων των συμβαλλόμενων μερών, και συνακόλουθα διατάραξη της ισορροπίας των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων της καθ' ης η ανακοπή και του ανακόπτοντος εις βάρος του τελευταίου.

Συμπέρασμα

Μέσα από την παρούσα εργασία κάναμε μια πρώτη γνωριμία με τους Γενικούς Όρους Συναλλαγών, τη χρήση τους, τη χρησιμότητά τους, τον έλεγχό τους και γενικά το ρόλο τους σε μια ανεπτυγμένη οικονομία. Από την παραπάνω ανάλυση προκύπτουν διάφορα ερωτήματα όσον αφορά τη σωστή εφαρμογή τους αλλά και την αποτελεσματικότητά τους.

Τελικά μπορεί ένας πολίτης να προστατευτεί αποτελεσματικά σε ένα κράτος δικαίου; Και αν δεχθούμε πως ναι, η προστασία αυτή είναι προστασία της αξίας του ως άνθρωπο ή προστασία του ως καταναλωτή;

Είναι γεγονός πως ζούμε πλέον σε μια καταναλωτική κοινωνία, όπου η οικονομία κινεί τα νήματα και διαμορφώνει τις εξελίξεις σε κοινωνικό, πολιτικό και νομοθετικό επίπεδο ενώ το κράτος δικαίου ως απλός παρατηρητής ανταποκρίνεται ανάλογα στις διάφορες απαιτήσεις, με στόχο τα “οφέλη” του συνόλου των καταναλωτών.

Για να επιτευχθεί, λοιπόν, ο στόχος αυτός, δημιουργούνται και εφαρμόζονται οι καταχρηστικές ρήτρες και πληθώρα αθέμιτων εμπορικών τακτικών στο πλαίσιο ενός μεγάλου οικονομικού οργανισμού. Στις περισσότερες χώρες οι τράπεζες είναι αυτές που κατέχουν τα πρωτία στις συναλλαγές με τους καταναλωτές. Ο καταναλωτής, ο απλός πολίτης, ο επαγγελματίας και ολόκληρη η εθνική οικονομία έχουν την ανάγκη της χρήσης των υπηρεσιών του τραπεζικού συστήματος μέσω του οποίου εξυπηρετούν τα δικά τους συμφέροντα. Στον αντίποδα, ένα τραπεζικό σύστημα δεν μπορεί να επιβιώσει χωρίς μια κοινωνικά δίκαιη και τουλάχιστον αναπτυσσόμενη ατομική και εθνική οικονομία. Κάτι το οποίο είναι απόλυτα λογικό αφού από την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία του πολίτη αποκομίζει κέρδη μία τράπεζα. Αυτό συνεπάγεται να υπάρχει μία σχέση ανάμεσα στον πελάτη και την τράπεζα συμβατικά ισόρροπη. Η τράπεζα βέβαια απ' την πλευρά της είναι υποχρεωμένη να προστατεύει τα δικά της συμφέροντα. Οι καταχρηστικοί όροι, λοιπόν, δεν είναι το μόνο θέμα που επιβαρύνει τη θέση των πελατών της τράπεζας. Ιδιαίτερης σημασίας και βαρύτητας είναι και ορισμένες

καταχρηστικές πρακτικές της τράπεζας όπως η σκόπιμη ή από άγνοια παράλειψη ενημέρωσης του πελάτη της για τη σημασία και τη λειτουργία της σύμβασης που υπογράφει, παρ'όλο που η τράπεζα είναι επιφορτισμένη με τη γενική υποχρέωση διαφύλαξης των συμφερόντων των πελατών της και ενημέρωσής του, ως απόρροια της σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ τράπεζας και πελάτη, η οποία επιβάλλεται νομικά από τις αρχές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών και βρίσκει νομοθετικό έρεισμα στα 197,198 και 288 ΑΚ.

Από την ευθύνη αυτή η τράπεζα δεν μπορεί να απαλλαγεί με ρήτρες στις συμβάσεις ούτε ακόμη για ελαφριά αμέλεια. Έτσι, λοιπόν, η αποφυγή τόσο της επιβολής καταχρηστικών γενικών όρων στις τραπεζικές συμβάσεις όσο και της εφαρμογής καταχρηστικών πρακτικών αποτελεί υποχρέωση των τραπεζών που λειτουργεί έμμεσα προς το συμφέρον τους.

Η υποχρέωση ενημέρωσης από την πλευρά της τράπεζας είναι ιδιαίτερης βαρύτητας καθότι ο πελάτης είναι ευάλωτος και έχει αδυναμία κατανόησης εξ αιτίας της φύσης της συναλλαγής. Η γνώση και η εμπειρία του σε ένα τομέα τόσο εξειδικευμένο και σύνθετο από πλευράς διαδικασίας νομικών θεμάτων που ανακόπτουν κτλ είναι τέτοια και συχνά ο πελάτης της τράπεζας δεν μπορεί να αντιληφθεί τι πραγματικά του προτείνουν. Είναι πολύ δύσκολο για έναν καταναλωτή να κατανοήσει την αξία και την νομιμότητα των υποχρεώσεων και των συμβατικών δικαιωμάτων που υπάρχουν στις συμβάσεις που υπογράφει, κάτι που η τράπεζα είναι υποχρεωμένη να κάνει.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε με σιγουριά πως όσο ζούμε σε μια καταναλωτική οικονομία είμαστε δέσμιοι των ρητρών καταχρηστικών ή μη. Το κάθε κράτος δικαίου έχει σαφώς σαν προτεραιότητα την προστασία των πολιτών του και δη όταν αυτοί χρησιμοποιούν την ιδιότητά τους ως καταναλωτές. Το αν το καταφέρνει πάντα αυτό με επιτυχία είναι θέμα που θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο μιας άλλης μελέτης και πάλι το αποτέλεσμα της έρευνας μπορεί να μην ήταν ικανοποιητικό. Στο επίπεδο της παρούσης εργασίας όμως μπορούμε να πούμε ότι η προσπάθεια του κράτους για την προστασία των καταναλωτών είναι σε μεγάλο βαθμό ικανοποιητική.

Από κει και έπειτα όμως είναι και υποχρέωση των ίδιων των καταναλωτών να επιδιώκουν τη γνώση ή να την απαιτούν εκεί που χρειάζεται καθώς επίσης και να ελέγχουν την εγγύτητά των όρων που διέπουν τις συμβάσεις τους. Επιπλέον, θα πρέπει να επιζητούν τη δικαίωσή τους σε περίπτωση παραβίασης των δικαιωμάτων τους. Η συνεργασία λοιπόν κράτους και πολιτών θα επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα ή τουλάχιστον θα βελτιώσει την παρεχόμενη από το κράτος προστασία τους.

Βιβλιογραφία

Αλεξανδρίδου, Ελίζα, Αθέμιτος ανταγωνισμός και προστασία του καταναλωτή, μετά την ψηφίση του ν. 1961/91 περί προστασίας του καταναλωτή, Εκδόσεις Σάκκουλας, 1992.

Βόγκλης, Ελευθέριος, Κυμαινόμενο επιτόκιο, Σάκκουλας, 2005.

Γεωργιάδης, Απόστολος, Η εξασφάλιση των πιστώσεων, 2^η έκδοση, Εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία - Π.Ν Σάκκουλας, 2008.

Γεωργιάδης, Απόστολος, Γενικές αρχές αστικού δικαίου, 4^η έκδοση, εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία - Π.Ν. Σάκκουλας, 2012.

Γκούσκου, Αγγελική, Ζητήματα νομικής προστασίας καταναλωτών-πελατών τραπεζών, ΔΕΕ 1997, 662.

Γκόρτσο, Δίκαιο προστασίας καταναλωτή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών: περιεχόμενο και ιδιαιτερότητες, ΧρηΔικ 2/2007, 167 επ.

Δαγτόγλου, Ατομικά δικαιώματα, Εκδόσεις Σάκκουλας, 2012.

Δέλλιος, Γιώργ.Ο.Σ, Προστασία ΙΙ, Εκδόσεις Σάκκουλας, 2001.

Δέλλιος, Γιώργ.Ο.Σ, Προστασία των καταναλωτών και σύστημα ιδιωτικού δικαίου ΙΙ, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2001.

Δέλλιος, Γιώργ.Ο.Σ, Καλή πίστη και γενικοί όροι συναλλαγών, Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, 2003.

Δέλλιος, Γιώργος, Μελέτη για Ατομικά δικαιώματα, Ιδιωτικό δίκαιο, Προστασία των καταναλωτών και εγγυήσεις τραπεζικών δανείων, Digesta, 2003.

Δέλλιος, Γιώργος, Γενικοί όροι συναλλαγών, Ατομική και συλλογική προστασία των καταναλωτών από την έλλειψη ουσιαστικής διαπραγμάτευσης των όρων της σύμβασης, 2^η έκδοση, Σάκκουλας, 2008.

Δέλλιος, Γιώργος, Έλεγχος των Γενικών Όρων των Συναλλαγών, 2^η έκδοση, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2013.

Δέλλιος, Γιώργος, Προστασία των καταναλωτών και σύστημα του ιδιωτικού δικαίου - Ο δικαστικός έλεγχος του περιεχομένου των καταναλωτικών συμβάσεων και τα όριά του, II, Εκδόσεις Σάκκουλας, 2001.

Δούβλης, Βασίλης, Η εξελικτική πορεία των τραπεζικών Γ.Ο.Σ στο ελληνικό δίκαιο, Εκδόσεις Δίκαιο & Οικονομία - Π.Ν. Σάκκουλας, 2010.

Δούβλης, Βασίλης, Η υπαγωγή ή μη των τραπεζικών εγγυητών στο ν.2251/1994 για την προστασία των καταναλωτών, ΔΕΕ 2003, 882.

Καράκωστας, Γιάννης, Γενικοί όροι των τραπεζικών συναλλαγών, Εκδόσεις Σάκκουλας, 2001.

Καράκωστας, Γιάννης, Προστασία του Καταναλωτή, Ν. 2251/1994, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2002.

Καρακώστας, Γιάννης, Προστασία του Καταναλωτή, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1997.

Κοτσιρης, Λάμπρος, Σύγχρονα προβλήματα του εμπορικού δικαίου, Εκδόσεις Σάκκουλας, 1995.

Κουμάνης, Σταμάτης, Καταχρηστικοί Γ.Ο.Σ στεγαστικού δανείου, ΧρΙΔ 2004.

Λελεντζή, Αθανασία, Ο έλεγχος του περιεχομένου των γενικών όρων των συναλλαγών (άρθρο 2§§6 και 7 ν.2251/1994) κατά την πρόσφατη νομολογία του Άρειου Πάγου, ΝοΒ, 2002, 274 επ.

Μακρίδου Κ./Διαμαντοπούλου Γ., Ανακοπή εκτελέσεως από εγγυητή συμβάσεως, η οποία περιέχει καταχρηστικούς Γ.Ο.Σ κατά το χρόνο που εκκρεμεί αίτηση για υπαγωγή της πρωτοφειλέτριας ΑΕ σε καθεστώς εκκαθαρίσεως, ΔΕΕ 2006, 707.

Μαρίνου/Βενιέρη, Η ποινή για την πρόωρη εξόφληση στεγαστικού δανείου, ΔΕΕ 2004, 663.

Μεντής, Γιώργος, Όρια της ευθύνης του εγγυητή στις τραπεζικές καταναλωτικές συμβάσεις, ΧρΙΔ, 2004.

Μεντής, Γιώργος, Γ.Ο.Σ. σε καταναλωτικές και εμπορικές συμβάσεις, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2000.

Μεντής, Γιώργος, Γενικοί όροι τραπεζικών καταναλωτικών συμβάσεων, ΧρΙΔ, 2001.

Παπαντωνίου, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, Έκδοση γ', Εκδόσεις Σάκκουλας, 1983.

Περάκης Ευάγγελος, Γενικό μέρος εμπορικού δικαίου, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011

Ρόκας, Νικόλαος, Στοιχεία Εμπορικού Δικαίου, Σάκκουλας, 2002.

Ρόκας Ν./Χρ. Γκόρτσος, Στοιχεία Τραπεζικού Δικαίου, Δημόσιο & Ιδιωτικό Τραπεζικό Δίκαιο, έκδοση β', Νομική Βιβλιοθήκη, 2012.

Σταθόπουλος, Η αρχή της ισότητας στο δίκαιο των συμβάσεων, ΚριτΕ 1999/1, 13.

Τριανταφυλλάκης Γ., Ζητήματα αστικής ευθύνης τραπεζών κατά τη διενέργεια πληρωμών με μεταφορά κεφαλαίων, ΔΕΕ 1996, 578.

Τριανταφυλλοπούλος Ι., Ελληνικά Δίκαια 1, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, 1978.

Ψυχομάνης, Σπύρος, Εμπορικό Δίκαιο - Γενικό μέρος, Β' έκδ., Εκδόσεις Σάκκουλα, 2007.

Ψυχομάνης, Σπύρος, Τραπεζικό Δίκαιο, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1998.

Ψυχομάνης, Σπύρος, Οι γενικοί όροι στις τραπεζικές συμβάσεις, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2011.

Ψυχομάνης, Σπύρος, Εγχειρίδιο Τραπεζικού Δικαίου, Σάκκουλας, 2009.

Ψυχομάνης, Σπύρος, Τραπεζικό Δίκαιο, Δίκαιο των τραπεζικών συμβάσεων, Σάκκουλας, 2011.

Περιοδικά

Γκόρτσος, (2007), «Δίκαιο προστασίας καταναλωτή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών: περιεχόμενο και ιδιαιτερότητες», Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο, Ελληνική Εταιρεία Τραπεζικού Δικαίου & Δικαίου της Κεφαλαιαγοράς, Τεύχος 2ο.

Αντωνοπούλου, (2014), «Τα όρια της προστασίας του αποδέκτη τραπεζικών υπηρεσιών κατά το σύγχρονο καταναλωτικό δίκαιο», Σύγχρονη Νομική Βιβλιοθήκη, Τεύχος 3ο.

Διαδίκτυο

Ιστοσελίδα Ε.Ε.

http://europa.eu/about-eu/index_el.htm

Ιστοσελίδα Ελληνικού Ινστιτούτου υγιεινής και ασφάλειας της εργασίας

<http://www.elinyae.gr>

Ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

http://europa.eu/about-eu/index_el.htm

Ιστοσελίδα Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών

<http://www.hba.gr>

Ιστοσελίδα Γενικής Γραμματείας Καταναλωτή

<http://www.efpolis.gr/el/library2.html?function>

Ιστοσελίδα της Τράπεζας της Ελλάδος

<http://www.bankofgreece.gr/pages/el/otherlinks.aspx>

Ιστοσελίδα του Ευρωπαϊού Διαμεσολαβητή

<http://www.ombudsman.europa.eu/home.faces>

Ιστοσελίδα Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας

http://www.ypan.gr/c_announsce/45_1384_cms.html